

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Zámecká naučná stezka v Bartošovicích
Z historie místní dráhy Svinov - Klimkovice
Historie rybníkářství v Poodří
Historie těžby rud
Chráněná území přírody

POODŘÍ - časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČO: 64 62 78 70) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry,
ZO ČSOP Jeseník nad Odrou,
Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří
Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Hana Hůlová, Oldřich Sobek, Jiří Zelený
Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30
Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar
Jazyková úprava: Libuše Babaríková
Tisk: Tiskárna V Dubí s.r.o., Ostrava
Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.
Vychází 4x ročně
Cena jednoho čísla: 25,- Kč, předplatné: 100,- Kč
Objednávky předplatného na adrese redakce. Uzávěrka čísel 3/2003 a 4/2003:
15.10.2003
VI. ročník, č. 2/2003
Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky).

1. strana obálky: „Slaňáky u Studénky“
4. strana obálky: „Vrby na loukách“

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

* Ministerstvu životního prostředí
* Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Jaký byl a co nám přinesl rok 2002? Dušan Židek	4	Život v půdě lužního lesa Ivan H. Tuř	36
Modrásek bahenni Petr Kočárek	6	Historie těžby rud Petr Bartošík	39
Moták pochop – významný dravec Poodří Iva Němečková	8	Zvláště chráněná území přírody v Poodří Radim Jarošek	44
Banerova studánka	10	Přírodní památka Vrásový soubor u Klokočůvku	47
Pozemkové spolky Lumír Kuchařík	11	Geomorfologické členění Poodří Radim Jarošek	48
Zámecká naučná stezka v Bartošovicích Vladimír Petřvalský	13	Porubská brána Jarmila Vašíčková, Radim Jarošek	51
Malé ohlédnutí za cihlářskou výrobou v obci Kunín Bronislav Novosad	18	Co vyšlo, co se připravuje	52
Z historie místní dráhy Svinov – Klimkovice Petr Mitáček	21	Konference MORAVIAN	53
Historie rybníkářství v Poodří Lenka Kánská	27	Ocenění Petru Lelkovi	53
Co se podařilo... Miroslav Kosňovský	35	Rejstříky ročníku 5/2002	53

Jaký byl a co nám přinesl rok 2002?

Na úvod bych se rád omluvil, že letos poněkud odbočím z již obvyklého tématu svého příspěvku, kterým bývá obvykle řeka Odra a ohlédnutí za počasím v krajině kolem ní v předchozím roce.

Povídání a obrázek roku 2002 by totiž nebyl úplný, kdybych nevěnoval patřičnou pozornost dění na jiných velkých tocích na našem území, mám tím samozřejmě na mysli události v srpnu loňského roku na území v povodí Labe a Vltavy.

Ke zkušenosti obyvatel Moravy a Slezska z roku 1997 s přírodní katastrofou ve formě povodní a záplav přibyla bohužel další, byť v jiné části naší země. Všichni jsme, stejně jako v roce 1997, sledovali dramatické záběry na různých televizních stanicích, počínaje těmi tragickými a velmi smutnými až po zpočátku mírně úsměvný, bohužel nezdařený pokus tuleně o útek na svobodu se smutným koncem a drželi palce lidem, které katastrofa postihla.

Povodeň znovu zdůraznila diskusi na obdobná témata jako v případě severní Moravy a Slezska v roce 1997. Jedná se o změnu klimatu? Zapříčinil tyto katastrofy člověk svou činností? Co je působí a budou často? Otázek si v tomto směru můžeme klást mnoho a zvolit různé úhly pohledu. Odpovědět na ně však bohužel není lehké a odpovědi, pokud existují, nejsou často jednoznačné.

Je třeba si uvědomit základní principy koloběhu vody, o němž jsme se učili už ve škole. Ten v přírodě probíhá neustále, ovlivňuje jej a vstupuje do něj spousta prvků a vnějších podmínek, které způsobují, že jednotlivé části této cesty, kterou voda obíhá, jsou tu vyváženější a rovnoměrnější, tu bouřlivější. V každém případě je třeba jasně konstatovat fakt, že povodně tady byly, jsou a budou. Přírozeně mívaly jiný průběh v dobách, kdy člověk teprve osídloval území a jeho stopa na tváři krajiny byla neznatelná, voda se mohla volně rozlévat a člověk ani jeho majetek nebyl ve větší míře ohrožen. Nu, jiný průběh mají povodně v době, kdy člověk již značně zasáhl do krajiny, zmizela řada dříve lesnatých strání v horách a zvětšil se rozsah zemědělské půdy udusané těžkými mechanismy a kdy se činnost člověka dotkla výrazně i vodních toků, jejich koryt a říčních niv, nemluvě o vysokém stupni urbanizace území bezprostředně kolem řek.

Konkrétní příčiny povodní v roce 1997 i těch letošních jsou zhruba podobné. Jednalo se o tlakové níže, které se při svém postupu zastavily. Přisun teplejšího a velmi vlhkého vzduchu spojený nezřídka s návětrným efektem hor způsobily a při-

nesly do postižených oblastí dlouho trvajících regionální deště. V obou případech se jednalo o území, která byla již předchozími srážkami nasycena a jejich retenční schopnosti byly v té chvíli již jen minimální nebo žádné. V této souvislosti je třeba připomenout důležitý fakt, že území České republiky spadá do pramenných oblastí velkých řek (Odra, Morava, Vltava a Labe), což v případě extrémních srážek způsobuje zvláště na horních tocích velmi rychlý a ve svých důsledcích zničující průběh povodní.

20.století přineslo trochu méně velkých vod, možná i proto poněkud zaspala tzv. „povodňová paměť“ lidí, kteří se kdysi řídili zkušenostmi předchozích generací, kdy se předávaly znalosti např. o tom, kde stavět a kde nestavět svá obydlí. O to tvrději se nám však voda opět připomenula a musíme s ní a s extrémnějšími projevy počasí počítat i v našich příštích plánech. Voda je prostě živel a vyskytne-li se v krajině, potřebuje svůj prostor a možnost odtéct a tento prostor si dokáže vynutit.

Zmíněná situace nás naštěstí v loňském roce minula, popř. se dotkla povodí Odry jen okrajově. Podíváme-li se na něj z pohledu množství spadlých srážek, pak byl rok 2002 na sledovaném území více či méně normální, v nižších polohách dokonce o něco málo chudší než obvykle. Meteorologická stanice v Mošnově (251 m n.m.) naměřila loni za celý rok 607 mm, tj. zhruba o 100mm méně oproti normálu, který činí 702mm. Podíváme-li se o kus výše proti proudu Odry, do vyšších poloh, kde řeka protéká úzkým údolím a po jejím levém břehu se rozkládá Nízký Jeseník, pak kousek od Guntramovic můžeme nalézt meteorologickou stanici na Červené hoře (v nadmořské výšce 750 m). Porovnáme-li údaje naměřené v loňském roce na této stanici, zjistíme ve srovnání s dlouhodobým průměrem vcelku vyrovnanou situaci – loni stanice naměřila 744mm a průměr je kolem 740mm. Roční chod srážek v loňském roce se nedá nazvat příliš vyrovnaným, naopak měsíce bohatší na srážky střídaly měsíce suché. Srpnová situace se odrazila výrazněji pouze ve vyšších polohách, jak naznačují údaje ze stanice Červená, nicméně důsledky se na toku Odry výrazněji neprojevily. V našem regionu byl na srážky v loňském roce obecně bohatší měsíc červen.

Rok 2002 byl teplotně nadprůměrný, celoroční průměr pro území rozkládající se podél řeky Odry a náležící k chráněné krajinné oblasti Poodří byl zhruba o 1 až 1.4°C vyšší, než bývá obvyklé. Teploty se po celý rok víceméně pohybovaly nad dlouhodobým normálem, teplotně výrazněji nad

průměrem byly měsíce květen, červen a srpen. Zvláště konec června přinesl velmi vysoké teploty, kdy byly naměřeny hodnoty dosahující 30 až 32 °C. Nicméně nejvyšší dosud naměřená denní teplota v loňském roce překročena nebyla. Ta byla zaznamenána 10.8.1992 a činila 36.9 °C. V roce 2002 bylo teplotní maximum zaznamenáno v červenci a činilo 32.2 °C. Naopak nejchladnějším dnem roku byl v Mošnově 25. prosinec, kdy jsme zaznamenali minimální teplotu -21.2 °C. Tato hodnota se však nepřiblížila nejnižší dosud zaznamenané teplotě v oblasti ze dne 7.1.1985, kdy bylo -29.7 °C.

Zajímavostí je, že kolem zmiňovaného 25. prosince 2002 v důsledku několikadenní inverzní situace, byla na výše položené stanici na Červené paradoxně naměřena minimální teplota vyšší -10.8 °C.

Závěrem je tedy možno konstatovat, že v našem regionu se jednalo o rok, který se ve statistikách

zařadí mezi ty teplejší. Postupně se potvrzuje jistý trend, kdy v posledním desetiletí jsme svědky nárůstu teplot a to i v celoročním průměru o celé stupně celsia. Jedná-li se o trend trvalý či pouze přechodný, názory na to nejsou jednotné a na hodnocení je trochu brzy.

Faktem ovšem na druhou stranu je, že i studie Mezivládní komise OSN hovoří o nárůstu průměrných ročních teplot v rozmezí 1 – 3 °C do roku 2100 pro oblast střední Evropy. I mírný vzestup těchto teplot by zřejmě přinesl vyšší extremitu počasí. Mohlo by to přinést vydatné srážky, přívalové deště, silné bouřky a s tím související menší či větší povodně, které budou střídány naopak delšími obdobími sucha. Dále by mělo ubýt skutečně chladných zim a to nejen v našich zeměpisných šířkách, ale i v severněji položených oblastech Evropy.

Dušan Židek

Český hydrometeorologický ústav, pobočka Ostrava

Modrásek bahenní

Modrásek bahenní na květu krvavce totenu

Modráskovití (čeleď *Lycaenidae*) jsou drobní motýli, jejichž křídla mají zpravidla kovový lesk a jsou modrá, modrofialová, červená nebo tmavohnědá až černá. Na celém světě bylo popsáno okolo tří tisíc druhů této čeledi; z nich se v České republice vyskytuje okolo 50 druhů. Kromě vlastních modrásků patří do čeledi *Lycaenidae* také ostruháčci a ohniváčci. Mezi nejohroženější zástupce modrásků patří druhy rodu *Maculinea*, pro něž je typický složitý vývoj z části vázaný na hnízda mravenců.

Modrásek bahenní (*Maculinea nausithous*) byl v minulosti rozšířen na většině území České republiky. Podobně jako ostatní druhy rodu *Maculinea*, také modrásek bahenní v posledních desetiletích prodělal v České republice (a stejně tak i v celé Evropě) významný ústup. To bylo důvodem k zařazení modráska bahenního do seznamu nejohroženějších motýlů Evropy. U nás je rozšíření tohoto druhu v současnosti monitorováno v rámci programu NATURA 2000 (směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin). V Poodří se modrásek bahenní vyskytuje na loukách po celém území od Jeseníku nad Odrou po Ostravu, nikde však není příliš hojný a jeho ochrana patří v Poodří k prioritám. Jedná se o typického představitele hmyzu, kterého se přímo dotýká způsob hospodaření na nivních loukách.

Dospělci modráska bahenního se v přírodě vyskytují od začátku července do poloviny srpna. Motýli nejsou příliš aktivní, jejich přítomnost na lokalitě zpravidla zjistíme podle jedinců, kteří se složenými křídly nehnutě sedí v květenství krvavce totenu (*Sanguisorba officinalis*) a jen občas a na krátkou vzdálenost poletují. Pohled na elegantního motýlka nikterak nenaznačuje, jaký složitý vývoj prodělal. Životní cyklus modráska začíná vajíčkou, která oplodněné samičky kladou na květenství vzrostlých rostlin totenu. Tady se čerstvě vylíhlé drobné housenky nějakou dobu živí jeho květy, pak ale nastává v jejich životě zásadní změna a z býložravé housenky se stává zákeřný dravec. Vývoj housenky totiž pokračuje pouze v podzemních hnízdech jednoho jediného druhu mravence - *Myrmica rubra*, ve kterých se housenky živí jejich vajíčkami a larvami.

Zásadní význam pro život modráska tedy nespocívá jen v přítomnosti krvavce totenu na lokalitě, ale také v přítomnosti mravence *Myrmica rubra*. Pouze za splnění těchto dvou podmínek může modrásek úspěšně dokončit svůj vývoj, přičemž výskyt a množství podzemních hnízd mravence *M. rubra* se ukazuje jako řídicí parametr prostředí pro přežívání modráska. Pokud je kolonie mravence málo početná, resp. počet housenek v mraveništi je příliš veliký, mohou housenky mravenčí kolonii zcela zničit.

Modrásek bahenní preferuje nížinné mokřadní louky podél vodotečí a kolem vodních nádrží.

Mravenec *Myrmica rubra*
– hostitelský druh housenek modráska bahenního

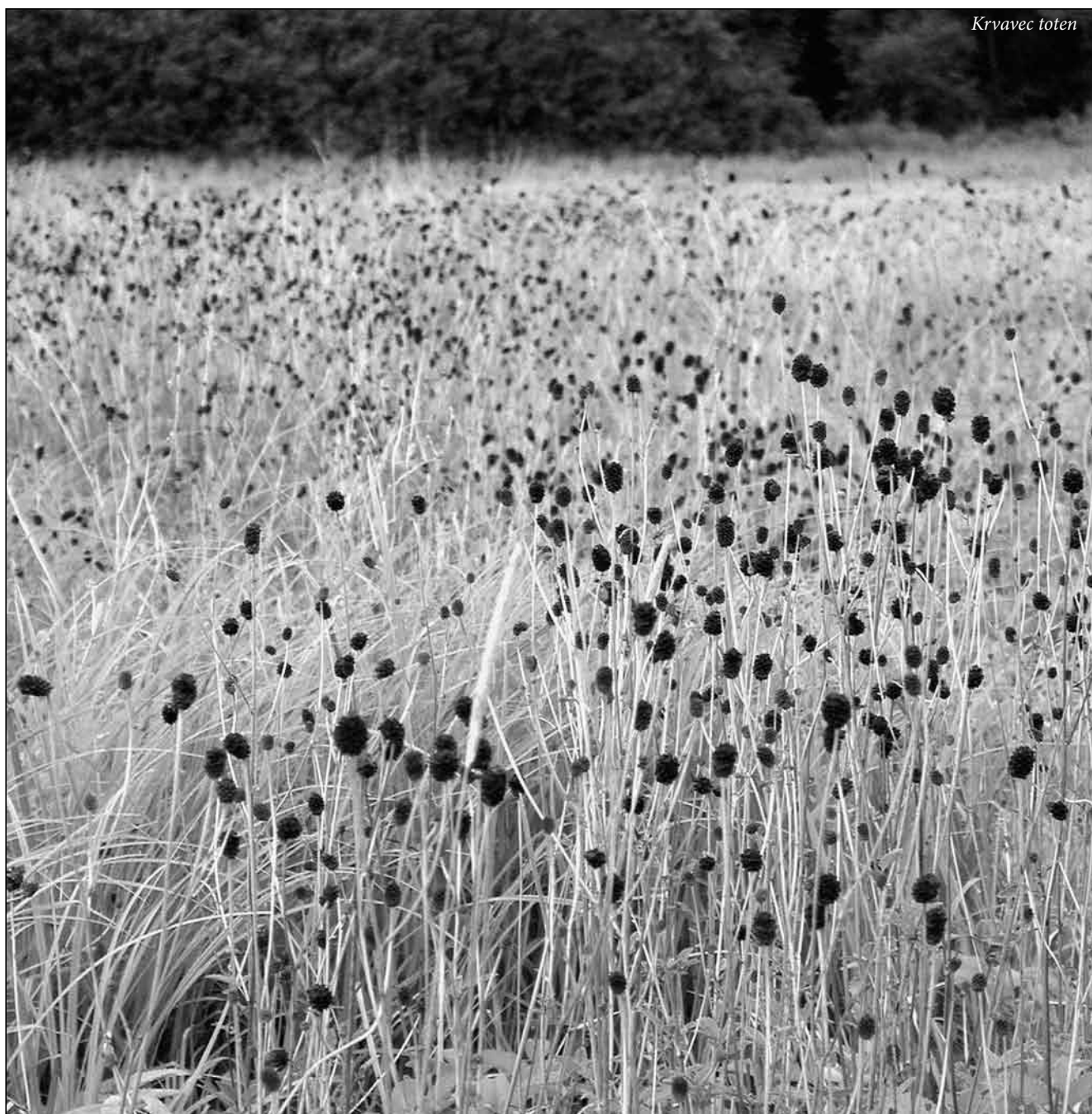
Stěžejní roli pro přežívání populací modráška dnes hraje člověk a jeho způsob hospodaření v krajině, a to jak v kladném, tak záporném slova smyslu. Tradiční způsob hospodaření (pasení, travení) v aluviích větších řek vesměs zanikl, resp. luční ekosystémy byly z velké části zmeliorovány a převedeny na polní kultury. To spolu s dalšími negativními vlivy, jako je intenzifikace hospodaření (hnojení luk, používání těžké mechanizace, nevhodná doba seče apod.) vedlo k faktickému zániku vhodných biotopů. Přestože je krvavec toten v CHKO Poodří široce rozšířen, modrášek bahenní se zde vyskytuje jen vzácně a spíše jen při krajích luk a v příkopech – tedy na místech, kde se jednak vyskytují kolonie mravenců *Myrmica rubra* a kde zároveň

právě v kritickém období) občas neposečená květenství krvavce totenu.

Petr Kočárek (text i foto)

Literatura:

- Kudrna O., 1994: Kommentierter Verbreitungsatlas der Tagfalter Tschechiens. Oedipus, 8: 1-137. Kuras T., 1999: Motýli (Lepidoptera) CHKO Poodří. In Neuschlová Š. (ed.): Poodří. Současné výsledky výzkumu v Chráněné krajinné oblasti Poodří. Ostrava, pp. 82-84.*
- Pulin A.S. (ed.), 1995: Ecology and Conservation of Butterflies. London, Chapman and Hall. Swaay V. & Warren M.S. 1999: Red Data Book of European Butterflies (Rhopalocera). Nature and Environment, No 99, Council of Europe Publishing, Strasbourg.*

Krvavec toten

Moták pochop (*Circus aeruginosus*) – významný dravec Poodří

Dravci jsou nepostradatelnou součástí naší přírody, protože stojí na konci potravního řetězce ve funkci vrcholového predátora. Jsou vhodnou modelovou skupinou pro stanovení kvality a zachovalosti prostředí, ve kterém se vyskytují – jsou tzv. bioindikátory. Proto stojí v popředí zájmu ornitologů a ochránců přírody, kteří se zabývají problematikou druhové ochrany a ochrany biotopů, na něž jsou dravci vázáni. Zajímavým dravcem, se kterým se v Poodří každoročně setkáme a považujeme ho za bioindikátora kvality prostředí, je bezpochyby moták pochop (*Circus aeruginosus*).

Tento dravec patří do čeledi *Accipitridae* a rodu *Circus*. Spolu s dalšími dvěma příbuznými – motákem pilichem a motákem lužním hnízdí na území naší republiky. Moták pochop přezimuje ve Středomoří, ale někteří jedinci zalétají do centrální a západní Afriky. Na hnízdiště se vrací v březnu a hnízdit začíná v druhé polovině dubna a v květnu. Způsobem života je vázán na mokřady, rybníky s trvalými rákosovými porosty nebo podmáčené louky.

Dravec je poněkud menší a štíhlejší než káně

lesní, v letu staví křídla do tvaru širokého „V“. Samec se od samice liší výraznějším zbarvením a menší velikostí (pohlavní dimorfismus). Je tmavohnědý s kropenatou hrudí, šedými křídly s černými konci, zatímco samice je hnědá se skvrněním a žlutou hlavou. Mláďata jsou podobná samici s výrazně nažloutlým temenem a týlem a bez skvrnění.

V Poodří můžeme motáka pozorovat v okolí stojatých vod, nad rybníky a přilehlými rákosinami, za potravou zalétá na pole. Po návratu na hnízdiště provádí pár vzdušné zásunbní reje s kroužením a přemety. Hnízdo staví oba rodiče z rákosy, orobince či jiné mokřadní vegetace, zpravidla nad vodní hladinou, a postupně jej doplňují novým materiálem. V poslední době jsou publikovány zprávy o hnízdění v náhradních biotopech, například v obilí. Důvodem mohou být nepříznivé změny na stanovišti (vysušování biotopu a úbytek přirozených hnízdišť) nebo postupná adaptabilita (přizpůsobování se) na změny v krajině.

Mláďata ve stáří 2 – 10 dní (foto: I. Němečková)

Samice motáka pochopa
(foto: L. + D. Boucný)

Samice snáší v průměru 2-6 bílých vajec, ale byly nalezeny snůšky se 7 - 8 vejci. Mláďata se líhnou po 33 dnech. Jelikož samice nasedá na první vejce, výsledkem bývá nepravidelné líhnutí mláďat a nápadné rozdíly ve velikosti mezi sourozenci. Úspěšně bývají vyvedena v průměru tři mláďata na jedno hnízdo, v klimaticky příznivých letech s dostatkem potravy se počty osamostatněných mláďat zvyšují.

První zahníždění motáka pochopa na území dnešní CHKO bylo zaznamenáno v roce 1948 na rybníce Bezruč u Jistebníka. Od té doby se počty hnízdících párů průběžně zvyšovaly. Poslední průzkum a sčítání hnízdní populace proběhly v roce 2002 ve spolupráci Správy CHKO Poodří, Masarykovy univerzity v Brně a Akademie věd ČR. Odhad hnízdní populace v Poodří se v současnosti pohybuje mezi 20-27 páry. Změny v početnosti jsou závislé na fluktuaci (výkyvech) teplot a srážek během hnízdění a na dostupnosti potravy. Další faktory, které ovlivňují početnost a hnízdění, jsou např. člověk a jeho aktivity (turistika, myslivost, zemědělství) nebo jiní živočichové (predace, potravní konkurence, boj o teritorium apod.).

Při průzkumech v terénu byla nalezená dravčí hnízda umístěna v rákosových nebo orobincových porostech na rybnících všech rybníčních soustav v chráněné krajinné oblasti. Motáci využívali ke hnízdění mj. ostrůvky porostlé vegetací, které vznikly odbahňováním v 80. letech 20. století). Preferovali rybníky o celkové ploše mezi 40 až 60 ha s rozvinutými rákosinami. Páry jsou věrné svému hnízdišti, a proto se dá předpokládat, že se i letos vrátí na stejnou lokalitu.

Motáci méně často hnízdili v rákosinách, které nejsou vázány na vodní plochu, tzv. terestrické (v okolí Jistebníka, Pustějova, Hukovic), vzácně pak

v blízkosti lesa (mezi Kunínem a Suchdolem n.O.). Na těchto lokalitách jsou vystaveni většímu predáčnímu tlaku (např. liška), protože mají hnízda na zemi. Ztráty na vajíčkách nebo mláďatech mohou být až stoprocentní.

Aby se podařilo udržet hnízdní populaci motáka pochopa na stejné úrovni i do budoucna připravuje Správa CHKO Poodří vyhlášení tzv. ptačích území, která budou součástí národní sítě oblastí NATURA 2000.

Iva Němečková, Správa CHKO Poodří

Použitá literatura:

- DUNDEL J., HUDEC K., 2001: *Atlas ptáků České a Slovenské republiky*. Academia Praha
 HUDEC K., KONDĚLKA D., NOVOTNÝ I., 1965: *Ptactvo Slezska*. Slezské muzeum Opava
 HUDEC K., ČERNÝ W a kol., 1977: *Fauna ČSSR. Ptáci - Aves, díl II*. Praha
 NĚMEČKOVÁ I., 2001: *Hnízdní dynamika motáka pochopa v CHKO Poodří*. Sborník prací Přf OU v Ostravě, Sv. 200, řada Biologie-Ekologie, č.8. Ostravská univerzita v Ostravě.
 SEDLÁČEK K., a kol., 1988: *Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR, díl I. Ptáci*. SZN Praha.

Samec
(foto: L. + D. Boucný)

Banerova studánka

V úvodním příspěvku o Banerově studánce v čísle 4/2002 jsme se zabývali především názvem studánky, nyní si v krátkosti přiblížíme čilý ruch, který kolem ní kdysi panoval...

Dne 2. května 1871 otevřel Jan Papák na okraji lesa poblíž pramene „Mléčný (syrovátkový) léčebný ústav“. Zamýšlel na svém pozemku zavést chov ovcí a podobně jako ve valašské kolibě prodávat syrovátku a ovčí sýr. Stále dobře naladěným přijímal hosty, hlavně šlo o výletníky z Nového Jičína, a vedle jídla a pití se staral také o zábavu. Ze své „kazatelny“ pronášel lidové veršované promluvy inspirované podobnostmi z bible. Dne 30. října 1884 zemřel a byl pohřben na šenovském hřbitově. Jeho zeť a následovník August Papák však pokračoval v hostinské činnosti a hostinec rozšířil o kuželnu a taneční parket. Kolem r. 1900 získal hostinec Johann Klotzmann a v r. 1913 jej prodal Ferdinandovi Krischke z Kunína.

V r. 1932 byl v dražbě koupen spořitelnou a záložnou, bylo zde zavedeno elektrické světlo a tekoucí voda. Letním hostům byly poskytovány pokoje. Vše však přišlo nazmar s příchodem 2. světové války. Po roce 1946 byl objekt vícekrát přestavěn a v r. 1978 byla již zchátralá budova vystavěna znovu.

Dnes se zde nalézá restaurace Salaš.

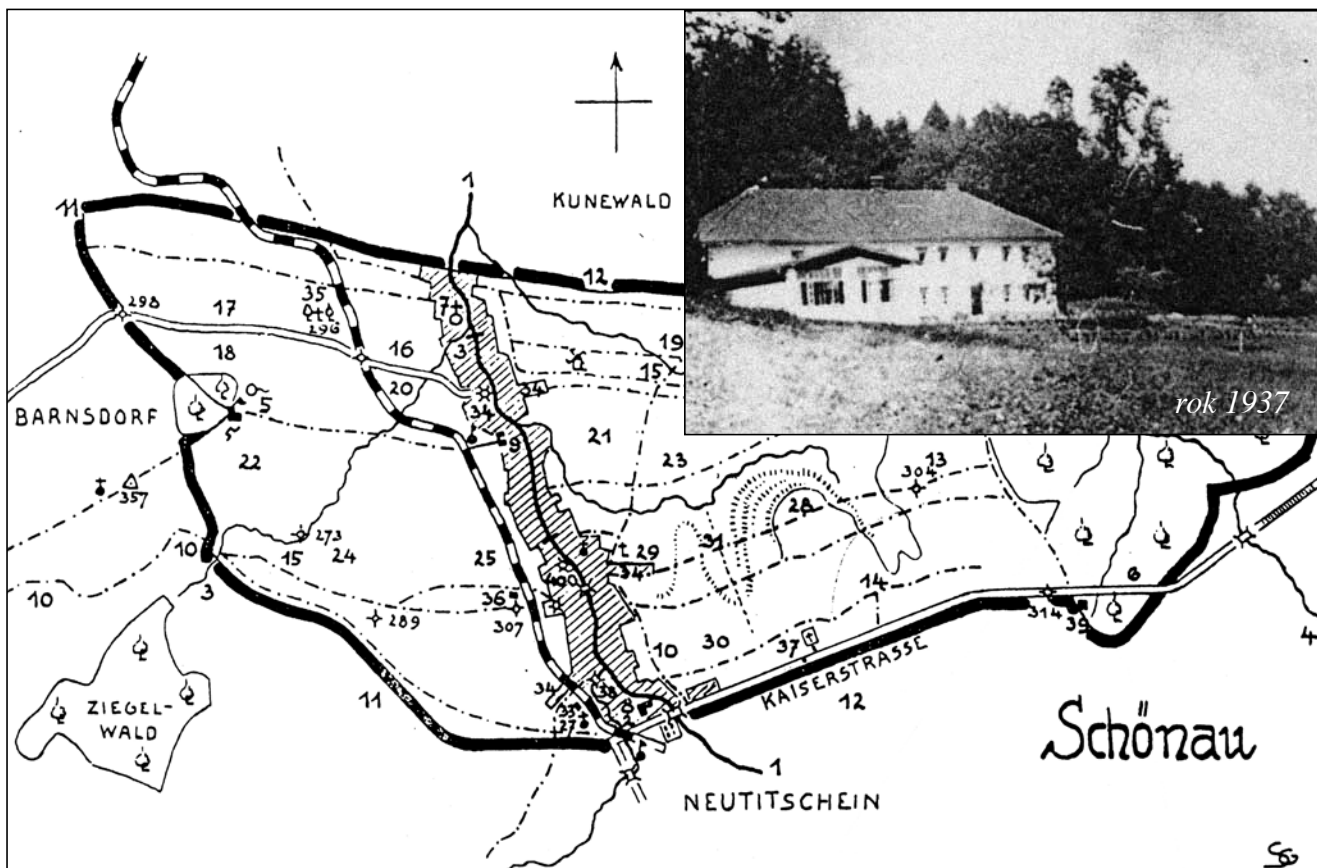
Čerpáno z knihy: *Geschichte der Gemeinde Schönau in Kuhländchen*, Franz Wahala, r. 1983.

Oprava

V příspěvku v č. 4/2002 o Banerově studánce, v části K názvu studánky na str. 5, 2. odstavec došlo při prepisu k omylu, který mění obsah věty. Prosíme čtenáře o opravu textu a zároveň se omlouváme.

Správné znění věty: Právě naopak, 24. července 1621 potřely stavovské oddíly krnovského knížete Jana Jiřího španělské a italské oddíly v bitvě u Nového Jičína.

A správné znění poslední věty poznámky č. 2: ... a po prohrané bitvě zbytek Španělů odtáhl do Uher.

Výsek mapy šenovského katastru ze zmíněné knihy s vyznačením pomístních názvů – pod č. 5 je zakreslena Banerova studánka

Pozemkové spolky - partner vlastníků, obcí a úřadů

Myšlenka pozemkových spolků vychází z přesvědčení, že nejúčinnější formou ochrany přírody je moudrá a šetrná péče vlastníků půdy. Pozemkové spolky jsou tedy dobrovolné, nestátní, neziskové organizace, zaměřené na ochranu přírody a památek, které svou činnost vykonávají na základě uzavřeného právního vztahu s majitelem těchto cenných pozemků nebo budov. Samozřejmě v případě, že jejich vlastníkem není sama.

Kdybychom nebyli bezmála půl století izolováni od západního světa, byly by tyto spolky dnes u nás stejně jako například ve Velké Británii, USA nebo Nizozemsku váženou institucí s více jak stoletou tradicí. A pravděpodobně by patřily k nejvýznamnějším vlastníkům a správcům přírodně a historicky cenných pozemků a budov. Osud nám však nepřál, a tak se novodobá historie pozemkových spolků v České republice píše teprve od poloviny devadesátých let.

Pozemkových spolků je u nás již více než třicet a pečují o téměř 2000 hektarů přírodně cenných ploch. Pečují také o staré stromy, historické parky a kulturní památky.

Práce pozemkových spolků je založena na spolupráci s vlastníky, ať už se jedná o občany, obce, podnikatelské subjekty nebo státní orgány a instituce. Hlavní předností spolků u nás i všude ve světě je, že umožňují efektivní dlouhodobou ochranu přírodních a kulturních hodnot založenou na aktivním zapojení široké veřejnosti.

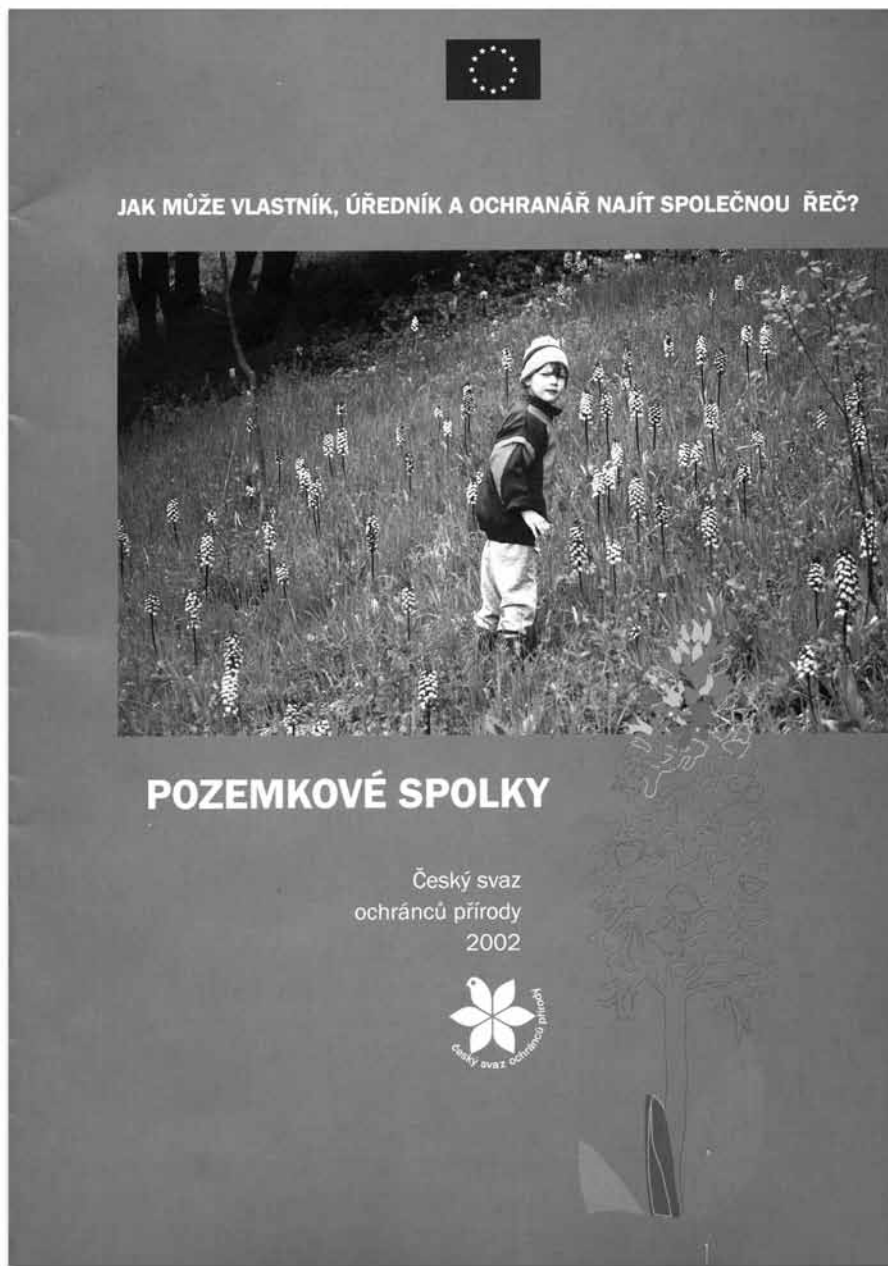
Tyto spolky nikdy nechraní přírodu a památky před veřejností, ale pro veřejnost. Činí tak pružněji a levněji než organizace státní, protože dokáží získat podporu ze všech sfér společnosti - od úřadů,

podnikatelů a občanů.

Pojem pozemkového spolku není v našem právním řádu nijak definován - pozemkovým spolkem se tedy může prohlásit kdokoliv. Aby nedošlo k znevážení tohoto označení a oslabení důvěryhodnosti pozemkových spolků vůči veřejnosti, byla zavedena akreditace pozemkových spolků.

Na činnost pozemkových spolků dohlíží Rada Národního pozemkového spolku. Ta koordinuje jejich činnost, poskytuje jim právní zázemí a každoročně podporuje jejich aktivity programem "Místo pro přírodu. Uděluje také akreditace.

Akreditovaným pozemkovým spolkem se může stát jakékoliv občanské sdružení, obecně prospěš-

ná společnost, nadace nebo nadační fond, který pečuje o přírodní či kulturní dědictví naší vlasti na základě dlouhodobých práv (vlastnictví, pronájem, věcné břemeno) k hodnotným lokalitám či objektům.

Zájemce o akreditaci musí Radě Národního pozemkového spolku předložit jasné cíle a plány na období nejbližších deseti let, ze kterých bude zřejmé k jakým pozemkům a stavbám (případně typům pozemků a staveb) hodlá získat vlastnická či jiná práva. Upřesní, jaký je předmět ochrany zájmových pozemků a staveb, a jak chce jejich ochranu konkrétně prakticky zajišťovat. Zároveň se musí zavázat, že o tyto pozemky a objekty bude pečovat tak, aby jejich hodnota nebyla snížena či zničena. Akreditace pozemkového spolku je pro všechny jeho partnery (vlastníky, úřady, spolupracující organizace) zárukou, že daný pozemkový spolek není nějakým "tunelem na pozemky", nýbrž že jde o důvěryhodnou organizaci, která se zavázala dodržovat uvedená pravidla hry a její činnost je kontrolována Radou Národního pozemkového spolku.

Akreditace platí jeden rok, je pravidelně prodloužována na základě zprávy o činnosti pozemkového spolku a jeho hospodaření. V případě prohřešení se pozemkového spolku proti deklarovaným zásadám, hrubého zanedbání či dokonce úmyslného poškození spravovaných lokalit a objektů je pozemkovému spolku akreditace odebrána.

Pozemkové spolky v Poodří

Pozemkový spolek Domov je zřízen při základní organizaci Českého svazu ochránců přírody v Jeseníku nad Odrou. Jeho cílem je ochrana a rozvoj přírodního i kulturního dědictví regionu. V současné době pečuje o několik zajímavých lokalit. Jde většinou o hospodářsky nevyužitelné pozemky (stará pískovna, mokřad, polní cesta s alejí apod.). Zabývá se také programem starých krajových odrůd ovocných dřevin.

Kontakt:

PS Domov - ZO ČSOP Jeseník nad Odrou
Jeseník nad Odrou 246, 742 33
tel. 556 739 752, 603 845 216

Pozemkový spolek Studénka pracuje při základní organizaci Českého svazu ochránců přírody Studénka. Zabývá se výsadbou tzv. ÚSES (územní systém ekologické stability) a snaží se do většinou silně odlesněné, rozorané a zmeliorované krajiny navrátit alespoň dílčí fragmenty přirozených ekosystémů.

Kontakt:

PS Studénka - ZO ČSOP Studénka
Panská 229, Studénka, 742 13
tel. 556 401 478
copstudenka@quick.cz

Publikace věnující se problematice pozemkových spolků

Pozemkové spolky - spolupráce s vlastníky při ochraně přírodního a kulturního dědictví

Ladislav Ptáček a Pavel Pešout, ÚVR ČSOP (vydáno v r. 2001)

Pozemkové spolky - jak může vlastník, úředník a ochránář najít společnou řeč?

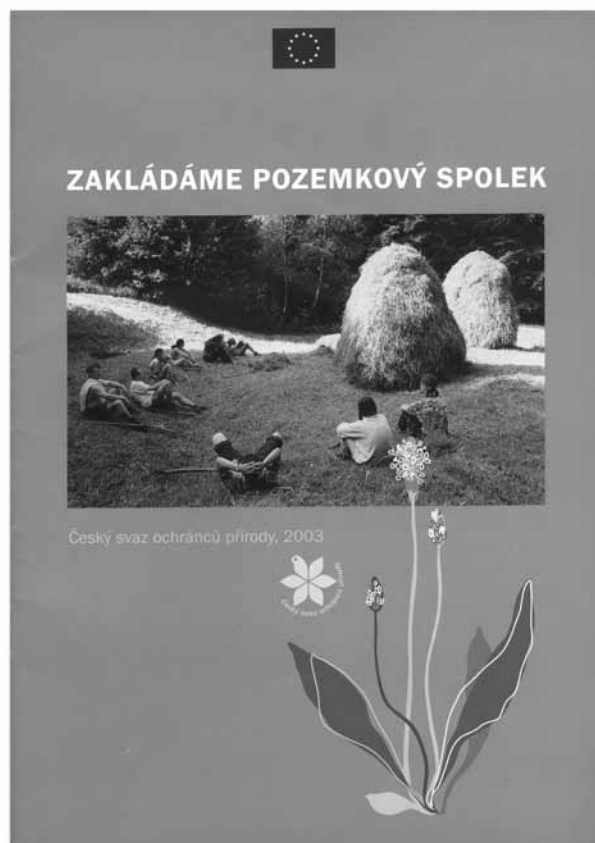
Ladislav Ptáček, Jan Moravec, ÚVR ČSOP (vydáno v r. 2002)

Zakládáme pozemkový spolek

Jan Moravec, Ladislav Ptáček, ÚVR ČSOP (vydáno v r. 2003)

Publikace a informace lze získat na adrese uvedených pozemkových spolků nebo na adrese:
ÚVR ČSOP, Uruguayská 7, Praha 2, 120 00
tel. 222 516 115, 222 511 494
csop@ecn.cz
http://csop.ecn.cz/pozemkové_spolky

Lumír Kuchařík, pozemkový spolek Domov,
ČSOP Jeseník nad Odrou

Zámecká naučná stezka v Bartošovicích

Před třemi léty se při tvorbě projektu "Bartošovický sad", jehož cílem byla záchrana a obnova tohoto sadu, zrodila v naší základní organizaci Českého svazu ochránců přírody myšlenka vybudovat v Bartošovicích naučnou stezku s tím, že jedno z jejích zastavení bude věnováno starým odrudám ovocných dřevin. Grant na projekt poskytla nadace Partnerství. V roce 2002 jsme navrhli trasu a jednotlivá zastavení naučné stezky, dofinancování realizace naučné stezky podpořila obec Bartošovice.

Název dostala naučná stezka podle jednoho ze svých zastavení, které je věnováno Bartošovickému zámku. Ten se stal sídlem regionu Poodří a je zde umístěno i jeho informační centrum.

Trasa naučné stezky je v terénu vyznačena normalizovaným zelenobílým značením, má délku 5 km a je vedena katastrálním územím obce Bartošovice, ležícím v chráněné krajinné oblasti Poodří. Je na ní instalováno 10 ks dřevěných panelů s informačními tabulemi formátu 120x85 cm. U všech informačních tabulí je uvedena mapka se zákresem trasy naučné stezky. Naučná stezka nabízí možnost bližšího seznámení se současnými přírodními podmínkami zemědělské krajiny, mokřadů, rybníků a lesů, se zástupci rostlinných a živočišných druhů v daném území i s kulturními památkami obce.

Poněvadž formát informačních tabulí neumožňuje uvést na nich podrobnější informace, plánujeme v příštím roce vydat "Průvodce naučnou stezkou".

Zámecká naučná stezka byla slavnostně otevřena dne 17. května 2003 za účasti ministra životního prostředí RNDr. Libora Ambrozka.

Děkujeme všem, kteří se spolupodíleli na vzniku naučné stezky, a všem jejím návštěvníkům přejeme spoustu hezkých zážitků.

*Ing. Vladimír Petřvalský, Český svaz ochránců přírody
Bartošovice*

Jednotlivá zastavení naučné stezky

1. Obec Bartošovice

Nejstarším dokladem osídlení tohoto území je sekeromlat z mladší doby kamenné. První písemné zmínky jsou z roku 1240, v zemských deskách je obec uváděna na konci 14. století. Bartošovice byly odpradáвна zemědělskou vesnicí, rozlehlé louky umožňovaly chov dobytka, koní i ovcí. V 17. století se staly jedním z center chovu kvalitního plemene kravašského skotu.

Původní české obyvatelstvo se v důsledku třicetileté války v 17. století poněmčilo (název obce Partschendorf), přes německý charakter obce zde žila česká menšina. Po obsazení republiky

Zastavení u Dolního rybníka

Německem v r. 1939 připadly Bartošovice přímo Německé říši, v roce 1945 byl proveden odsun německého obyvatelstva. Součástí obce je od roku 1976 místní část – obec Hukovice.

K památkově nejhodnotnějším objektům v obci patří zámek, lovecký zámeček - později fara - barokní stavba s valbovou střechou z roku 1737, kostel svatého Petra a Pavla s náhrobními kameny držitelů bartošovického panství, dále Meinertova hrobka, romantická stavba z první poloviny 19. století (kopie knížecí hrobky z Výmaru) a mlýn na Odře.

2. Stanice pro záchranu volně žijících živočichů ČSOP

Počátky záchran zraněných či jinak handicapovaných volně žijících živočichů v tomto kraji a vlastně v celé tehdejší ČSSR spadají do 70. let minulého století. Na podzim roku 1983 byla Okresním vlastivědným muzeem v Novém Jičíně zprovozněna zdejší stanice. Od počátku roku 1992 je toto specializované zařízení pro druhovou ochranu živočichů a ekologickou výchovu provozováno Základní organizací Českého svazu ochránců přírody v Novém Jičíně.

Záchrana živočichů spočívá v jejich léčení, ošetřování, rehabilitaci, přípravě na vypuštění a ve vlastním návratu vyléčených exemplářů do volné přírody. Oblast působnosti stanice zahrnuje především Moravskoslezský kraj. Ročně je do zdejší stanice přijato několik set živočichů. Nejčastěji jsou zastoupeny běžné druhy ptáků.

Pracovníci stanice řeší několik záchranných programů kriticky a silně ohrožených druhů naší fauny ve zdejším regionu (např. sova pálená, sýček obecný, raroh velký, sokol stěhovavý).

Velká pozornost je v tomto zařízení věnována ekologické výchově a osvětě. V roce 2000 byl zahá-

jen provoz střediska ekologické výchovy v areálu stanice. Výukové programy, přednášené ve středisku, doplňují učební osnovy. Návštěvníci expozice jsou mimo jiné podrobně seznámeni s běžnými, ale i poměrně vzácnými druhy ptáků.

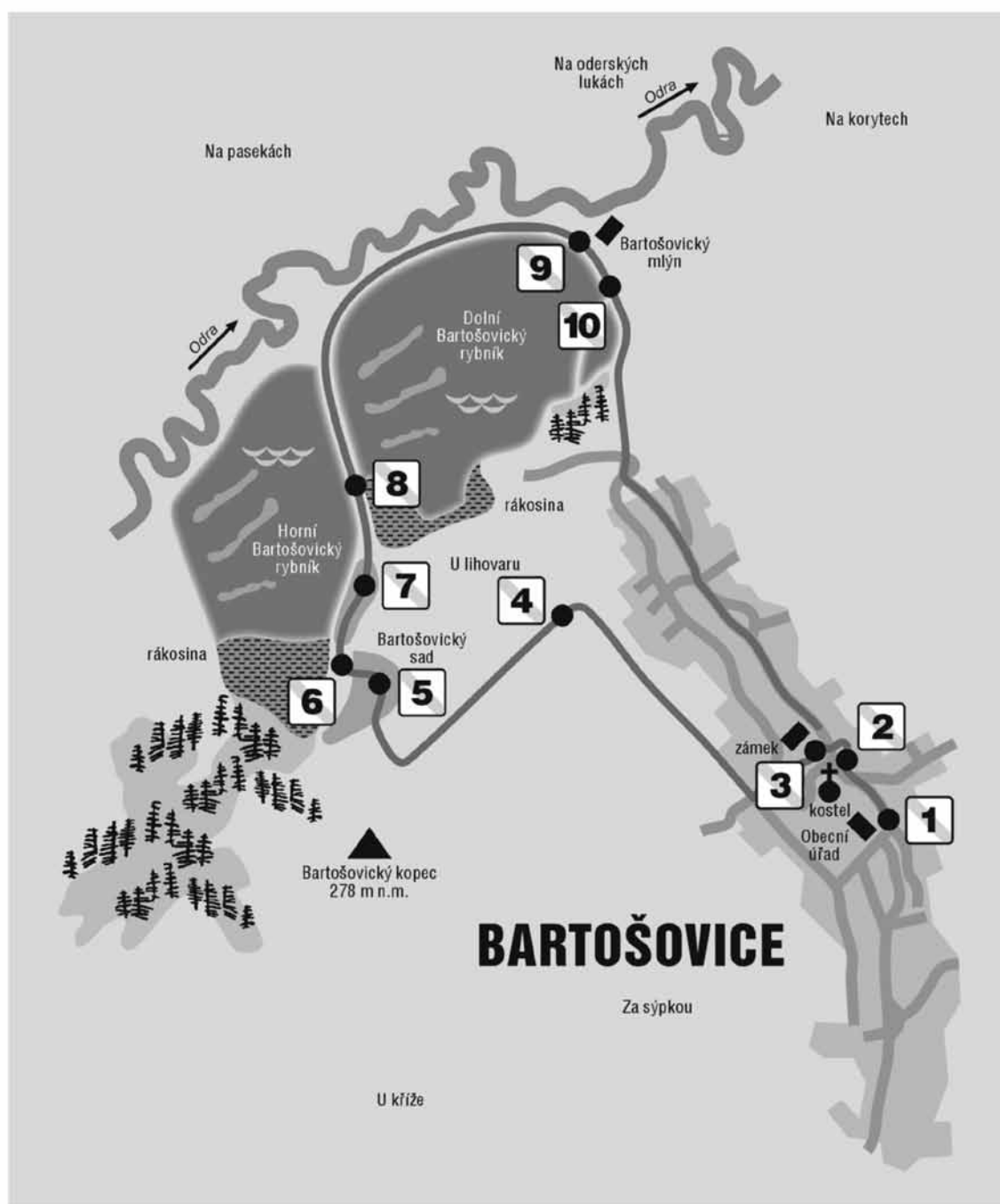
3. Bartošovický zámek

Zámek v Bartošovicích prošel složitým stavebně

historickým vývojem a dnešní stav je výsledkem renesančních, barokních a historizujících přestaveb.

V historických pramenech z r. 1490 je zmínka o tvrzi. Ta byla v roce 1583 přestavěna na jednopatrovou budovu zámku. Fasády, celkový vzhled a část hodnotného mobiliáře pochází z let 1869 – 1877, kdy zámek prošel poslední výraznou pře-

Mapa naučné stezky / Map of the trail route

stavbou, která mu vtiskla stávající podobu s pseudorenesančními a pseudobarokními prvky. Do r. 1890 byl součástí zámku i pivovar, do r. 1970 konírna a hospodářské budovy. 30. 11. 1999 byl zámek prohlášen nemovitou kulturní památkou. Od r. 2002 je sídlem Regionu Poodří (sdružení obcí) a je zde umístěno informační centrum.

V současné době zámek nabízí reprezentativní prostory pro pořádání slavnostních hostin, seminářů a školení a 50 ubytovacích míst.

Zámecký park

Již v roce 1670 je u zámku popisována okrasná a užitková zahrada, lipová alej, v potoce u zámku nádrže s průtokovou vodou na ryby po výlovu rybníků. Od roku 1768 dochází k výsadbám cizokrajných dřevin a stavbě rozsáhlých skleníků, altánů a vodotrysku. Z této doby je i platan javorolistý, v současné době jeden z největších tohoto druhu v Evropě, který je chráněn jako památný strom. V letech 2000–2001 byl park rekonstruován a upraven do současné podoby.

4. Zemědělská krajina v Poodří

Většina zdejšího území byla od konce 13. století pod vlivem hospodářské činnosti člověka. Přes značné odlesnění se však v Poodří zachovala velmi cenná krajina s množstvím luk, slepých ramen, tůní a rozptýlené zeleně. Jednotlivá polička, rozdělená mezemi s ovocnými stromy a keři, skýtala domov četným druhům rostlin a živočichů.

Ekologickou rovnováhu území negativně ovlivnilo až velkoplošné intenzivní zemědělství. V průběhu sedmdesátých a osmdesátých let došlo k rozorávání luk a mezí, k přehnojování polí umělými hnojivy a k jejich odvodnění melioracemi. Byla zničena doprovodná zeleň napřímených či zatrubněných toků. Dřívější bohaté květnaté louky byly uvedenými způsoby hospodaření značně poškozeny, z krajiny zcela vymizely některé typické plevele (koukol polní, chrpa modrák) a hmyzí společenstva. V důsledku tohoto vývoje došlo k rapidnímu poklesu kmenových stavů zejména drobné zvěře (koroptev polní, křepelka polní, bažant obecný, zajíc polní).

Terasy řeky Odry jsou i dnes intenzivně zemědělsky využívány. Pěstovány jsou zejména obiloviny (pšenice, ječmen, kukuřice). Kolem cest a na okrajích polí vyrůstá řada plevelů, např. kokoška pastušší tobolka, peníze rolní, pomněnka rolní a pcháček oset.

Na okolních polích můžeme pozorovat řadu ptáků. Z dravců jsou to zejména káně lesní a poštolka obecná. Mezi první posly jara patří skřivan polní se svým typickým zpěvem a čejka chocholáta, která na sebe upozorní svými nápadnými

svatebními lety s přemety. Typické volání „pět peňez“ je charakteristické pro křepelku polní.

Ze savců je pole domovem hraboše polního, zajíce polního a spatřit lze také srnce obecného.

5. Bartošovický sad

Sad, který jste právě navštívili, byl vysazen v polovině šedesátých let minulého století a odrůdy jablek v sadu reprezentují průřez odrůdovou skladbou odpovídající době před 100 až 50 lety (např. Jadernička moravská, Cronselské, Boskoopské červené, Parména zlatá, Strýmka, Sudetská reneta, Kožená reneta zimní). Množství odrůd zastoupených v sadu je úctyhodné (cca 25), hodnota sadu navíc spočívá i v tom, že se stromy vyvíjely přirozeným způsobem a na vzrůstných podnožích rozvinuly v mohutných korunách v plné míře své typické znaky. Jedná se o vysokokmeny pěstované na jablonovém pláňeti.

Staré odrůdy jsou charakteristické zdravým růstem, značnou dlouhověkostí, přizpůsobivostí místním podmínkám, různými možnostmi použití a v některých případech i odolností proti chorobám.

Od roku 1999 je sad v péči Českého svazu ochránců přírody v Bartošovicích, který zde realizuje program Staré a krajové odrůdy ovocných dřevin. Cílem snažení je záchrana co největšího původního sortimentu ovocných dřevin a šíření mladých naroubovaných stromků zpět do krajiny. Granty na realizaci projektu poskytli Nadace Partnerství a Ústřední výkonná rada ČSOP.

6. Mokřad na Cigánci a Horní bartošovický rybník

CHKO Poodří byla v roce 1993 v rámci celosvětové úmluvy o mokřadech zařazena do seznamu mezinárodně významných lokalit a celé území je začleněno do sítě evropsky významných ptačích území.

Zadní část bartošovické rybníční soustavy patří k nejcennějším místům v CHKO Poodří (cca 70 druhů hnízdících ptáků). Z hnízdících mokřadních a vodních druhů ptáků zde můžeme pravidelně spatřit volavku popelavou, potápku roháč, husu velkou, ojediněle i kriticky ohroženého bukače velkého.

Z kachen zde hnízdí silná populace kopřivky obecné a také vzácnější lžičák pestrý a čírka modrá. V rákosinách žije skrytě chřástal vodní.

Místo je významné výskytem obojživelníků. Lze zde spatřit čolka obecného. V těchto místech se vyskytují všechny tři druhy našich hnědých skokanů - skokan hnědý, skokan štíhlý a skokan ostronosý, dále ropucha obecná, ropucha zelená a sbory zelených skokanů. Hojná je také rosnička zelená.

ZÁMECKÁ NAUČNÁ STEZKA

3

Mapa naučné stezky / Map of the trail route

Břity některých z majitelů:
Biskupství a Chrást: 1822-1816
Poděbratů z Prácheň: 1616-1768

Bartošovický zámek - foto strážníka

Bartošovický zámek a divadlo v roce 1817
(podle kresby Ráneckého malíře Kládenského)

Zámek v Bartošovicích

Zámek v Bartošovicích prošel složitým stavebně historickým vývojem a dnešní stav je výsledkem renesančních, barokních a historizujících přestaveb.

V historických pramenech z r. 1490 je zmínka o tvrzi. Ta byla v roce 1583 přestavěna na jednopatrovou budovu zámku. Fasády, celkový vzhled a část hodnotného mobiliáře pochází z let 1869-1877, kdy zámek prošel poslední výraznou přestavbou, která mu vtiskla stávající podobu s pseudorenesančními a pseudobarokními prvky.

Do r. 1890 byl součástí zámku i pivovar, do r. 1970 konírna a hospodářské budovy. 30.11.1999 byl zámek prohlášen nemovitou kulturní památkou. Je sídlem Regionu Poodří (sdružení obcí) a je zde umístěno informační centrum.

V současné době zámek nabízí reprezentativní prostory pro pořádání slavnostních hostin, seminářů a školení a 50 ubytovacích míst.

Bartošovický park

Z roku 1670 pochází popis zámecké okrasné a užitkové zahrady a lipové aleje. V potoce u zámku byla vybudována nádrž s průtokovou vodou pro ryby dovážené po výlovu rybníků. Od roku 1768 dochází k výsadbám cizokrajných dřevin a stavbě rozsáhlých skleníků, altánů a vodotrysku. Z této doby je i platan javorolistý, v současné době jeden z největších tohoto druhu v Evropě, který je chráněn jako památný strom. V letech 2000-2001 byl park rekonstruován a upraven do současné podoby.

3. The Bartošovice Castle

The first historical references date from 1490 and concern a fortress. Later in 1583 it was rebuilt to one-storey castle building. In the years 1869-1877, the Castle received the current appearance with pseudorenaissance and pseudobaroque features. On November 30, 1999, this Castle was declared immobile cultural monument. From 2002 it is a seat of Region Poodří (association of 18 municipalities). The information centre is placed here as well.

OBEC BARTOŠOVICE

OKRES POODŘÍ

HACACE PARTNERSTVÍ

KOMPACT

Význačným rostlinným druhem je kriticky ohrožená drobná plovoucí kapradinka nepukalka plovoucí, na hladině také plave rdesno obojživelné. Významné jsou populace zvláště chráněné žebratky bahenní.

7. Dubohabrový les (Dubohabřina)

Poodří je nejméně lesnatou chráněnou krajinnou oblastí v naší republice (jen asi 10% plochy). Většina lesů jsou lesy lužní, jež kdysi pokrývaly celou oderskou nivu. Patří mezi velmi vzácné lesní ekosystémy a ohrožené typy vegetace. Do současnosti se dochovalo několik menších lesních komplexů s přirozenou druhovou dřevinnou skladbou. Většina z nich bývá buď pravidelně nebo ve víceletém cyklu zaplavována.

Kromě lužních lesů se v Poodří na terasách, mimo dosah záplav, nacházejí i dubohabřiny. V jedné z nich se právě nacházíte. Jde o les tvořený habrem obecným a dubem letním, v podúrovni stromového patra s častou příměsí lípy srdčité a javoru babyky. Keřové patro je v rozvolněných porostech dobře vyvinuto, tvoří je druhy stromového patra a dále např. líska obecná, hloh jednosemenný.

V bylinném patře se pravidelně vyskytují druhy typické pro listnaté lesy jako violka lesní, kokořík mnohokvětý, hrachor lecha, ptačinec velkokvětý, lipnice hajní. Na jaře před olistěním stromů se vyvíjí nápadný jarní aspekt - sasanka hajní, orsej jarní a plicník lékařský.

Staré stromové porosty jsou domovem mnoha ptačích druhů, např. brhlíka lesního, šoupálka krátkoprstého, lejska bělokrkého a strakapouda prostředního.

8. Dolní bartošovický rybník

Tento rybník o rozloze 73,7 ha je útočištěm celé řady organismů. V druhé polovině 80. let 20. století byl rybník odbahněn, což snížilo jeho přitažlivost pro ptactvo, a došlo ke snížení jeho početnosti na 60% stavu před zásahem. Rákosina na tomto rybníku patří k největším uvnitř chráněného území Poodří.

Význačným rostlinným druhem je masožravá rostlina bublinatka, zajímavá je i šípka střelolistá vytvářející tři typy listů. Na březích roste hojně kosatec žlutý.

Obojživelníci jsou zde zastoupeni tzv. zelenými skokany, skokanem skřehotavým a skokanem zeleným. Z plazů je hojná užovka obojková.

Z ptáků je na lokalitě význačným druhem nádherná kachna rzozhlávka rudozobá. K nejhodněji hnízdícím druhům zde patří polák velký a polák chocholačka. Charakteristickým je dravec moták pochop. Zdejší kolonie racka chechtavého je největší hnízdní kolonií v CHKO Poodří. V rákosinách žijí skrytě chřástal kropenatý a slípka zelenonohá, zaslechnout můžeme zpěv rákosníka velkého, rákosníka proužkovaného a strnada rákosního. Na vrbách si svá typická hnízda staví moudivláček lužní.

9. Bartošovický mlýn

Soustava vodních děl (rybníky, mlýn, jez), objektů a staveb byla kontinuálně rozšiřována od konce 15. století do 20. století. Objekty byly zastřešeny sedlovými střechami. V roce 1828 přešel areál vodního mlýna a přilehlá pila z panství Meinertů do majetku Ignatze Bönische. V letech 1884-89 došlo k přestavbě mlýna, v zimě r.1928/29 mlýn vyhořel. Do této doby byl mlýn poháněn velkým dřevěným hnacím kolem. Brzy po požáru byl postaven mlýn nový.

V roce 1933 byla do mlýna zabudována Francisova turbína. Průměr jejího palečného kola s dřevěnými habrovými zuby je cca 150 cm. Mlýnice včetně přilehlé místnosti pro turbíny a agregát je zachována bez úprav. Na Odře nad mlýnem je vybudován střechovitý dřevěný jez. V r. 1990 proběhla generální oprava malé vodní elektrárny.

V současnosti je turbína provozuschopná, napojena na generátor o výkonu 28 kW a dodává el. energii do sítě. Prošla mnoha generálními opravami a dnes již nepracuje na plný výkon.

Dnešní areál vodního mlýna s komplexem vodohospodářských staveb je nemovitou technickou kulturní památkou.

Palečné kolo s dřevěnými habrovými zuby, převádí pohybovou energii z oběžného kola na litinový pastorek s hřídelí, vedenou ke generátoru o výkonu 28 kW.

Francisova turbína (navržena r. 1849 J. B. Francisem) přetlakový lopatkový vodní motor, přeměňující část tlakové energie přiváděné vody v energii pohybovou v rozváděcím ústrojí (rozváděči) a její zbytek v oběžném kole.

Turbína se skládá z rozváděče, tvořeného věncem natáčivých lopatek, a z oběžného kola s litými lopatkami, vhodně zakřivenými. Voda vstupuje do rozváděče po celém obvodu, jeho lopatkami je usměrňována a vhodnou rychlostí a směrem vtéká do oběžného kola. Zde voda mění směr toku po-

dle tvaru kola a lopatek, předává jim svou energii a tím kolem otáčí. Výkon turbíny se reguluje ovládním průtoku natáčením rozváděcích lopatek.

10. Bartošovická rybníční soustava

Rybníkářství je dnes tradičně spojováno s jižními Čechami. V minulosti však u nás bylo rybníků mnohem více a rybníkářskou oblastí byla i severovýchodní Morava. V CHKO Poodří je dnes 57 rybníků s plochou téměř 7 km², což je 8,5 % rozlohy CHKO. Z této celkové rozlohy zaujímá Bartošovická rybníční soustava celkem 120 ha.

První písemná zmínka o vzniku této soustavy je z roku 1492. Byla zásobována vodou z rybníka kunvaldského (kunínského). Z historických pramenů vyplývá, že rybníky byly několikrát na delší období přeměněny na pole a louky. Význam mělo v rybníčním hospodaření i rákosí, které se využívalo na krytinu, jako stelivo do stájí či na výrobu zboží.

Rybníky jsou vystavěny v ploché říční nivě při okraji záplavového území jednoletých vod a jsou velmi mělké. Napájeny jsou z řeky Odry. Hráze je obklopují ze všech stran, přičemž hráze nejbližší Odře plní zároveň funkci hrází ochranných proti běžným povrchovým rozlivům.

Hlavní chovanou rybou je kapr šupináč a lysec, k němuž bývají vysazovány vedlejší druhy, např. lín obecný, štika obecná, sumec velký. Každoročně koncem měsíce října zde probíhá tradiční výlov s ochutnávkou rybích specialit.

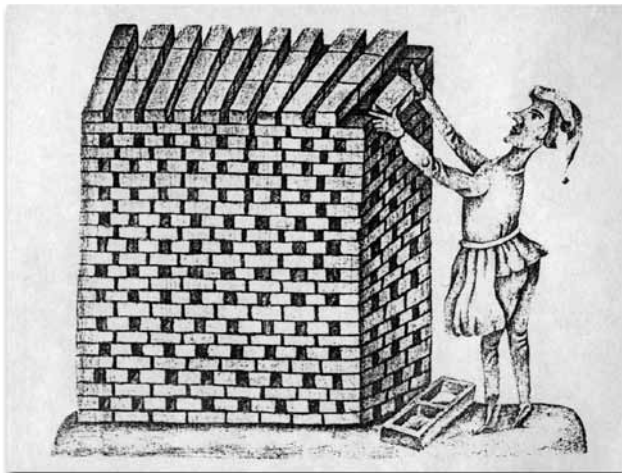

Malé ohlédnutí za cihlářskou výrobou v obci Kunín

Mnoha lidem při vyslovení slova cihla vyvstane materiál, který je běžný a kterému každý rozumí, ale jak dokazují nejnovější bádání odborníků – není cihla jako cihla.

Když bylo v letech 1922 – 1924 odkryto v Mezopotámii město Ur (založeno v letech 2800 – 2500 př. n. l. Sumery), jemuž dominuje mohutný zikkurat, čtyřboký stupňovitý jehlan postavený z cihel, kdy vnitřní část stavby je z cihel pouze sušených a obvodová část je z cihel, které vypadají jako pálené. Tyto však byly zřejmě mistrně upraveny tzv. geopolymerizací – což je chemická cesta, která vede k pevnému keramickému střepe (cihle) vyrobenému bez pálení, tedy za studena. V našich geografických podmínkách však tuto metodu nelze použít.

Ti, kteří z hlíny dělali cihly ke stavbám, nazývali se „cihlaři“ (lateristae), na Moravě „tihlaři“ (cihla - tegula, tihla). Tzv. „cihlaři krycí“ vyráběli jen „tašky, kůrky, jepťišky, mnišky“ na krytí střech. Později toto rozlišování

mizí a užívá se jen jeden název: „cihlař“.

Píše se rok 1310, cihelny se zakládají takřka všude, kde je vhodná hlína. V tomto roce je stanovena tzv. sazba, která pevně určuje ceny, za které se může prodávat a kupovat.

Obec a soukromníci zřizují cihelné hutě, do kterých najímají cihlaře, tovaryše a pomocníky. Vyniká-li nějaký cihlař, je zván i na jiná panství, do jiných cihelen.

(Nedostatek prostoru mne donutil zvolit formu popisu v datech, věřím, že časem se podaří vydat obsáhlejší tiskovinu, která zmapuje tuto zajímavou oblast lidské činnosti).

14. stol. - založení lesní lánové vsi

1592 - Jan Balcar Cetryš z Kynšperka staví malou renesanční tvrz

1609 - požár tvrze

1653 - 1708 - majitelem panství se stává uherská šlechtická rodina Sereniů, za níž dochází k blíže neznámým úpravám „zámku“, první písemné zmínky o cihelné huti (tzv. panská do roku 1945, pak Kunín II)

1726 - 1734 - manželé Marie Eleonora a Friedrich August Harrach povolávají rakouského stavitele J. L. Hildebrandta, který v těchto letech provádí přestavbu do barokní podoby

1800 - 1802 - dílčí úprava interiéru zámku, pro účely zřízení školy za Marie Waldburgy Truchsess Zeill, zachován zápis o spotřebě 7 sáhů lomového kamene, 17.000ks cihel a 11 měř vápna

1810 - 1812 – stavba farního kostela, zrušení barokní kaple v zámku, úprava přilehlých místností v duchu empíru. Kunínský farář Axmann vzpomíná, že coby malý hošík přinesl cihlu na stavbu kostela

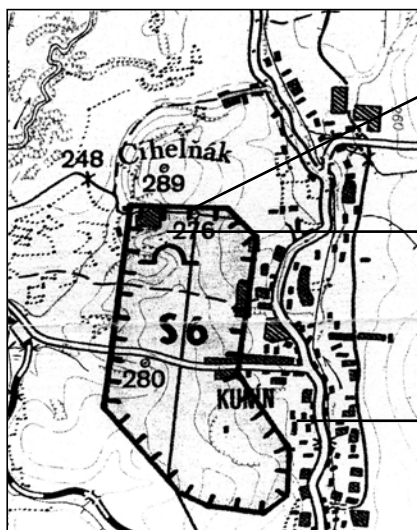

1833 - indikační skica zachycuje tzv. Ziegelhütte (panská - Kunín II - cihelnou huť)

1858 - v Berlíně vynalezena B. Hoffmannem kruhová pec

1860 - první modernizace výroby majitelem panství F. E. Schindlerem

okolo roku 1880 - do Kunína přichází J. Czeike, který skupuje pozemky od sedláka Kunze (č.p. 82) a zahajuje ruční výrobu cihel. Mnozí další sedláci vyrábějí cihly, velká poptávka, výroba nepostačuje, proto J. Czeike před r. 1887 buduje kruhovou pec (později označována jako Kunín I), vyrábí tašky tzv. Späziegel a Geriptte, později tzv. švýcarské, pařížské (pro jejich velkou váhu byla jejich výroba zastavena) a alsaské (tzv. Herziegel), které měly velmi dobrý odbyt. V obci dva konkurenční podniky.

Dobývací prostor

Zde stávala tzv. panská cihelna, později Kunín II, později zbourána, dnes drůbežárna

Nová cihelna, dřívě J. Czeike, dnes CIDEM Hranice (dřívě závod I a III)

Pozn. – pokud z textu nevyplývá, k jakému podniku patří, je vedle letopočtem značka

J.C. – J. Czeike
V.B. – V. Bauer

po r. 1887 - nad pecí vybudována sušárna, pracovní doba od 6.00 hod. - 19.00 hod. (výroba 18.000 - 20.000 zednických cihel), přesto výroba stále nepostačuje pokrýt poptávku

1892 - J.C. - nové technologie v úpravě cihel a tašek, sušení pomocí dvou velkých ventilátorů, dvoucylindrový parní stroj pohánějí spirálový a dva revolverové lisovací stroje, denně se vyrábí až 16.000ks tašek, vyrábí se i drenážní trubky

1902 - J.C. - zahájena výstavba provozu na „lepší zboží“ pod vedením mistra Dietla z Německa, odkud se dováží i surovina (výroba koryt, troků, záchodových mís, rour všech rozměrů a tzv. nezničitelných desek)

1903 - J.C. - postavena nová pec se sušárnou, dlouhá 75m - začíná tzv. Zlaté období (později Kunín III)

1912 - J. C. - elektrifikace továrny, výstavba lanové dráhy - nákladka 6 - 7 vagonů zboží denně, spotřeba 2 - 3 vagonů uhlí za den

1913 - vlečkové spojení Bauerovy (Kunín II) cihelny s železniční tratí Nový Jičín - Suchdol nad Odrou

1914 - 1918 - válečné události, nedostatek pracovních sil, lanovka se zastavila a začala chátrat
okolo r. 1930 - nástupcem J. Czeikeho se stal ing. A. Czeike, který provedl celkovou modernizaci - plně automatický provoz

Zaměstnanci Bauerovy cihelny, dole první zleva otec pana Billa z Kunína, jenž tuto fotografii zapůjčil (okolo r. 1940)

listopad 1933 - Czeikeho cihelna zastavila až do r. 1935 výrobu

1934 - v Bauerově cihelně se pracuje jen 3 měsíce
1935 - změna vedení v Bauerově cihelně - správce Cyril Orava odchází na odpočinek, novým nástupcem H. Schneler - nové investice, snaha udržet chod po celý rok

1938 - 1945 - válečné události, v r. 1944 spadla bomba poblíž Czeikeho cihelny, francouzští a angličtí vojáci zajatí v severní Africe pracují v cihelnách

1945 - válečné škody vyčísleny:

Bauerova cihelna - 281.500,- Kč

Czeikeho cihelna - 314.400,- Kč

přídělové řízení, dekret č. 10a/1945 Sb. - majitelem cihel (Czeike a Bauer) se stávají Moravskoslezské cihelny, národní podnik se sídlem v Hodoníně (později změna sídla - Brno) - národní správce B. Kužílek

1. 7. 1947 - ustaven prozatímní národní správce (Kunín II) V. Kořenovský z Nového Jičína

24. 1. 1948 - oficiální začlenění cihelen do národního podniku Moravské cihelny, n. p. Brno

1. 4. 1948 - zrušena národní správa Czeikeho cihelny (Kunín I, III) B. Kužílkovi

19. 5. 1951 - Slezské cihelny n. p. Kunín, Kunín I - zbourání pece č. 4, lisovny a přístavba pece č. 5

1954 - rekonstrukce provozu Kunín II

Těžba cihlářské suroviny korečkovým rypadlem
(foto: J. Novosad)

1959 - dostavba závodu Kunín III

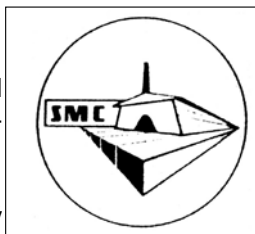
1968 - zrušení výroby v Kunín II (zbourání)

1970 - Kunín I - uvedení reverzační sušárny do provozu, výstavba nové pece v Kunín III

1974 - výstavba panelárny

1976 - havárie pece č. 3 (závod přišel o kapacitu 8,1 mil. cihelných jednotek)

1978 - nový název - závod Nový Jičín – Kunín

Logo závodu

1979 - závod vyrobil 26 mil. cihlářského zboží a 10.000 m³ keramických panelů

1980 - příprava na modernizaci, produkce zaměřena na maloformátové výrobky

1999 - zastaven provoz - rekonstrukce - poslední cihla tzv. dvouděrovka byla vyrobena 10. září – vzorek uložen na OÚ Kunín

2001 - výstavba haly a montáž technologie od firmy Keller z Německa, bourání komínu

leden 2002 - zahájení zkušebního provozu, první nový výrobek již 14. února, v březnu závod zahájil provoz na plný výkon – produkce 3 druhů výrobků pro obvodové a nosné zdivo, dosahovaná kapacita páleného zboží 190 tun/24 hodin

Starý provoz v r. 2001 (foto: B. Novosad)

Ctz 440	
	440/247/238 mm
	16 ks/m ²
	37 ks/m ²
Hmotnost 23 kg	
P8	50,30
P10	52,90
ISO 9002	
Tloušťka zdiva 440 mm	
Tepelný odpor 2,48 m ² KW ⁻¹	
Objemová hmotnost 900 kg/m ³	
Pevnost v tlaku 10 MPa, 8 MPa	
Počet kusů na paletě 50 ks	
Výrobní závod 2	

Logo závodu

Nové výrobky

Ředitelé cihelny v Kuníně po roce 1945

(křestní jména se v době vydání článku nepodařilo zjistit)

1. B. Kužílek-nár. správce
2. F. Nachtigal
3. Skupina
4. B. Klika
5. A. Vrona
6. A. Frančík
7. Nachýmáček
8. K. Javůrek
9. J. Novosad
10. Beneš
11. R. Hruboň
12. L. Zdráhal
13. J. Kubis
14. M. Odrůšek
15. O. Mlateček
16. J. Šula – současný ředitel

Pozn. – na výpomoc byl povolán v době ředitelování p. Zdráhala p. J. Modráček

Dostatek cihlářské suroviny, schopní lidé a vůle dává naději, že i generace další budou Kunín spojovat s cihlářskou výrobou.

Děkuji všem, kteří mi byli nápomocni k sepsání tohoto článku. Informace byly čerpány z bývalého Okresního archívu Nový Jičín, archívu obce, archívu autora a vyprávění pamětníků.

Bronislav Novosad, Kunín

Z historie místní dráhy Svinov - Klimkovice

Místní dráha Svinov - Klimkovice byla vybudována z podpu města Klimkovic, aby jej přiblížila Ostravsku a prostřednictvím železnice ostatnímu světu. Po elektrizaci se stala součástí ostravské tramvajové dopravy a spolehlivě dopravila miliony cestujících za prací, do škol, za odpočinkem i zábavou. Fenomén přechodu tramvajových vozidel na železniční dráhu zde byl přitom uplatněn o více jak půl století dříve, než byl v závěru minulého století "objeven" v Německu. Před čtvrtstoletím se její osud naplnil a koleje osiřely. Musela ustoupit odlišným záměrům v generelu města. Jako s překonaným dopravním prostředkem se s ní už nepočítalo. Škoda. Podívejme se na následujících řádcích na pozoruhodnou historii této dráhy.

Úvodem

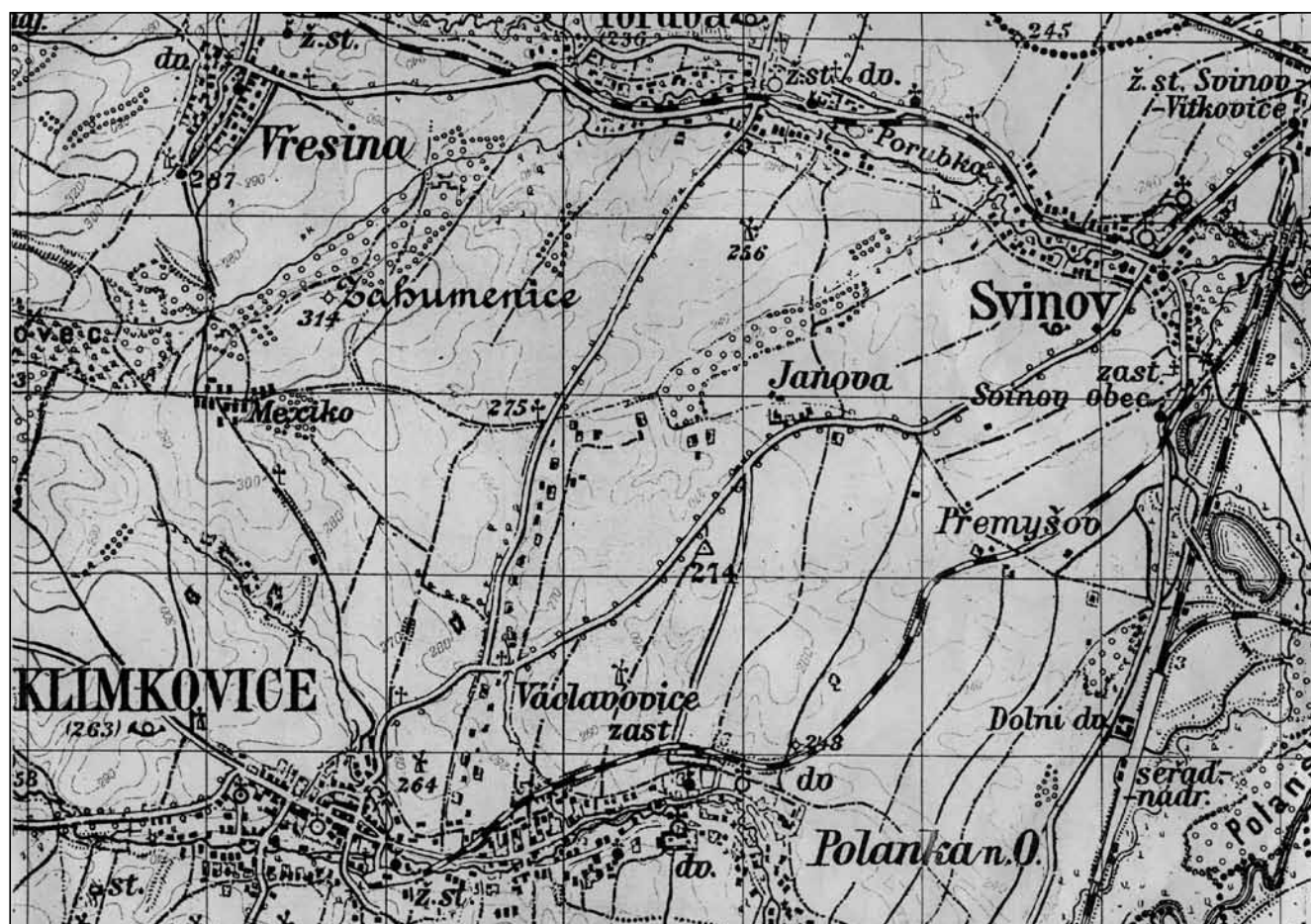
Když v první polovině devatenáctého století budovala společnost Severní dráhy císaře Ferdinanda svou trať z Vídně Moravskou bránou do Haliče, zůstala v Poodří mimo její trasu všechna významnější města a městečka - Odry, Fulnek, Nový Jičín, Příbor, Kopřivnice, Bílovec, ale též Moravská Ostrava a Vítkovice a mimo jiné i Klimkovice. Chybějící železniční spojení bylo překážkou jejich dalšího hospodářského i kulturního rozvoje. Nezbyvalo proto, než je

v dalších letech připojit k hlavní železniční magistralé odbočnými drahami lokálního charakteru.

I třítisícové město Klimkovice, které bylo sídlem berní správy a okresního soudu, trpělo tím, že nemělo ještě na začátku minulého století železniční spojení, což brzdilo rozkvět města i okolních obcí, jejichž obyvatelé byli zaměstnáni většinou na šachtách a v průmyslových závodech Ostravska. Dráha by usnadnila i dojíždění do středních škol v Moravské Ostravě.

Vznik a stavba místní dráhy

Trasa železnice ze Svinova do Klimkovic byla v minulosti několikrát vyměřována, ale k uskutečnění stavby nedošlo. Až rok 1907 přinesl zvrat. Dne 9. května 1907 byl totiž ustanoven akční výbor pro výstavbu místní dráhy z Klimkovic do Svinova. Největší zásluhu na tom měli městský zvěrolékař Rudolf Resner a ředitel obecné školy Josef Hradil. O trase dráhy se jednalo s Porubou a Polankou, kde došlo k lepšímu porozumění pro zamýšlený projekt, a tak bylo rozhodnuto postavit dráhu ze Svinova do Klimkovic přes Polanku. Povolení ke stavbě dráhy bylo vydáno s podmínkou, že po dobudování bude ve státním provozu na účet vlastníka, což se také stalo.

Mapa trasy (r. 1935)

Provedení stavby bylo v roce 1910 zadáno brněnské firmě dr. inž. A. Samohrad za celkovou částku 1 033 691 K rakouské měny. Žádosti o poskytnutí příspěvku na stavbu dráhy rakouská vláda nevyhověla. Financování se v úpisích po 200 K zúčastnily obce Klimkovice 764 úpisy, Polanka 325 úpisy, Svinov 370 úpisy a drobní upisovatelé 3391 úpisy, to je celkem 4850 úpisů v úhrnné částce 970 000 K.

Stavba dráhy o normálním rozchodu s parním provozem byla zahájena v prosinci 1910 a v listopadu následujícího roku dokončena. Dne 8. listopadu 1911 povolila Generální inspekce rakouských železnic provizorní lokomotivní provoz pro přísun šterku a materiálu od 9. listopadu 1911. Dne 7. prosince 1911 se od 9 hodin konala technickopolicejní zkouška a následujícího dne, 8. prosince 1911 byl v 8:00 hodin slavnostně zahájen provoz, když slavnostně ověněný zahajovací vlak vyjel za jásootu obyvatelstva z klimkovickeho nádraží ke Svinovu.

Místní dráha v parním provozu

Provoz na místní dráze Svinov-Vítkovice-Klimkovice ve Slezsku, dlouhé 7,360 km, zajišťoval, jak již bylo uvedeno, stát na účet vlastníka. Koncese byla městu Klimkovicím udělena Rakouským ministerstvem železnic ve Vídni až po 3 letech v Zákoně č. 76 ř.z. ze dne 23. března 1914 pod č.j. 20780.

Služební řeč byla původně němčina, názvy stanic byly uváděny dvojjazyčně. Od 28. října 1918 byla zavedena služební řeč česká, průvodčí vyvolávali stanice jen česky a dvojjazyčný název stanice "Königsberg in Sch. - Klimkovice ve Sl." byl změněn na Klimkovice.

Místní dráha o provozní délce 7,360 km vycházela z vlastního kolejiště, situovaného stranou výpravní budovy stanice státních drah Svinov-Vítkovice. V kilometru 1,814 byla zřízena komerčně obsazená zastávka Svinov-obec (Schönbrun Gemeinde), v kilometru 5,357 neobsazená zastávka a nákladíště Horní Polanka (Ober Polanka). Zde byla hlavním přepravcem parní cihelna stavební firmy Smolka. Konečná stanice Klimkovice ve Slezsku (Königsberg in Schlesien) se nacházela v km 7,359 trati a v nadmořské výšce 334 metrů. Měla výpravní oprávnění pro přepravu osob, zavazadel a zboží vyjma nádržkových vozů. Dominovala jí mohutná výpravní budova s krytým nástupištěm, ke které přiléhala rampa s dřevěným skladištěm. Kolejiště mělo tři průběžné koleje, odbočnou kolej do výtopy a 100 metrů dlouhou vlečkou ke skladišti uhlí firmy Jana Wilczka.

Zpočátku jezdilo denně 5 párů smíšených vlaků, které zajišťovaly současně osobní i nákladní dopravu. Od 1. května 1912 byl počet vlaků zvětšen na 6 dvojic. Jízdné tehdy činilo 20, 30 a 40 haléřů.

Parní provoz

Podle jízdního řádu pro období 1923/24 bylo vedeno pět párů vlaků, šestý jen ve středu a v pátek. Všechny měly řazené vozy 2. a 3. třídy. Jízdní doba činila ve směru do Klimkovic 26 minut, v opačném směru to bylo o 2 minuty méně.

V zimním období býval provoz narušován závějemi, zejména v úseku km 5,0 až 6,4.

Koncem října 1923 byla na místní dráhu ve stanici Svinov připojena do koleje 2m nová spojovací kolej budované drobné dráhy Svinov-Kyjovice-Budišovice, která byla z hlediska ČSD považována za vlečku a sloužila přísunu vozů s materiálem. Provoz na prvním úseku do Vřesiny byl zahájen 2. srpna 1925

Snaha o zhospodárnění provozu vyústila v předání stanice Klimkovice dne 30. prosince 1925 dopravnímu úřadu Svinov-Vítkovice, jehož přednostou byl od 1. ledna 1926 pověřen dozorem nad celou místní dráhou. Uvažovalo se také o zavedení dopravní služby "dispatchingem" a předání komerční služby v Klimkovicích smluvnímu jednateli, ale vzhledem k brzkému odprodeji dráhy k tomu již nedošlo.

Vozidlový park popisované místní dráhy sestával ze dvou trojspěžních tendrových lokomotiv a sedmi dvounápravových vozů - pěti osobních 3. a kombinované 2. a 3. třídy, služební vozů s poštovním oddílem a jednoho otevřeného nákladního vozu. Parní lokomotivy moderního vzhledu i konstrukce byly označeny čísly 1 a 2. Vyrobita je lokomotivka Společnosti státní dráhy v roce 1911 pod výrobními čísly 3820 a 3821. Velký kotol, umístěný poměrně vysoko 2 400 mm nad temenem kolejnice, měl výhřevnou plochu 1,4 m², tlak páry činil 18 barů. Parní stroj byl dvojčítý s vnějším rozvodem Heusinger, ve vnitřním plechovém rámu byla všechna tři dvojkolí pevná. Rakouské státní dráhy, které provoz na dráze udržovaly, přeznačily lokomotivy na 493.01 a 493.02, Československé státní dráhy pak počátkem dvacátých let přeznačily lokomotivy podle svého zaváděného systému označováním na 300.301 a 300.302. Dva osobní vozy kombinovaného uspořádání 2. a 3. třídy, vyrobe-

Zahájení elektrického provozu 16. května 1926

né Královopolskou strojírnu v Brně, byly označeny řadou BCi a čísla 1001 a 1002, zbývající tři pouze se třetí třídou od stejného výrobce řadou Ci a čísla 1003 až 1005. Služební vůz řady DF vyrobila vagónka v Kopřivnici.

Na místní dráze byly v případě potřeby provozovatelem používány pravděpodobně i další parní lokomotivy. Doloženo je například nasazení stroje 97.251 KKStB (původně dráhy Vsetín - Velké Karlovice, u ČSD později 310.0131).

Hospodaření společnosti nebylo tak úspěšné, jak se původně předpokládalo. V prvních dvou letech byla vykázána ztráta, pak bylo aktivní až do roku 1920, který opět znamenal přechod do "červených čísel". Nákladní doprava byla slabá, většina příjmů byla z osobní dopravy. Náklady na udržování se rok od roku zvětšovaly, údajně zejména díky nehospodárnému provozování státními drahami. Proto se majitelé snažili dráhu za pokud možno snesitelných podmínek prodat. Československý stát ale neměl o zakoupení zájem. Jednání se vlekla a zadluženost stoupala. Nakonec byl nalezen vhodný zájemce o odkoupení dráhy, a to Společnost moravských místních drah (SMMD), která již provozovala tramvajovou dopravu v Moravské Ostravě včetně tratě do Svinova.

Prodej a elektrizace

Po zdoluhavých jednáních státní správa v listopadu 1925 svolila k odprodeji dráhy za podmínky, že nový majitel SMMD zaplatí státu dluh 2 miliony korun za dobu 25 let bezúročně a 500 000 Kč dosavadní akcionáře, t.j. městu Klimkovic a akcionářům. Mezi obcí Klimkovic, státní správou drah a brněnskou Společností moravských místních drah byla uzavřena dohoda, že místní dráha přejde 16. května 1926 do majetku a provozu SMMD. Dráha byla prodána za 2 500 000 Kč. Když se ostatní obce zřekly svých podílů, zbylo ostatním upisovatelům vyplatit 70% z nominální hodnoty.

Prodej dráhy Svinov - Klimkovic přinesl zásadní

změnu. SMMD postupně v předstihu přestavěla kolejště stanice Svinov místní dráhy, propojila jej se svou elektrickou dráhou z Moravské Ostravy a celou trať do Klimkovic elektrizovala svou proudovou soustavou 600V DC. To umožnilo zahájit průběžnou tramvajovou dopravu z Klimkovic až do Moravské Ostravy. V případě, že by nebyla včas elektrizace dokončena, pokračovala by nová koncesionářka v provozu parním.

Dne 15. února 1926 začaly ve Svinově práce na kolejovém propojení mezi elektrickou tratí z Moravské Ostravy a klimkovickou místní dráhou, kde byly nové koleje zaústěny do dosud kusých kolejí 1 a 2. Od 1. března 1926 byly tramvajové spoje od Moravské Ostravy ve Svinově prodlouženy z dosavadní konečné u hotelu Šimek na nádraží klimkovické dráhy, kde byly též prováděny manipulace s vlečnými vozy tramvaje. Výhybna u hotelu Šimek byla jako nepotřebná snesena.

Pro umožnění průběžného provozu ve čtyřicetiminutovém intervalu byla vybudována nová výhybna v zastávce Svinov-obec (výhybky do traťové koleje byly vloženy 13. a 17. dubna 1926). Současně probíhala za provozu stavba sloupů, montáž trolejového vedení a výstavba měničny pro napájení trati ve Svinově.

Dne 4. května 1926 se uskutečnila první zkušební jízda tramvajové soupravy do Klimkovic a 12. května 1926 technickobezpečnostní zkouška. Zavedením dvou kontrolních elektrických jízd 14. května bylo předáno zařízení dráhy, lokomotivy, vozy a inventář. Provoz byl odevzdán a průběžná elektrická doprava zahájena 16. května 1926 v 9 hodin a 10 minut po příjezdu posledního parního vlaku 4326. V 10:37 hodin odjel ze Svinova první zahajovací elektrický vlak v čele s tramvajovým vozem číslo 27 do Klimkovic, kde v sokolovně následovaly oslavy.

Od 16. května 1926 tedy SMMD zavedla na místní dráze průběžný provoz v elektrické trakci novou linkou "K" z Klimkovic do Moravské Ostravy k Ostravickému mostu. To přineslo obyvatelstvu podstatné zkvalitnění a zlepšení nabídky, vždyť v každém směru bylo vedeno více jak třicet spojů. Průběžný elektrický provoz byl organizován zpravidla ve čtyřicetiminutovém intervalu s křižováním ve výhybně Svinov obec. Otevřeny nové zastávky Svinov mlýn, Přemyšov a Václavovice, později k nim přibýly ještě Zámecká a Skotnice. Provoz zajišťovaly běžné soupravy dvounápravových tramvajových vozů Moravskoostrovské místní dráhy (MOMD), podle potřeby s jedním nebo dvěma vlečnými vozy. Tato organizace provozu se udržela až do okupace v roce 1938. Jízdné ze Svinova do Klimkovic stálo u SMMD 2,20 Kč.

Ve Svinově bylo nově řešeno i křižení s vlečkou rourovny, které bylo uzamčeno pro elektrickou dráhu a kryto světelnými návěstidly, ovládanými dozorcem posunu ČSD. Dodatečně bylo upraveno uspořádání

výtažné koleje ČSD, aby posun státních drah nerušil provoz SMMD.

Původní vozový park místní dráhy byl rozprodán. Obě lokomotivy byly v roce 1926 prodány do vlečkového provozu, osobní a služební vozy převedeny na blízkou trať Svinov - Kyjovice-Budišovice, kde obdržely nová čísla 104 až 108 a 301. Nákladní vůz s označením Jk 618528 se dostává do majetku SMMD.

Válka a odstraňování škod

1. října 1938 se v důsledku Mnichovské dohody místní dráha Svinov - Klimkovic ocitla v Sudetech. Správu úseku na německém území vykonávala paritní komise pod německým vedením.

Průběžný provoz do Moravské Ostravy byl přerušen. Cestující museli přes hranici na Oderském mostě přecházet pěšky, od 12. října 1938 byla zavedena tramvajová kyvadlová doprava ze Svinova k oderskému mostu. Průběžný tramvajový provoz byl obnoven v roce 1941, na mostě se však cestující museli podrobit celní a pasové kontrole.

Jízdní řád byl sestaven s jízdní dobou 22 minut a nepravidelným přibližně padesátiminutovým intervalem a ostrými obraty ve vratných stanicích. Podle dochovaných jízdních řádů docházelo pouze jednou denně ke křížování ve výhybně Svinov obec.

Jaro roku 1945 přineslo opět svobodu. Město Svinov bylo válkou značně postiženo. Rozbito bylo 64 domů, 114 těžce poškozeno. 30. dubna 1945 byl ustupujícími vojsky zničen svinovský most přes Odru a v důsledku toho zastavena tramvajová doprava. Po opravě poškozeného trolejového vedení se 8. června 1946 podařilo obnovit provoz elektrické dráhy ze Svinova do Klimkovic. Tramvajové vozy, nalézající se na tomto úseku, provozně odděleném od ostatní sítě SMMD, bylo zapotřebí k provádění větších oprav přesunovat do vozovny a dílen SMMD v Moravské Ostravě. K to-

Ostrava-Svinov - nástupiště v 70. letech

mu bylo použito nezvyklého způsobu: tramvajové vozy byly celkem třikrát přetaženy mezi stanicemi státních drah Svinov-Vítkovice a Moravská Ostrava-Přívoz po trati ČSD náležitosti ČSD, když jako spojovací vůz s lokomotivou byl použit nákladní tramvajový motorový vůz.

Průběžný provoz přes opravený oderský most byl obnoven 1. července 1946, vyjela na trasu mezi Klimkovicemi a Moravskou Ostravou opět přímá linka "K", záhy přeznačená na číslo 5. Každý den je v každém směru opět vedeno více jak třicet spojů ve čtyřicetiminutovém intervalu s křížováním ve výhybně Svinov obec, ojediněle též v Horní Polance.

Poválečné období

V období poválečné obnovy přichází i na úvahy o možnostech dalšího rozvoje, které se nevyhýbají ani naší klimkovické dráze. V deníku Nová Svoboda se například můžeme dočíst zprávu, že Místní národní výbor v Klimkovicích vypracoval na podzim 1946 návrh na prodloužení elektrické dráhy z Klimkovic do Hradce-Podolí, čímž by vzniklo přímé spojení Ostrava - Hradec - Opava a připojilo by 15 vesnic s 10 tisíci obyvateli. Trať dlouhá 25 kilometrů byla navržena v trase přes Janovice, Josefovice, Bravantice, Olbramice, Lhotku, Lubojaty, Bítov, Těškovice, Výškovice, Hrabství, Skřípov a Jakubčovice s odbočkou z Bítova do Bílovce. Náklady na stavbu byly odhadnuty na 40 až 50 milionů Kč. Myšlenka sice našla podporu, avšak k realizaci nedošlo.

V květnu 1949 vznikají na základě Zákona o komunálních podnicích s účinností od 1. ledna 1949 Dopravní podniky města Ostravy, k.p. (DPMO), které jsou provozovatelem tramvajové dopravy na Ostravsku včetně dráhy do Klimkovic.

Významným úkolem ostravské tramvajové dopravy bylo zajištění kvalitního a kapacitního spojení porubského sídliště s centrem města a průmyslovými závody. Mimo jiné byl v padesátých letech postupně zdvoukolejňována a modernizována tramvajová trať mezi Moravskou Ostravou a Svinovem včetně stavby nových mostů a nového kolejiště ve Svinově, kde byla v roce 1959 vybudována smyčka (do té doby se nové jednosměrné tramvaje obracely na vratném trojúhelníku v pokračování klimkovické tratě u hotelu Šimek).

Náročná a rozsáhlá stavební akce, prováděná za plného intenzivního provozu si vyžádala řadu omezujících opatření, mimo jiné i s dopadem na provoz klimkovické trati, který býval ukončen ve Svinově a jako přímé byly vedeny jen posilové dělnické spoje. Na podzim roku 1951 byl dokonce provoz organizován průběžně z Klimkovic po spojovací koleji do Poruby a Kyjovic.

209. Svinov-Vítkovice – Klimkovice.

červen 1923

Smluvné vlaky 2. a 3. třídy				Smluvné vlaky 2. a 3. třídy			
5351	5353	5355	5357	5351	5353	5355	5357
5:00	7:42	11:30	15:15	10:10	12:30	15:15	17:45
5:20	7:55	11:50	15:35	10:30	12:50	15:35	18:05
5:35	8:10	12:05	15:50	10:45	13:05	15:50	18:20

5 Jen ve středu a pátek.

Od 1. dubna 1952 je na klimkovické trati po převážnou část dne třicetiminutový interval s křížováním zpravidla v nové výhybně Polanka Zámecká. Tato organizace provozu se s drobnými obměnami udržela až do konce provozu klimkovické dráhy.

Od 1. března 1958 nesla klimkovická linka minut číslo 12, provoz zajišťovaly dva celodenní kurzy, jedna dělená směna (takzvaná trhačka nebo vsuvka) a jeden vůz v nočním provozu. Jízdní doba byla stanovena na 22 minut a udržela se až do konce provozu. Od 1. července 1963 je v motorových vozech zaveden jednoslužný provoz. Od 1. července 1967 je linka přeznačena na 6 a do 31. prosince 1969 prodloužena ve Svinově až na konec kusé koleje u hotelu Šimek. Od 28. října 1972 je vypravování tramvají na linku 6 převedeno z vozovny Moravská Ostrava (na Křivé ulici) do vozovny Poruba.

Současně se zastavením nákladní dopravy je od 1. února 1972 změněn název stanice Svinov-Klimkovická výpravna na Svinov a zrušeno nepřetržité obsazení dispečerem DPMO. Návěstidla "Stůj", která zabezpečovala posun ve Svinově, byla zrušena a nahrazena krycím návěstidlem s předvěstí.

Nákladní doprava

Vedle osobní dopravy zajišťovala SMMD a následně DPMO na klimkovické trati u nákladní kolejovou dopravu přímým přechodem vozů a zásilek mezi ČSD a místní (tramvajovou) dráhou. Vozy byly dopravovány na místa manipulací zpět obdobně jako na ostatních ostravských tramvajových tratích elektrickými nákladními tramvajovými vozy. Tento způsob provádění nákladní kolejové dopravy na tratích MOMD neměl rozsahem i dobou trvání u nás obdoby.

Ze strany místní dráhy byla předávkovou stanicí stanice Ostrava-Svinov místní dráha. Pro veřejnou nákladní přepravu byly otevřeny stanice Klimkovice a Horní Polanka. Přepravovány byly zejména zásilky písku z vlečky pískovny Vítkovických železáren v Horní Polance a zásilky uhlí do Klimkovic. Na klimkovickou trať byly přechodné vozy zatížení D s ruční brzdou a rejdrovními nápravami. Vozy o rozvoru přes 6,5 metru a vozy tří-, šesti- a vícenápravové byly vyloučeny.

Nové nároky na kolejovou nákladní dopravu DPMO přineslo v padesátých letech budování porubského sídliště. Přeprava stavebních materiálů do areálu stavebních podniků v Porubě měla být původně řešena vybudováním vlečky přímo z výhybny Polanka nad Odrou. K tomu ale nedošlo a veškerá tíha přepravy

stavebnin padla na nákladní kolejovou dopravu DPMO. Zásilky na několik vleček a vykládacích míst v Porubě byly přepravovány z železniční stanice Ostrava-Poruba přes kolejiště stanice DPMO Svinov klimkovická výpravna a dále po spojovací koleji na kyjovickou dráhu a do Poruby. Denně byly vedeny v obou směrech desítky nákladních vlaků a aby bylo možno v době největších přepravních nároků vše zvládnout, nezbyvalo než omezovat osobní tramvajovou dopravu. Pro zvládnutí doslova hektických výkonů nákladní kolejové dopravy DPMO byla v železniční stanici Ostrava-Poruba v součinnosti ČSD a DPMO přijímána mimořádná opatření. Mimo jiné byla pro provádění vzájemné odevzdávky vozů využívána šestá výtazná kolej, opatřená novým propojením do klimkovické trati a elektrizovaná v délce 330 metrů napájecí soustavou 600V.

Přechod vozů mezi ČSD a dráhou DPMO ve Svinově se řídil zvláštní smlouvou o přípojovém styku. Když byla 30. září 1970 zastavena nákladní doprava DPMO do stanice Ostrava-Poruba místní dráha (na rušeném úseku trati Svinov-Kyjovice-Budišovice), byl vzájemný styk mezi ČSD a DPMO nově řešen vlečkovou smlouvou. Tento stav však neměl dlouhého trvání. Krátce na to, 31. ledna 1971, byla zastavena nákladní doprava i na tramvajové trati do Klimkovic. Tím byl ukončen provoz nákladní kolejové dopravy u DPMO i v Československu vůbec. Vyzdobený poslední nákladní vlak mezi Svinovem a Horní Polankou dopravovaly nákladní tramvajové motorové vozy ev.č. 106 a 107.

Konec klimkovické dráhy

Sedmdesátá léta jsou ve znamení nástupu autobusové městské hromadné dopravy v této oblasti a k postupnému přebírání cestujících od tramvají. Nad venkovskou klimkovickou trať se začínají stahovat mračna. Od 1. dubna 1971 zavádí DPMO novou autobusovou linku 46 od nádraží Ostrava-Poruba ke Kovošrotu. Od 1. května 1972 tato linka jezdí až do Dolní Polanky a k dalšímu prodloužení v Polance dochází 18. listopadu 1973. Nové autobusy, pohodlnější než staré opotřebované tramvaje, si nacházejí oblibu a postupně přebírají cestující. Mezitím se technický stav dráhy a drážních zařízení se zhoršuje. Přestože před Klimkovicemi stojí perspektiva budoucího lázeňského města, s tramvajovou dopravou sem město Ostrava nepočítá.

V posledních letech provozu ještě přibyla na trati linky 6 nová zastávka na znamení Důl Oderský. Když je od 1. listopadu 1978 zavedena v Ostravě nová tramvajová linka z Martinova na Výstaviště, dostala číslo 6 a klimkovická linka své poslední dva měsíce provozu nesla označení 6x.

S ohledem na postupující výstavbu Gottwaldovy

třídí, připravenou rekonstrukci stanice ČSD Ostrava-Poruba a přestavbu přednádražního prostoru stanice ČSD Ostrava-Poruba vydává dne 25. listopadu 1977 Severomoravský krajský národní výbor rozhodnutí č.j. Dopr 5075/5085/77/Ft/332/4 o zrušení tramvajové elektrické dráhy DPMO O. Poruba Svinov -Klimkovice a zrušení provozu na této dráze dnem 31.12.1977 ve 24 hodin. To je závěrečné vyřčení ortelu nad dráhou, jejíž osudy sledujeme.

Ukončení provozu proběhlo bez okázalostí. Jen hrstka místních obyvatel a přátel dopravy se přišla rozloučit s lokálkou. Posledním dnem provozu klimkovické dráhy byl vlastně až Nový rok roku 1978, neboť poslední tramvajový vůz číslo 46 ještě zajistil silvestrovský noční provoz.

Tramvajová doprava byla nahrazena autobusovou, která buď jak buď nabídla lepší dopravní obslužnost i kulturu cestování než pomalé, staré a značně opotřebované dvounápravové tramvaje. Od 1. ledna

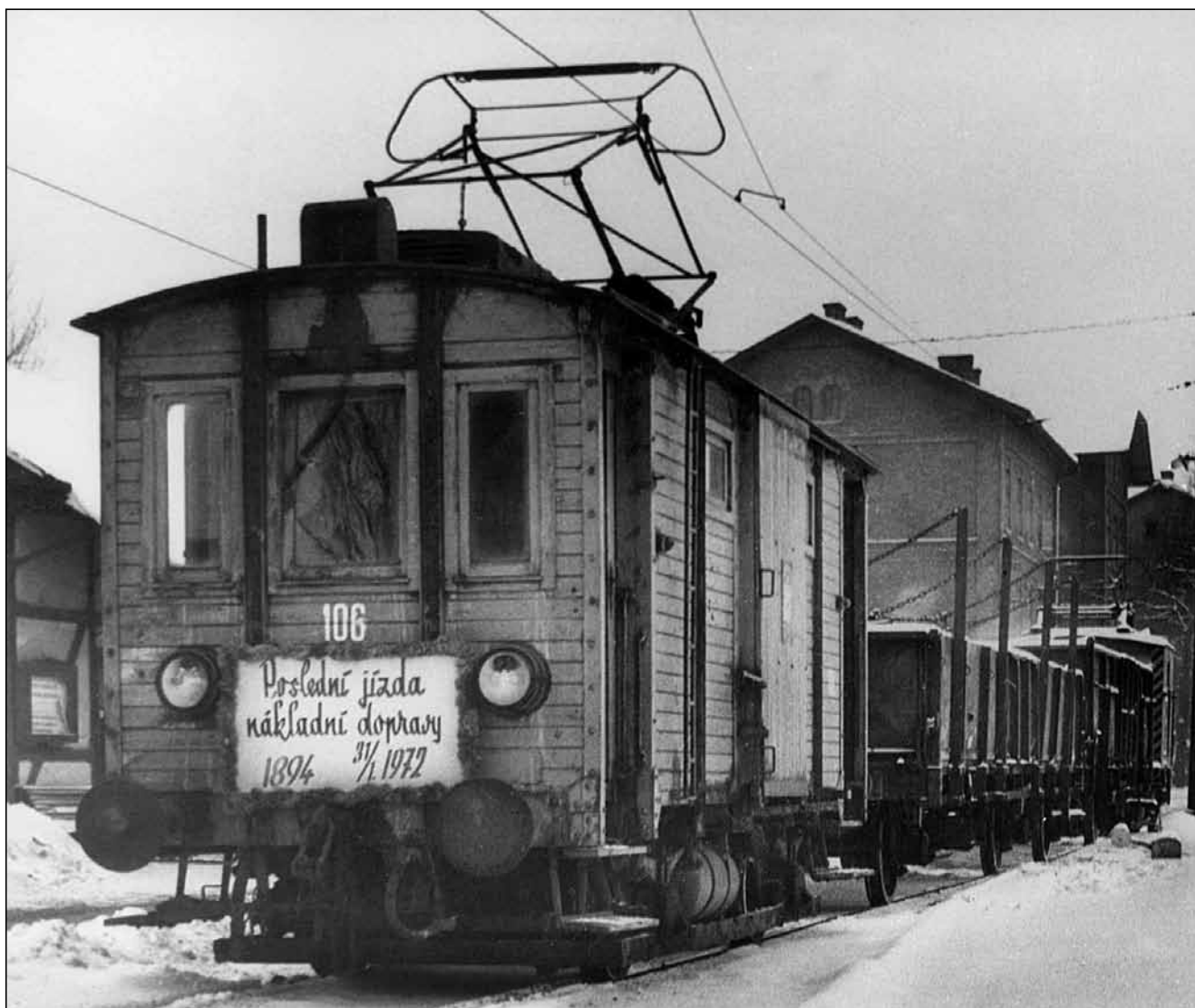
1978 je prodloužena autobusová linka 46 na novou smyčku Polanka smyčka, na kterou je od svinovského nádraží přes Klimkovice zavedena nová linka 53.

Závěrem

Kolejiště DPMO v km 0,025 až 1,500 v obvodu železniční stanice Ostrava-Poruba bylo bezúplatně převedeno do majetku ČSD, zbývající část trati byla sнесena.

Čtvrtstoletí po zastavení provozu a zrušení dráhy ubývá pamětníků i stop po její existenci. Téměř sto let staré budovy klimkovického nádraží jsou sice i dnes dobře patrné a nezaprou svůj původní účel, avšak ve Svinově důlní vlivy nevratně pohřbily drážní těleso a o zmizení dalších pozůstatků se postarala nedávná přestavba stanice v rámci výstavby železničního tranzitního koridoru.

Ing. Petr Mitáček

Poslední jízda...

Historie rybníkářství v Poodří - rybníky a rybníční soustavy

Mankovice, Dolní Vražné a Jeseník nad Odrou

Nejstarší zmínka o rybnících jeseníckých je kolem roku 1460 v článku od Turka (1977). Cituji: "Kryštofor z Tvorkova a Jasenice postoupil Mikuláši Fulštejnovi ze Slavkova v Jeseníku rychtářství s mlýnem, krčmou, pěti sedláky, rybníky, louky a jiné příslušenství." Nejstarší údaj o existenci mankovických rybníků jsem našla v Hurtově studii (1960). Zmiňuje se o nich v souvislosti se zvyšováním stavu na řece Odře mezi Vražným a Mankovicemi. Roku 1558 nestačilo jeho zvýšení k tomu, aby zabezpečil dostatek vody pro mlýn a rybníky v Mankovicích bez újmy na rybnících jeseníckých. Jak uvádí ve své knize Turek (1940), v roce 1559 se o stav mankovický a jesenícké rybníky soudili Baltazar Švajnic s Janem Tomášem ze Zvole. R. Hurt (1960) potvrzuje dva rybníky v Mankovicích roku 1568, kdy si k nim vymínil roboty Tomáš ze Zvole. Turek (1977) studoval urbář pro Jeseník z roku 1650. Jsou v něm vymezeny povinnosti sedláků, kteří museli lovit na rybnících, opravovat stavy a jezy na Odře. Fojt převážel ryby do haltýřů (dřevěné nádoby z latí, které slouží ke krátkodobému uchování živých ryb nebo raků a jsou ponořené do proudící vody).

Dále Turek (1977, sv 20) píše o umístění jednotlivých jeseníckých rybníků. Pod rytířským sídlem byl Nový a Prostřední rybník, do nichž se vysazovalo 60 kop násady. Z velkých kaprů se dávalo do Křivého rybníka 30 kop, do Schubertova 40 kop a do Mlýnského 15 kop. Ryby na tření se umísťovaly do Herisova rybníku v množství 25 kop a do Horákova rybníku 5 kusů ryb. Na území obce se nacházel ještě rybník Albeich využívaný pro 9 kop velkých kaprů. Obec měla i pět svých haltýřů. Vrchnost obhospodařovala oba břehy řeky Odry a celou Luhu. Lovili štiky, kapry, pražmy, mníky, kvitoně, mřínky, podoustve a na rybnících stříleli divoké husy a kačeny.

Po prostudování mapových podkladů se mi nepodařilo zjistit něco bližšího o těchto rybnících. Mankovice patřily ke Slezsku k Opavskému kraji. Dva rybníky jsou zakresleny ve Wielandově mapě z roku 1736 pod Mankovicemi. Tato mapa však zobrazuje rozlehlé území Moravě a Slezska, proto se z ní nedají vyčíst přesná umístění rybníčních ploch. Na fotokopíích I. vojenského mapování z roku 1780 jsou patrné hráze mankovických i jeseníckých rybníků, ale spíše už byly využívány jako pole či louky. Na katastrálních mapách z roku 1833 (Dolní Vražné, Jeseník nad Odrou) a 1836 (Mankovice) jsou zobrazeny mankovické rybníky jako pole a jesenícké jako louky. Tak tomu je i na mapě speciální z roku 1879.

V současnosti jsou v k.ú. Jeseník nad Odrou rybníky u Dolního mlýna a v obci pod zámkem.

Bernartice nad Odrou

První zmínka o názvech bernartických rybníků byla z roku 1558, jak uvedl Hanzelka (1975). Vyskytly se jména Horní a Dolní rybník. Rudolf Hurt (1961) ve svém článku napsal, že vznik velkých bernartických rybníků byl zasazen do doby Bernarda mladšího ze Žerotína a z Fulneka (počátek 16. století), který patřil k slavným pánům ze Žerotína. Nejprve byl založen Dolní neboli Starý rybník. Později vznikl Horní či Nový rybník. Ve vsi ležel v té době rybník Volový. Napojeny byly na vodu potoční. Největším z nich se stal Dolní rybník. Došlo tu však k tiskařské chybě (dva stejné řádky), proto mi velikost tohoto rybníka zůstala neznámá. Horní rybník měl rozlohu 16 jiter, kapacitu 80 kop a u Volového 70 kop. Zprávy v Turkovi (1977, sv. 19) byly trochu rozdílné. Shodli se v tom, že Dolní rybník u kunínské hranice byl nejstarší. V roce 1558 se do něho dávalo 150 kop násady. Asi v roce 1570 se množství násady zvýšilo na 200 kop. Do Nového rybníka, který se později nazýval Volový nebo Horní a rozprostíral se nad Dolním, se sázelo nejprve 80 kop pak 200 kop. Byly to především kaprové rybníky. Třetí rybník "Vrchní ve vsi" byl snad totožný s někdejší panskou zahradou při Těplici nad mlýnem. V roce 1558 do něj bylo vloženo 70 kop, v roce 1570 jen 25 kop. Pod nimi v trati zvané Bařiny ležel plodový rybníček Olšovský či Černý na 20 - 25 kop. Plodový rybníček ve vsi uživil 50 - 70 kop, ležel na Rybníčisku při Těplici. Objezdský plodový rybníček se také nazýval Horecký nebo Lesní a našli bychom jej po pravé straně cesty do Hůrky a vkládalo se 30 - 50 kop. Poslední rybníček Fojtovský hostil 15 kaprů na tření a 15 - 20 kop plodu. Existovaly i povinnosti rolníků k těmto rybníkům. Fojt dovážel ryby do haltýřů, rol-

níci spravovali nebo vyráběli tarasy na přiděleném úseku (Turek 1977, sv. 19). Muselo se pomáhat i jistý počet dnů na loukách a na bernartických rybnících sekát rákos (Turek 1949, roč. XI). Ve svém článku se Turek (1977, sv. 19) zabývá i lukařením. V 16. století se luční hospodaření teprve rozvíjelo, přesto již staré louky na pravém břehu staré toku řeky Odry přestávaly stačit. Část usedlostí louky ani nevlastnila, a tak se začaly upravovat lužní plochy na nové louky pod hrázemi rybníků po levé straně silnice směrem ke Kunínu. Jak se hospodařilo na bernartických rybnících v druhé polovině 17. století nám přibližuje Turek (1977, sv. 19). Do velkých rybníků se nasazovalo 100 - 170 kop kaprů a menší množství štik. Počty upřesňuje kniha Bernartice (1996) v letech 1665 - 1697 u Dolního rybníka na 120 - 270 kop a u Horního je to 100 - 150 kop. Vylovil se dostatek kaprů prostřední velikosti, štiky bývaly drobné a větších se ulovilo do 200 kusů.

R. Hurt (1962) nám poskytuje informace o tom, jak se rybníky osazovaly kombinovanou nebo smíšenou násadou. Horní rybník měl v letech 1717 - 1719 kombinované osazení tříletým a dvouletým plodem. Dolní rybník v roce 1746 tvořily čtyři kopy výběru a deset kop tříletého plodu. V roce 1747 bylo v Dolním rybníku 46 kop 30 kusů výběru, 44 kop tříletého plodu a 1 kopa lína. O pár řádků níž jsou však další údaje z roku 1747 - 49 kusů malého braku (vážné ryby v nejmenší odrůdě), 42 kusů násadních štik a 47 kusů výběru. V pokračování článku Hurt (1963) udává, že roku 1746 byl na jaře na Horním rybníce vyset oves a na podzim roku 1747 pšenice. Odhad výnosu z roku 1744 u obou rybníků poskytuje rovněž Hurt (1964). Na Dolním rybníce, do kterého se sázelo 100 kop kaprů, se čistý výnos pohyboval kolem 300 zlatých, na Horním s 90 kopami násady se odhadoval na 100 - 250 zlatých. V 18. století se začalo množství a jakost ryb snižovat, všechny menší rybníčky byly již zužitkovány jako pole nebo louky a pronajaté poddaným.

V roce 1755 činil výnos z Dolního rybníka 90 kop kaprů a z Horního 80 kop. V roce 1773 se na Horním rybníce chovala kapří a štičí násada. Dolní rybník byl výnosnější (Turek 1977, sv. 19 a Turek 1937). Výnos rybníků postupně klesal a vrch-

nost z nich měla větší užitek v suchém stavu. Roku 1784 byl Dolní rybník zarostlý rákosím, proto byl pronajat na 3 roky chalupníkům. V poslední fázi se z něj vylovilo 41 kop kaprů a 6 kop línů. Roku 1791 činil nájem z 30 jiter ročně 105 zlatých. Horní rybník následoval k pronájmu na pole roku 1797. Na přelomu 18. a 19. století se bernartičtí pokoušeli o zarybnění menších částí rybníků, ale nepodařilo se jim to. Roku 1802 se vylovilo jen 40 - 45 kop kaprů, a tak bernartické rybníky s konečnou platností zanikly. Na jejich místě se rozprostírala pole a louky. Roku 1966 byl Dolní rybník zalesněn listnáči (Bernartice 1996). Bernartické rybníky měly průměrnou hloubku 60 - 70 cm. U Dolního byla největší 1,9 m a u Horního rybníka 1,6 m. Hráze byly jednoduché sypané o výšce 3,0 - 3,5 m. Každý 3. - 4. rok se rybníky letnily a osívaly obilím. Někdy však rozvodněná Odra ryby odnesla (Bernartice 1996).

Kunín, Suchdol nad Odrou

První zmínku o existenci rybníka Kunvaldského i Suchdolského jsem našla v Hurtově studii (1960). Již koncem 15. století měly tyto rybníky svá místa v krajině. O místě vzniku rovněž napsal Hurt (1961). Rybník kunínský vznikl v území na pravém břehu Ory, v meziříčí mezi Odrou a Jičínkou. Došlo také k závazku, který říkal, že voda z rybníka kunínského měla pokračovat na rybníky bartošovické. Což potvrdila další zpráva z roku 1500 (Hurt, 1960). Protože se muselo šetřit a úsporně hospodařit s vodou, budovaly se rybníční soustavy. A tak rybník Kunvaldský napájel vodou rybníky bartošovické a z rybníka Suchdolského se pouštěla voda na rybníky u Hladkých Životic. O porušení zvyklosti zásobovat vodou bartošovické rybníky roku 1503 a 1513 se zmínil Hurt (1961). Citují: ... bartošovský pán Václav Čeple z Belku viní Jana ze Žerotína a na Fulneku, že kázal strhnout stav pod kunínským rybníkem, kterýmž stavem on, Václav Čeple, vede vodu na své rybníky". Také Bernard, mladší syn Jana ze Žerotína, roku 1513 ..." se zdráhá pouštět vodu z rybníka kunínského na rybníky bartošovské". Tento zvyk byl potvrzen v zemských deskách, které zpracoval podle originálů Matějek (1948). Roku 1522 Jan Čeple z Belku prodal Bartošovice " ... i tu, vodu kteráž jde z grunvaldského rybníka na bartošovské rybníky".

Suchdolské rybníky přiblížil Hurt (1961). Rybníky zde patrně vznikly ve stejný čas jako kunínské. Rybníční síť se rozrostla o mlýnskou příkopu, která odbočovala od Suchdolského potoka pod Suchdolem. Zásobovala rybníky na severní části, kterou tvořily rybník Polní, nad ním Dlouhý, Přední a ještě nad ním rybník Polák zvaný též Polakovský. V jižní skupině byl rybník Lužní o velikosti 45 jiter s kapacitou 80 kop. Polní rybník měl rozlohu 95 jiter a jeho kapacita byla odhadována na 166 kop nebo

148 kop. Plocha Polakovského rybníka činila 37 jiter a kapacita 60 kop. Dlouhý o výměře 6 jiter a Přední rybník (2 jitra) plnily funkci pomocných rybníků. Všechny rybníky ležely na rozhraní polí a luk a oddělovaly je od sebe hráze. Rybník kunínský měřil 44 jiter (pravděpodobně zde došlo k překlepu, byl větší než Polní rybník) a jeho původní kapacita byla 200 kop. V pozdější době se snižovala od 162 kop a 150 kop až ke 130 kopám kaprů.

Roku 1558 dal Balcar Švajnic zapsat do zemských desek (Matějek, 1948) věno na vsi Kunvaldu a rybník k ní příslušející. Do zemských desek byl roku 1586 vložen závazek o " ... pouštění vody přes grunty a přes rybník u vsi Sukdolu na životické rybníky". V zemských deskách potvrdil roku 1602 Jan Balcar Cetryc z Kinsperku na Kunvaldě a Soudolu věnem své manželce ves Kunvald a Soudol s rybníky.

O tom, jak se na rybnících patřících ke kunínskému panství hospodařilo v průběhu 17. a 18. století, podal obraz Hurt (1962, 1963, 1964) a Kubový (1970). Aby bylo rybníční hospodářství samostatné, musely existovat i třecí rybníky. Přímou v Kunvaldě byly v roce 1677 tři třecí rybníky, do kterých se sadilo 10 kaprů. Jeden výtažný rybník byl v Suchdole. Dávalo se do něj 150 kop jednoletého plodu. I zde na Kunínsku se osazovaly rybníky kombinovaným i smíšeným způsobem na tři léta. Dovídáme se o tom z instrukcí Františka hraběte Serenyiho, který 10. dubna 1697 vydal doporučení, aby se rybník nasazoval dvouletým a čtyřletým plodem. Smíšenou obsádku tvořilo roku 1723 v Polním rybníce 166 kop kaprů a 10 kop línů. Štiky se podle příkazu hraběte měly vkládat do kaprových rybníků až druhým rokem, a to jen v nejmenší odrůdě. Nesmělo to být hned v jarním období, ale až na podzim. Kopa vážných štik byla odhadována na 14 zlatých a kopa kaprů na 6 zlatých v roce 1757. Letnění probíhalo podle stejného opatření hraběte Serenyiho z roku 1697 nějaký čas vždy po devítiletém období, po které byl rybník napuštěn vodou.

Tato doba byla obvyklá na Moravě, avšak letnilo se oproti Kunínsku jen jeden rok. Vysušený rybník se osíval nejen pšenicí a ječmenem, jak nařídil hrabě Serenyi, zelí a řepa tvořily další z možností zemědělského obdělávání vypuštěného rybníka. Uplatnilo se i předivo - tenkrát obvyklý len a konopí.

Suchdolský rybník Polák se letnil roku 1764 a podle instrukcí Ferdinanda hraběte Harracha se měl osévat obilím další roky, aby mohl dostatečně vyschnout a poskytovat tak lepší úrodu a výtěžek. Zároveň se opravovaly hráze, vysekávalo se z nich křoví, které kořeny poškozovalo hráze. Hrabě doporučoval i využití rákosí z kunvaldských rybníků na krytinu nebo stelivo

do stájí. Přestože se rybníky letnily, zanašely se a musely se vyvážet. Tento osud sdílel v r. 1730 i rybník Dlouhý u Kunvaldu.

Na počátku 18. století se pomalu ztrácí samostatnost v zásobování vlastním plodem. Roku 1723 zůstal jen jeden třecí rybník v Suchdole a dva výtažníky na 15 kop potěru. Pomocné rybníky přestaly stačit a již roku 1734 se do rybníků na kunvaldském panství musela kupovat a dovážet násada z Hrabůvky.

Kunvaldští obyvatelé měli k rybníkům i určité povinnosti. V robotní smlouvě z roku 1707 byla zanesena pomoc sedláků při výlovu a vypouštění vody z rybníka. V roce 1775 museli sedláci přijmout 1 centýř (asi 57 kg) ryb za 6 zlatých. Jen v Kuníně měli dostat sedláci při lovu 4 centýře malých ryb za 6 zlatých.

Zánik kunínských rybníků se klade do doby kolem roku 1787, kdy se v josefínském katastru z tohoto roku udávají již jako pole a louky.

Nejstarší zakres kunínského rybníka se objevuje na Müllerově mapě, která je datována přibližně k roku 1720. Společně se suchdolskými rybníky jej nalezneme na mapě nazvané Ducatus Teschinensis in Silesia Superiore a datované pravděpodobně k roku 1730. Na fotokopiích map z I. vojenského mapování (1780) nacházíme i jména suchdolských rybníků. Jsou zaznačeny rybník Polák a směrem k severu další rybník Feld Teich neboli Polní.

Kunínský rybník tu není zakreslen. Na mapách z pozdějších dob vidíme, že rybníky bývají většinou přeměněny na pole, místy na louky. Zaznamenané jsou zřetelně zachované hráze a dá se vytušit tvar rybníčních ploch.

Bartošovice

Bartošovické rybníky jsou více než 500 let stará stavební díla. Čteme o nich v zemských deskách (Matějek, 1948), kdy zápis z roku 1492 říká: " ... Jan z Ochab a z Hukovic Václavovi Čeplovi z Belku a jeho erbom tvrz a ves svú jménem Bartošovice s rybníky, s rybníčky i s tú řekú na Odře i s tím břehem, tak jakož otec muoj nebožtík držel i já po něm s potoky, potočinami, s vodami tekutými i netekutými, s lesem tím, kterýž jsem já došel aneb otec muoj přede mnú, s rolí oranú i neoranú, s dvory, s robotami, s lukami, s mlýnem na Odře, s pastvinami, s lidmi, s sada, zahradami i s kostelním podacím ...". Rudolf Hurt (1961) usuzuje, že Jan

z Ochab patrně rybníky založil, protože vlastnil v letech 1467 - 1492 Bartošovice i Hukovice. Jan zřídil také vodní přítok z území obce Hukovic na své rybníky. Přívod svodnice šel na Horní bartošovický rybník.

Roku 1513 obvinil Václav z Belku, který byl majitelem Bartošovic, Bernarta mladšího (držitel Kunína), že mu nepouštěl na bartošovické rybníky vodu (Turek, 1940).

V dalším zápise datovaném k roku 1522 v zemských deskách (Matějek, 1948) je napsáno: " ... Jan Čepel z Belku Zigmundovi Sedlnickému z Choltic a erbóm jeho své vlastní zboží a dědictví totiž to tvrž Bartošovice s dvorem a ves Bartošovice s lidmi platnými i neplatnými, s činžemi i se všemi platy ..., s hony, s rolí ..., s lukami, s pastvinami ..., s lesy ..., s vodami, s rybníky malými a velkými, s rybníčemi, s haltěři, s mlýny ... i břeh s Odrú, kterýž jest v gruntě bartošovském a puol Odry, kteráž jde od stavu butovského až po Sedlničku i tu vodu, kteráž jde z gunvaldského rybníka na bartošovské rybníky ...". Podle tohoto výčtu Hurt (1961) předpokládá, že zde existovaly rybníky hlavní i pomocné a bylo jich více než jen Horní a Dolní rybník.

V roce 1599 dal do zemských desek (Matějek, 1953) Albrecht Sedlnický zapsat věno na ves Bartošovice s příslušenstvím, to znamená i s rybníky.

Po třicetileté válce zůstalo roku 1674 na statku bartošovickém pět výtažných a dva třecí rybníky. Vyskytoval se také rybník pojmenovaný po Tomáši Moczovi a Tomáši Cziessfussovi. Co to však bylo za rybníky, jsem se nedozvěděla (Hurt, 1960 a 1961).

Další zmínka o rybnících je v Hurtovi (1964). Údaj je z roku 1750, kdy byl zadní rybník odhadován na 54 kop a Přední rybník na 60 kop. Snad se jedná o Dolní a Horní rybník pod jinými názvy. Poslední zpráva pochází z roku 1827. Roku 1835 již rybníky nejsou pod vodou.

Na těchto rybnících museli plnit poddaní své robotní povinnosti. Tyto povinné práce spočívaly v dovážení a odvážení ryb, v opravování hrází. Byli nuceni k odběru ryb, když je nikdo nekoupil. V zimě zahradníci prosekávali led v Předním a Zadním ryb-

níce (Hurt, 1961). Při bádání v mapových materiálech se mi nepodařilo zaznamenat ani jeden případ, kdy by rybníky byly zakresleny jako vodní plochy. Důvod mohl být

ten, že když se prováděla mapování v terénu, využívaly se rybníky v té době jako pole či louky. Tak se pravděpodobně stalo v roce 1780 (I. vojenské mapování), kdy rybniční plochu zaujímal pole. Na katastrální mapě z roku 1833 tvořily Dolní i Horní rybník různě uspořádané louky a pole, na části i lesík. Stejná skladba trvala i v roce 1879.

Současný stav: Horní rybník 47,12 ha (součást přírodní rezervace Bartošovický luh), Dolní rybník 73,70 ha.

Pozn.: V minulosti se v obci nalézaly ještě další menší rybníčky patřící především sedlákům a dále bylo u zámku 12 nádrží, které byly napájeny pramenitou vodou. Tady se ryby po odchytu z velkých rybníků uchovávaly čerstvé pro potřebu (viz. Hrabovská M., Golda J. (1999): Bartošovice - 600 let, Obecní úřad v Bartošovicích)

Hladké Životice

Hladké Životice patřily v minulosti k panství fulneckému a rybníky na jejich katastru měly velký význam.

Nejnámějšími a největšími na Životicku byly Nový rybník a rybník Steger. R. Hurt (1961) je uváděl jako lužní rybníky. Zásobovaly se vodou přicházející ze suchdolských rybníků, odkud se na ně pouštěla. Ve stejném článku byla popsána i velikost životických rybníků. Nový rybník přesahoval 111 jiter a vkládalo se do něj 150 kop kapří násady. Rozloha rybníka Steger se pohybovala něco přes 60 jiter a kapacita se odhadovala na 100 kop kapří násady. V Hurtovi (1963) se objevila hloubka, která činila 10 stěvců, což v přepočtu znamenalo 3,16m. Kdy životické rybníky vznikly se mi nepodařilo zjistit.

Rybníky životické koupil jako součást fulneckého panství v roce 1584 Jan starší Skrbenský z Hříště (Turek, 1940).

Do zemských desek (Matějek, 1953) byl dán roku 1586 zápis: " ... o pouštění vody přes grunty a přes rybník u vsi Sukdola na životické rybníky ...".

Podrobnější informace o výnosu Nového rybníka z roku 1644 popsal ve své práci Oppl (1931). Výnos za ryby z Nového rybníka činil 1 745 zlatých a 24 grošů. Podle listiny českého názvu "Taxa ryb r. 1644 na panství fulneckém vylovených" se v Novém rybníce ulovilo 2 kusy kaprů cviků, 6 podcviků velkého braku, 12 kop a 50 kusů, malého braku 79 kop a 46 kusů, výmětků 24 kop a 46 kusů, výstřelků 2 kopy a 43 kusů. Celkové množství čítalo 157 kop a 39 kusů kaprů. Ze štik bylo vyloveno 3 kusy hlavních, 3 kusy podhlavních, velkého braku 1 kopa 55 kusů, prostředního braku 4 kopy 46 kusů, malého braku 7 kop 45 kusů, obloučků 18 kop 35 kusů,

podobloučků 12 kop 53 kusů a bělic 8 kop 1 kus. Cena za kus velkého braku se pohybovala kolem 12 grošů, hlavní štika stála 1 zlatý a bělice 0,5 groše.

Situaci v 18. století, kdy rybníkářství pomalu upadá, protože rybníky měly větší užitek v suchém stavu, doložil Hurt (1964). Vycházel z rozpočtu datovaného 18. lednem 1768 a vztahujícího se na rybníky Nový a Steger. Cituji: "Podle něho čistý roční užitek obou rybníků v zavodněném stavu byl během 6 let ročně 352 zl. 59 kr., zatímco ve stavu suchém poskytoval průměrně 937 zl. 18 kr. ročně. Podle uvedeného rozpočtu mohl se roční užitek z celkové rybníční plochy, odhadované u obou rybníků na 510 měřic, ještě zvýšiti, kdyby se tu zřídil dvůr, na němž by se dalo s ohledem na každoroční výměru 170 měřic úhoru chovati 80 dojníc. Užitek z těchto krav se odhadoval

ročně na 800 zl. Čistého zisku. Za předpokladu, že by se v rámci trojstranného hospodaření obdělávaly jen dvě třetiny, tj. 340 měřic, odhadoval se čistý výnos celé rybníční plochy na 1 394 zl. 51 kr. Plocha rybníků v rámci smíšeného způsobu užívání jednou rybami podruhé zemědělkou kulturou činila za dosavadní praxe během šestiletého turnu pouze 1 290 zl. 17 kr. Výhradní užívání rybníčních pozemků dobytka polní kulturou vyneslo by během šesti let o 104 zl. 33 kr. 5 den vyšší užitek. Tento rozklad zůstal však bez účinku, nepřesvědčoval. Odhadoval totiž průměrný výnos obou rybníků příliš nízko. Docházel k němu také cestou zcela nesprávnou. Místo, aby celkový jejich výnos z doby zavodnění dělil číslem 3, neboť tři léta toto zavodnění trvalo, dělil jej číslem 6. Je pochopitelné, že tak vyšlo příliš nízké číslo, které znamenalo fakticky jen polovinu skutečného průměrného výnosu rybníků osazeného rybami." I přes tento nepříznivý pohled si udržely životické rybníky své místo v rybníkářství nejdéle ze všech rybníků v okrese Nový Jičín.

Roku 1802 byl Nový rybník osazen kombinovaným způsobem. Obsádka se skládala ze tří až čtřítetě násady (Hurt, 1962). Do rybníka Steger se ve druhé čtvrti 19. století přidávalo k 92 kopám kaprů různé velikosti 14 kop línů (Hurt, 1963).

V letech 1839 - 1842 se pohyboval roční užitek z rybníka Steger přes 1856 zlatých. Přesto však byly oba životické rybníky po roce 1862 zrušeny (Hurt, 1964).

Poprvé jsou životické rybníky zakresleny na Müllerově mapě z období kolem roku 1720. Jméno se uvádějí na mapě I. vojenského mapování (1780) jako Neu Teich a Steger. V katastrální mapě roku z 1833 se jeví ještě jako rybníky.

Na speciální mapě (1879) je již rybníční plocha rozparcelována na jednotlivá pole.

Nová Horka, Albrechtický

Údaje o zdejších rybnících se objevují až kolem roku 1605, kdy Hurt (1962) uvádí na statku Nová Horka dva kaprové a čtyři plodové rybníky. Byly

osazovány jedenkrát za dvě léta a plod byl starý 2 - 3 léta. A. Turek (1949, roč. XII), který vycházel z českého urbáře z roku 1605, podává podrobnější informace. Cituji: "Do velkého rybníka u Albrechtíček se sázelo tříletého rybího plodu na dvě tepla na 220 kop a do druhého pod Nehublem 180 kop.

Celkový užitek z rybníků byl 800 zl. (kopa po 2 zl.), a zahrnut sem byl i užitek plodových rybníčků. Ty byly: pod fojtem albrechtským na 100 kop, Sobol na 15 kop, Svárov na 35 kop, rybník Pod lávkami na 15 kop". Ve stejné studii jsou i povinnosti poddaných k rybníkům. Rolníci museli "dělati do rybníků příkopy a tarasy, klásti trouby, vymetati struhy, loviti ryby, voziti k haltýřům plody a z rybníků ryby". Jestliže však chtěli poddaní a hofěři pást v rybnících, platili za to vrchnosti.

Podle německého urbáře z roku 1628, ze kterého čerpal Turek (1975), výnos ze dvou velkých a jednoho malého rybníka i z rybníčků plodových poklesl na 175 zlatých. Z původních 565 kop se v tuto dobu chovalo jen 350 kop. Příčinu lze hledat ve válečných událostech.

Další osud rybníčního hospodářství na panství v Nové Horce se vyvíjel podle Hurta (1964) následujícím způsobem. Roku 1780 existovaly ještě tři rybníky, ze kterých zbyly na počátku 19. století dva. Začátkem šedesátých let 19. století nový majitel Felix Vetter, hrabě z Lilie, založil 5 nových rybníků v oblasti od Nové Horky směrem k Albrechtíčkám. Přestože to byly známé rybníky, na mapách jsem nenašla žádný z nich. Jen náznaky hrází menších rybníčků u Albrechtíček a větších rybníků u Nové Horky. Pravděpodobně z nich byla pole (I. vojenské mapování, 1780). Podle katastrální mapy se využívaly tyto rybníky roku 1833 jako louky a zčásti na pole, na jednom vyrostl lesík. To samé platí i v roce 1879 na mapě speciální.

Současnost: Nový (27,33 ha), Kotvice (54,61 ha), Kačák (22,48 ha), Střelnice (2,23 ha), Svárov (3,67 ha), Štěrkovna (0,58 ha), Rybníček u ZD (0,5 ha) a Fojtův (7,66 ha).

Studénka

Studénecké rybníky mají úctyhodné stáří přes 500 let. Snad nejstarší zmínka je z roku 1467 v zemských deskách knížectví opavského (Kapras, 1908). Citují: "... ty suche dny w pustie 1467 wystupil gest przed urzad Oldrzich Kobilka a seznal sie gest, ze prodal wes Studenku s dworem, s mlynem, ..., s lydmy, ... s lesy, s rybniky, s rzeku, s lukami...".

Další data o stáří a velikosti místních rybníků jsem čerpala z Hurtovy dvoudílné studie (1960). Existovaly již koncem 15. století a měly svou vlastní stoku, která na ně přiváděla vodu. V letech 1564 - 1572 vznikl rybník pod vsí Studénkou. Založil jej Hynek Bruntálský z Vrba. Nový rybník se rozkládal na ploše 127 jiter, u Středního rybníka činila rozloha 69 jiter. Vrchní rybník byl veliký 55 jiter. Po 15 jitrech měli rybníky Pastervní a Podlucky. Oderská strouha se táhla podél levého břehu Odry. Měla zásobovat vodou mlýny a rybníky od Studénky, k Jistebníku, Polance až ke Svinovu. Jan z Fulštejna, který byl pánem ve Studénce, měl pouštět vodu dále přes rybníky nebo podél hrází.

O rybnících ve Studénce mluví další zápis v deskách zemských (Kapras, 1908). Citují: "Roku 1525 vystúpili před úrad zemský pan Jan, pan Mikuláš, pan Vilém, pan Jindřich ... kázali psáti, že vkládají ve desky zemské ves svú dědičnú ... Studénku ... s rolí, ..., s mlýny, ..., s krčmú, ..., s lukami, s pastvinami, s rybníky, ... vodami ...".

V roce 1644 patřil Starý rybník u Studénky k fulneckému panství. Velikost výnosu z tohoto rybníka je obsažena v listině "Taxa ryb r. 1644 na panství fulneckém vylovených". Kaprů se vylovila 1 kopa 42 kusů velkého braku, prostředního braku bylo 4 kopy 6 kusů a mladého braku 13 kop 30 kusů.

Výmětků se ulovilo 22 kop 18 kusů a výstřelků 17 kop 41 kusů. Hlavní štika byla chycena jen 1 a podhlavních štik 6 kusů. Výnos malého braku činil 9 kusů, prostředního 10 kusů a malého 2 kopy 18 kusů. Obloučků se nachytalo 8 kop 14 kusů a podobloučků 10 kop 30 kusů (Oppl, 1931).

V roce 1705 byly napuštěny a osazeny rybami rybníky Starý, Folvarčný a Zámkovní. Na Horním rybníce a rybníčku Bezděk se pásli panský dobytek. Pod vodou nebyly Nový rybník a Sobolovský rybníček (Stibor, 1991).

V karolínském katastru slezském (Brzobohatý, 1972) se uvádějí v první polovině 18. století tři rybníky - Nový, Starý a Lesní. Výnos tříletých kaprů činil 210 kop a 105 tolarů.

Přes všechny nesnáze, které se v rybníkářství objevily v pobělohorské době a během 18. století, se rybníky v Opavském Poodří udržely. V letech 1840 - 1844 byly rybníky na studéneckém statku pod vodou a příští tři léta se využívaly jako pole. Roku 1896 Vrchní rybník o velikosti 30 jiter osadil Pavel Morcinek 440 kopami 2 colového kapřího plodu. Jedna kopa měla váhu 0,5 kilo. V říjnu 1896 se vylovilo 400 kop

kaprů. Váha jedné kopy byla 6 a čtvrt kilogramů. V letech 1890 - 1893 postihla rybníční hospodářství epidemie, a tak bylo dočasně rozpuštěno. Za první světové války bylo opět v provozu (Hurt, 1960).

Protože Studénka náležela ke Slezsku, musí se hledat na mapách znázorňujících slezské území. Najdeme je na Wielandově mapě z roku 1736. Na mapě vojenské (1780) jsou dva rybníky bezejmenné. V katastrální mapě z r. 1833 jsou rybníky popsány podrobně. Uvádím je pod původním názvem a do závorky současné jméno, pokud existují. Na jihu se rozkládal rybník Horný (Horní, Hurní). Vedle Horního rybníka směrem k západu byly rybník Nadimatz a Besteck (přetrhla je trať, dnes je z nich více rybníčků). Směrem k severu od Horního rybníka se objevily rybník Pastervní (dnes není) a Podlaschka (Podlážka).

Proszredny rybník zahrnoval dnešní Malý a Velký Bědný. Na ploše ostatních dnešních rybníků byla pole. Na Jezerním rybníku byla louka. Na speciální mapě (1879) jsou udávány jako periodické rybníky.

V současné době se rybníky táhnou téměř podél železniční tratě Horní r. (19,28 ha), Podlážka (9,94 ha), Malý a Velký Bědný (18,60 ha a 23,43 ha), Malý a Velký Okluk (7,0 ha a 10,05 ha), Jezerní rybník (2,5 ha), Bažantula (14,73 ha) a Kozák (2,8 ha).

Petřvaldík a Košatka

Na petřvaldském panství bylo několik rybníků, které byly zrušeny v 1. pol. 18. století. Byl to rybník Petřvaldský, Petřvaldický a Košatské. Rybníky byly napájeny z mlýnského náhonu a možná i Lubiny (na rybníky Košatské šla voda z Petřvaldického a Petřvaldského rybníka).

Rybníky se nacházely v prostoru východně od Petřvaldíku.

Jistebník

O jistebnických rybnících se téměř nikde nepsalo. Jen Hurt (1960) si jich povšiml blíže. Byly známy ze stejné doby jako studénecké rybníky a jejich napájecí strouha. To znamená, že existovaly již v 15. století. Známa byla i velikost některých rybníků. Střední rybník měl rozlohu 86 jiter.

Velká Kukla se rozprostírala na ploše 57 jiter. U Jeleního rybníku činila výměra 51 jiter a u Starého 49 jiter. Křivý rybník byl o velikosti 36 jiter.

Ze zápisu z roku 1540 obsaženém v Zukalově pozůstalosti se dovídáme, že: "... držitelé Jistebníka jsou povinni vodu skrze rybníky jistebnické pouštět na rybníky polanecké ...".

Přestože rybníky překonaly veškeré nesnáze spojené s válkami a úpadkem hospodářství v období pobělohorském, neobjevila jsem o nich z této doby žád-

né zprávy. Ani Hurt se o těchto rybnících nezmiňuje. Zprávy se udávají v jeho díle až k letům 1840 - 1844, kdy se rybníky užívaly v zavodněném stavu a následující tři roky se zemědělsky obhospodařovaly jako pole. Roku 1894 Pavel Morcinek, který měl rybníky po jistý čas v nájmu a hospodařil na nich pro hraběte Blüchera, podal žádost do Vídně na ministerstvo zemědělství, aby byla založena odborná rybářská škola v Jistebníku. Tato škola však nevznikla. Podrobněji - viz POODŘÍ 1/2003.

Pro epidemii v letech 1890 - 1893 bylo rybníkářství v Jistebníku dočasně rozpuštěno.

Rybníční plocha u Jistebníka je zaznamenána na Wielandově mapě Slezska. Z hrází zakreslených na mapě I. Vojenského mapování je rozpoznatelný Křivý rybník a rybníky za ním. Bohužel není tu jmen. Pravděpodobně se užívaly v té době jako pole. Na katastrální mapě z r. 1874 jsou názvy rybníků. Za mlýnem se táhl Alteteich (dnešní Průtočný, Sítinový a Starý rybník). Nad ním ve směru téměř východním byl rybník Fasan (Bažantí). Mittelteich se nazýval současný rybník Bezruč. Prutník se jmenoval Rutenteich. Další rybníky nesly název Krummteich (Křivý), Hirschteich (dnešní Oderský a Prošňák). Místo sádek se rozkládal rybník Klein Kugel. A Oderskou Kuklu a Kuklu nahrazoval v té době Groskugel.

Dnešní stav: Průtočný (5,57 ha), Sítinový a Starý r. (15,40 ha), Bažantí (7,75 ha), Bezruč (75,99 ha), Prutník (4,40 ha), Křivý (34,26 ha), Oderský (14,50 ha), Prošňák (23,59 ha), Oderská Kukla (17,13 ha), Kukla (11,0 ha), Podhorník (31,42 ha), Prošňáček (2,6 ha). Krupův rybník - 0,48 ha.

Další menší rybníčky se nalézají nad obcí a na hranicích se studéneckým katastrem (Rohy).

Polanka nad Odrou

Polanské rybníky se uvádějí v zemských deskách pro Opavsko r. 1461, jak tvrdí ve svém díle Hurt (1960). Popisuje i jejich některé názvy a velikost.

Vrbenský rybník v Dolní Polance se rozkládal na ploše 82 jiter, Olšový r. na 36 jitrech. Rybník Vacek měl rozlohu 28 jiter. U Černého r. činila výměra 17 jiter a u Polního 9 jiter. Vodou se zásobovaly z jistebnických rybníků jmenovitě z rybníka Kukly. V r. 1549 byl velkou vodou následkem prudkých vodních přívalů zbořen stav na řece Odře. A tak měly rybníky vodu jen do své poloviny.

Následující zprávy o některých z polanských rybníků jsem našla v Zukalově pozůstalosti pod heslem Polanka.

Z r. 1540 je zápis, kdy se prodává Polanka " ... se vším příslušenstvím kromě toho což jest rybníkem "Kukla" od starodávna zatopeno ..., ... držitelé Jistebníka jsou povinni vodu skrze rybníky jistebnické pouštět na rybníky polanecké ...".

Roku 1558 "Jan Sedlnický pohoní p. Jana st.

z Vrbna hejtm., že na hráz rybníka mého slove Kynovský čep z trůby čelní, kt. se rybn. Vypouští dal a při rybníku slove Podhorní desky z stojanu zmetat rozkázal".

V r. 1561 "Jan Sedlnický na Polance poh. Hynka z Vrbna na Klimkov. že vytopuje rybníkem svým novým "Oderným" dva rybníky Maika Černého v gruntech Polaneckém".

Asi v r. 1610 je zanesena povinnost k rybníku Mlýnskému v Polance. Musel se zorat, zaset a sklídit na něm obilí.

V zápise z r. 1701 se dovídáme, že" ... Jan Zikm. Skrbenský na Porubě a D.P. pohoní Henricha Viléma Vlčka na Klimkov. ... že jest 1700 do rybníka mého Vrbenského s osmi mušketýry a kaprálem od regim. Markýze Banovského a se svými koňmi vpád učinil a tam po kolko dní oves spásti a v nivec obrátiti dal".

V r. 1706 existují rybník Starý, Černý, Vrbinský, Přední a Vacek. Ve svém článku nás Malý (1933) informuje o zpustlých rybnících u Dolní Polanky, které obdělávala vrchnost. Byly to Wardenteuch o velikost asi 22 ha, Mittelteuch o rozloze kolem 16 ha, Vrbenský r. s plochou přibližně 27 ha a Kleine Teuchel s 3,5 ha. Údaje pochází někdy z období 17. - 18. století.

Poslední údaj o polanských rybnících je z r. 1841 v souvislosti s rozmanitostí násady. Zmiňují se rybníky Malá Kukla, Velký Boudný a Velký Vacek, kaprové rybníky Starý a Střední. K výtažníkům patřily Horní a Dolní Polní rybník, Malý Vacek a Zámecký (Hurt, 1960).

Na mapě Wielandově z r. 1736 najdeme rybníky nad Dolní Polankou, ale ty patří spíše ke Svinovu. V letech, kdy probíhalo první vojenské mapování, byly rybníky asi letněny, protože na mapě je zaznamenána jen velká hráz. To stejné se dělo při katastrálním mapování (1833), kdy je rybníční plocha označena jako Teichried, ale jsou zde pole. Na speciálce (1879) jsou rybníky zakresleny jako periodické téměř v dnešní podobě.

V současnosti: Kačírek (4,0 ha), Malý Váček (3,45 ha), Zimní (2,5 ha), Velký Váček (7,04 ha), Malý Budní (7,5 ha), Velký Budní (7,04 ha), Nová Louka (11,37 ha) a Nádražní (4,15 ha).

Bezprostředně za železniční tratí se nacházejí rybníky Palarňový, Pastervní a nejmenší Spasitel, dále od trati Malý a Velký Polní rybníky a uprostřed obce Rybník Pod zámekem.

Proskovice

O rybnících v této vesnici jsem se mnoho nedozvěděla. Jediné údaje jsem našla v knize Proskovice (1994). Podle listiny z roku 1665 patřily k lénu rybník Proskovický, proskovické louky a jiné příslušenství. Podle legendy na obrázku středního proskovického rybníka z roku 1688 spojoval příkop horní rybníky, střední rybník a dolní rybník. Roku 1798 byl vykopán příkop v rybníku Olšáku a dovezeno rákosí z Dolního rybníka. To jsou všechny písemné zprávy, které se mi podařilo zjistit.

Na Müllerově mapě (přibližně 1720) jsou zakresleny rybníky nad Proskovicemi.

Nelze však spolehlivě určit zda patří k Proskovicím či ke Staré Bělé. Na mapě z roku 1780 (I. vojenské mapování) vypadá zavodněně rybníček Olšový a dva menší nad ním. Velké rybníky Horní a Dolní jsou zakresleny jako louky. V roce 1833 na katastrální mapě je Horní rybník jako louka, Dolní rybník je polem a z menší části louka, Olšový rybník je zalučněn. V roce 1879 na speciálce jsou na rybníčních plochách většinou louky.

Současnost: rybníček Olšový (1,55 ha).

Lenka Kánská

(výťah z diplomové práce "Předpoklady pro obnovu rybníční sítě v CHKO Poodří", Univerzita Palackého, Přírodovědecká fakulta, Katedra ekologie, Olomouc 1997).

Pozn. red.: O rybnících pod městem Odry se nám nepodařilo zjistit bližší informace.

Literatura:

- Brzobohatý J., Drkal S. (1972): *Karolínský katastr slezský, Archivní správa Ministerstva vnitra ČSR, Praha*
- Hurt R. (1960): *Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku, Krajské nakladatelství Ostrava, I. a II. Díl*
- Hurt R. (1960): *Rybníkářství na Novojicku, Novojicko č. 3, Krajské nakladatelství Ostrava*
- Hurt R. (1961): *Rybníkářství na Novojicku, Novojicko č. 4, Okresní dům osvěty Nový Jičín*
- Hurt R. (1962): *Rybníkářství v okrese Nový Jičín, Novojicko č. 5, Okresní dům osvěty Nový Jičín*
- Hurt R. (1963): *Rybníkářství v okrese Nový Jičín, Novojicko č. 6, Okresní dům osvěty Nový Jičín*
- Hurt R. (1964): *Rybníkářství v okrese Nový Jičín, Novojicko č. 7, Okresní dům osvěty Nový Jičín*
- Kapras J. (1908): *Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského, díl druhý Desky zemské, Česká*

- akademie císaře Františka Josefa, Praha*
- Kolektiv autorů (1994): *Proskovice, Úřad městského obvodu Ostrava-Proskovice*
- Kolektiv autorů (1996): *Bernartice, Obecní úřad Bernartice nad Odrou*
- Kubový J. (1970): *Dějiny Kunína, MNV Kunín*
- Malý J. (1933): *Poddanství a roboty na Heralticku a jiných panstvích na Opavsku v 17. A počátkem 18. století, příloha XXXVIII roč. Věstníku Matice Opavské, Opava*
- Matějek F. (1953): *Moravské zemské desky 1567 - 1642, kraj Olomoucký, Státní pedagogické nakladatelství Praha*
- Oppl St. V. (1931): *Jak se pěstovalo kdysi rybníkářství na Fulnecku, Český lid roč. XXXI, náklad J. Svátek, Praha*
- Stibor J. (1991): *Zámek a panské hospodaření ve Studénce r. 1705, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, sv. 47, Okresní vlastivědné muzeum Nový Jičín*
- Turek A. (1937): *Dějiny obce Bernartic, Od pokolení do pokolení - památník obce Bernartic, vydal Fr. Hanzelka, Bernartice nad Odrou*
- Turek A. (1940): *Fulnecko, Muzejní spolek Brno*
- Turek A. (1949): *Poddanství na Kravařsku do roku 1848, Kravařsko roč. XI, č. 6-7, Osvětová rada Nový Jičín*
- Turek A. (1949): *Lenní statek Nová Horka na poč. 17. Století, Kravařsko roč. XII, č. 5-7, Osvětová rada Nový Jičín*
- Turek A. (1975): *Panství Nová Horka roku 1628, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, Vlastivědný ústav Nový Jičín*
- Turek A. (1977): *Z minulosti Bernartic v době feudalismu, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín sv. 19, Vlastivědný ústav Nový Jičín*
- Turek A. (1977): *Jeseník nad Odrou do konce třicetileté války, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín sv. 20, Vlastivědný ústav Nový Jičín*
- Zukal (?): *rukopis, pozůstalost v Zemském archivu Opava*

Co se podařilo ...

Od vzniku chráněné krajinné oblasti Poodří uběhlo 12 let. Co se v lesnictví v této době povedlo a co nikoliv je obsahem této stručné rekapitulace.

Zastoupení smrku (což je v CHKO Poodří nepůvodní druh dřeviny) se podařilo eliminovat zhruba na polovinu - ze 16% na cca 8% a tento trend dále pokračuje. Samozřejmě k tomu přispěl správný směr podniku Lesy ČR. Smrk je nahrazován domácími druhy listnáčů. Rovněž zastoupení dalších druhů nepůvodních dřevin se daří snižovat - topol kanadský (a to i v rámci tzv. mimolesní zeleně, např. spoluprací s Povodím Odry), akát, jasan americký, dub červený, dub cer.

Při zpracování lesních hospodářských plánů se do nich daří začleňovat naše požadavky. Tady samozřejmě zapůsobil zákon o ochraně přírody a krajiny, podle kterého je ke schválení lesního hospodářského plánu nezbytné závazné stanovisko orgánu ochrany přírody.

Podstatná je eliminace i dalších nepůvodních druhů dřevin, výběrný způsob hospodaření (až na výše uvedené výjimky bez vzniku holin), minimalizace škod na půdním povrchu při prováděných pracích, zlepšování věkové i druhové diverzity porostů probírkami. Některé porosty na vybraných lokalitách (např. v 1. zóně CHKO) jsou ponechány určitou dobu bez zásahu. Snaha Správy CHKO Poodří o zanechání mohutných starých stromů ve vybraných lokalitách je v souladu s vládou schváleným Národním lesnickým programem ČR.

Vyhlásili jsme několik lesních zvláště chráněných území (hodnotných nejen lesnický, ale i botanicky a zoologicky). Jsou to: Přírodní rezervace Koryta, Přírodní památka Pusté nivy, Přírodní rezervace Bařiny, částečně lesní jsou potom Přírodní rezervace Rákosina a Přírodní rezervace Bartošovický luh.

Bylo vyhlášeno 11 památných stromů. Tzv. managementovými pracemi jsme se snažili zlepšit stav některých lokalit v 1. zóně CHKO Poodří - např. dosadbou dřevin v obtížně zalesnitelných místech, zlepšení věkové diverzity podsadbou pod porost apod.

Vytipovali jsme lokality vhodné k zalesnění v nivách. Pokud budou finanční prostředky z ústředí (jedná se o celorepublikový program v nížinných CHKO zaštitěný MŽP ČR), plocha lesa v CHKO by se mohla o něco málo zvětšit.

Samozřejmě ne všechno se podařilo - např. zabránit v těžbě mohutných dubů (poskytovaly biotop vzácným druhům brouků) obci Suchdol nad Odrou.

Některé problémy přetrvávají - např. existence bažantnice VFU Brno (budou těžkosti s postupným nahrazováním smrkového, byť již většinou nefunkčního krytu), obory VFU v Kuníně (škody daňčí zvěří mladých listnáčích i na keřovém podrostu jsou velké).

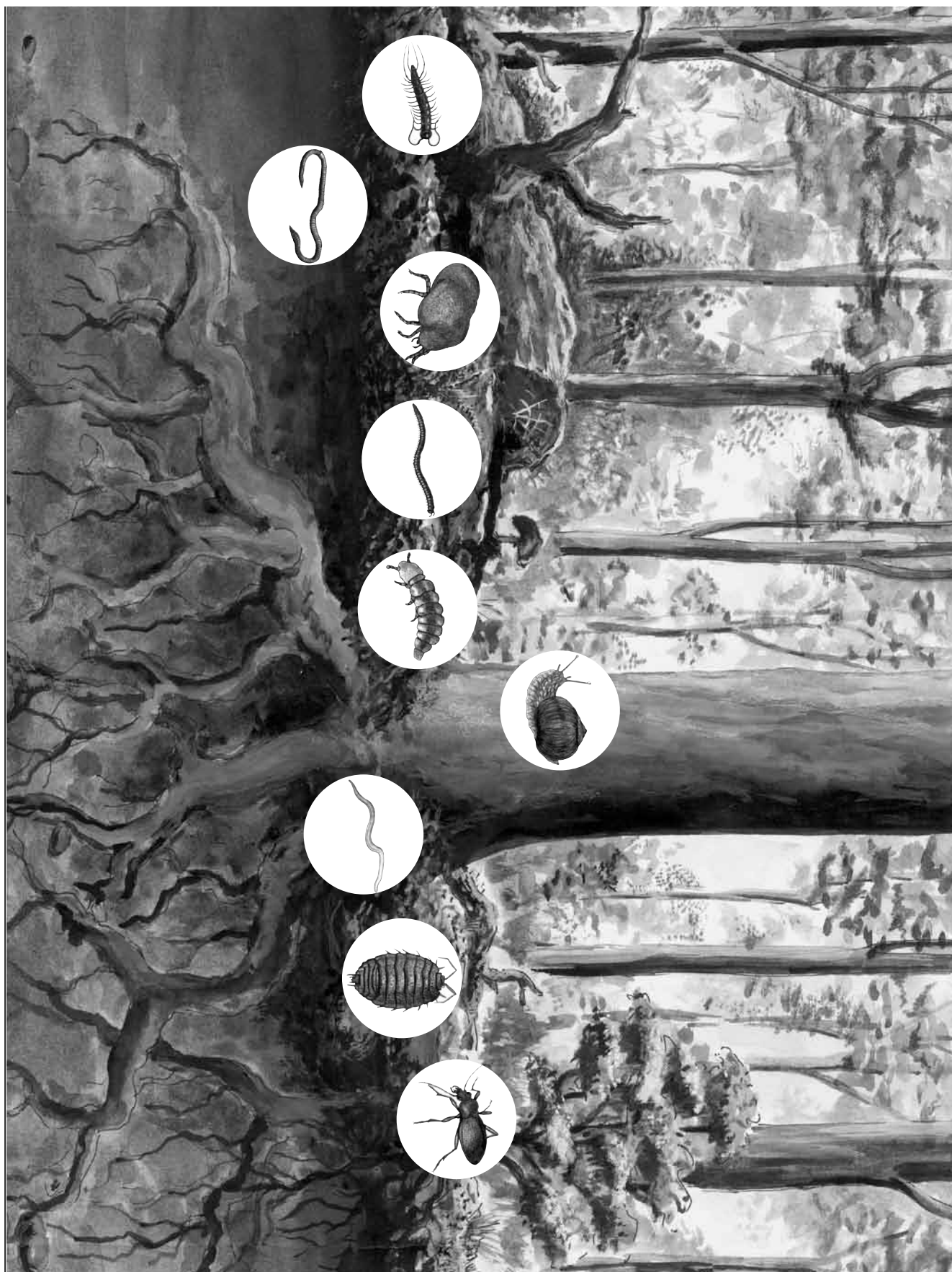
Pokud se týká tzv. mimolesní zeleně, bude asi - zjednodušeně řečeno - pořád větší problém s údržbou. Pokud totiž tato není přiměřeně prováděna, dochází ke zhoršení životaschopnosti těchto lokalit i k plnění jejich ekologických funkcí. Např. pokud není pokračováno v kdysi započatém seřezávání hlavatých vrb, větve se lámou, poškozují kmen a životnost stromu je kratší.

*Ing. Miroslav Kosňovský, Správa CHKO Poodří
(březen 2003)*

Život v půdě lužního lesa

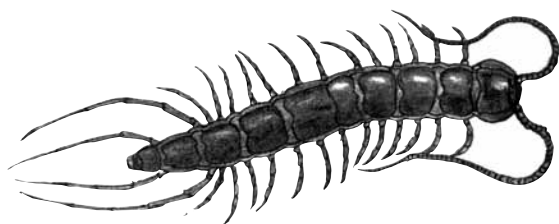

V půdě žije celá řada organismů. Jsou zcela nenahraditelné, jelikož se podílejí na rozkladu mrtvé organické hmoty. Veškerý rostlinný opad, jako jsou listy, plody, větvičky, větve i padlé kmeny se časem rozloží. Podobně také mrtvolky živočichů a jejich výkaly, neboli exkrementy. Organismy, které tuto mrtvou organickou hmotu rozkládají, nazýváme rozkladači. Pokud by v půdě žádní rozkladači nebyli, opad by se hromadil a po několika letech by jednak byly živiny z půdy zcela vyčerpány (byly by vázány v opadu) a jednak by byl les opadem zcela "zasypán".

Čerstvě odumřelá organická hmota je postupně osídlována různými mikroorganismy, nejprve bakteriemi, následně houbami, které z ní využívají zprvu hlavně snadno rozložitelné látky a později i látky těžce rozložitelné. V průběhu těchto procesů je opad i s nárůsty mikroorganismů konzumován různými bezobratlými, kteří z něj spotřebovávají převážně mikroorganismy, navíc však opad i fragmentují a promíchávají s minerálním substrátem. Tyto drobnější kousky opadu i exkrementy jednotlivých živočichů jsou dále porůstány mikroorganismy a požírány dalšími živočichy. Po mnohém zkonsumování a vylučování vzniká humus, ze kterého jsou pak pozvolna uvolňovány živiny potřebné pro růst rostlin.

Lužní lesy jsou mezi ostatními lesy výjimečné tím, že jsou víceméně každoročně postihovány záplavami. Většinou během těchto záplav dojde ke zvýšení hladiny podzemní vody a zároveň i k přelití půdy vodou z řeky. Ve svrchní vrstvě půdy tak mohou zůstat jakési vzduchové kapsy, které umožňují některým živočichům tyto záplavy přežít. Další strategie, umožňující přežít ve zdravé záplavě, jsou útek před stoupající vodou, šplhání na nezaplavené předměty, plavání na hladině, anebo schopnost přežívání přímo pod vodou. No a pokud se někteří živočichové utopí, mohou na uvolněné místo přimigrovat jiní příslušníci stejného druhu z nezaplavených území.

Stonožky (*Chilopoda*)

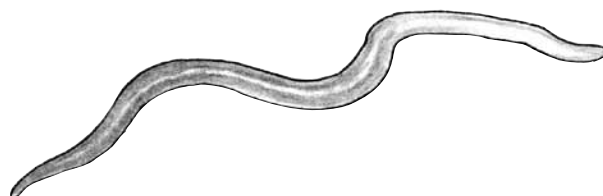
Stonožky žijí na povrchu půdy v opadu, či ve svrchních půdních vrstvách. Stonožky řádu *Lithobiomorpha* (takzvané různoclenky, dorůstají 5-30 mm) jsou rychlí lovci, kteří se převážně živí různými drobnými živočichy, jako jsou chvostokoci, stejnonožci, roupice, roztoči a další. Stonožky řádu *Geophilomorpha* (tzv. zemivky, velikosti 10-80 mm) jsou také dravé, ale příležitostně se živí i opadem. Jelikož díky svému tvaru žijí spíše ve svrchních vrstvách půdy, jejich kořisti bývají žížaly, roupice, larvy hmyzu a další živočichové, které pronásledují v jejich chodbičkách. V CHKO Poodří žije asi 20 druhů stonožek.

Mnohonožky (*Diplopoda*)

Mnohonožky dorůstají 2-40 mm. Obývají převážně vrstvy opadaného listí, ale najdeme je i pod kůrou, pod kameny či spadenými větvemi. Mnohonožky jsou rozkladači, žijí se opadem. Živé rostliny jim příliš nechutnají. Některé druhy dokonce požívají dřevo prorostlé dřevokaznými houbami - ty pak můžeme najít i ve ztrouchnivělých pařezech. Některé druhy se dokáží svinout do kuličky (svinule), některé jsou červovitého tvaru a v ohrožení se stáčí do spirály. Některé z nich jsou poměrně dlouhověké - mohou se dožít až 11 let.

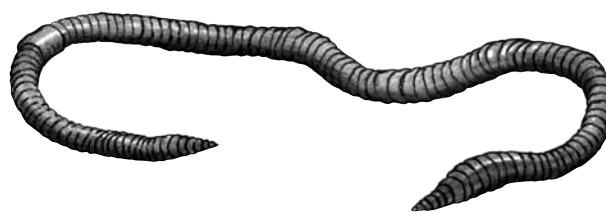
V CHKO Poodří se vyskytuje okolo 20 druhů mnohonožek.

Roupice (*Enchytraeidae*)

Roupice patří společně se žížalami mezi máloštětinaté kroužkovce (*Oligochaeta*). Jsou štíhlejší a dorůstají jen 1-50 mm. Jelikož jsou bíle zbarvené, prosvítá jim přes pokožku obsah střeva. Preferují kyselejší půdy, proto jsou častější spíše v horách. Z listového opadu vykusují kutikulu a měkká pletiva, požívají také houbová vlákna.

Ve střední Evropě žije okolo 80 druhů.

Žížaly (*Lumbricidae*)

Žížaly patří mezi dobře známé půdní živočichy. Jsou většinou narůžovělé až červenavé a naše druhy dorůstají 2-30 cm. Živí se opadem, respektive porosty bakterií na něm. Naše druhy žížal lze rozdělit do tří ekologických skupin. Zástupci první z nich žijí v lokálně nahromaděné mrtvé organické hmotě, jako jsou hromady listí, kompost, ale i ztrouchnivějící pařezy či kmeny. Jsou většinou drobné, rychlé a krátkověké. Zástupci druhé skupiny žijí ve svrchních vrstvách půdy, mají zde horizontální chodby a požívají drobnější kousky opadu, které se zde nacházejí. Na povrch půdy nevyhlížejí. Zástupci třetí skupiny jsou nejdelší, vytváří si hluboké vertikální chodby, do kterých si pomocí prstíku

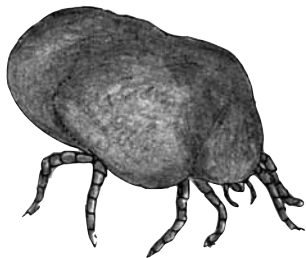

na předním konci těla zatahují z povrchu čerstvě opadané listy. Jsou dlouhověké, některé mohou žít až 10 let.

Na území CHKO Poodří žije přes 15 druhů žížal.

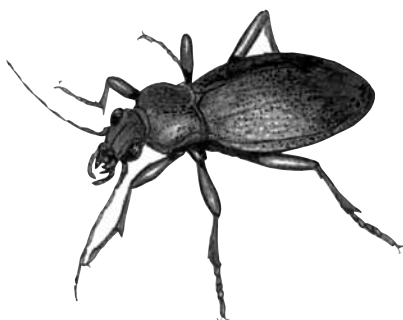
Pavoukovci (*Arachnida*)

Na povrchu půdy a v opadu můžeme často narazit na pavouky (*Aranea*) a sekáče (*Opilionida/Opiliones*). Jedná se o dravé živočichy, kteří se živí ostatními půdními bezobratlými. Někteří pavouci obývají nory, které si vypřádají pavučinami, jiní, podobně jako sekáči, loví volně v opadu. Sekáč plošík má kratší silnější nohy, a proto může zalézat i do hlubších vrstev půdy. Sekáči klepítníci jsou specializovaní na lov drobných měkkýšů. Další zajímavou, ale vzhledem ke své nepočetnosti nepřiliš významnou skupinou jsou štírci (*Pseudoscorpiones*). Jsou drobní, dorůstají pouze 2-6mm. Jsou také draví, živí se drobnými chvostoskoky a roztoči.

Roztoči (*Acarina*)

Roztoči jsou velmi důležitou složkou půdní fauny. Jsou drobní (0,015-4 mm), ale velmi početní. Nejpočetněji se v půdě vyskytují tzv. pancířníci (*Oribatida*), kteří průměrně dorůstají 1-2mm. Některé druhy mají schopnost volvace - stáhnout se do kuličky. Druhy s nejsilnějším pancířem (kutikulou) obývají svrchní vrstvy opadu, v hlubších vrstvách půdy jsou druhy menší, měkkčí a světlejší. Někteří pancířníci konzumují mikroorganismy, jiní se živí pletiv mrtvých rostlinných zbytků a jiní jsou přizpůsobené k vykusování chodbiček v mrtvém dřevě. Jejich role při rozkladu dřevních pletiv je velice významná. Řada dalších druhů půdních roztočů se živí dravě, nebo konzumuje mrtvá těla a exkrementy jiných bezobratlých.

Brouci (*Coleoptera*)

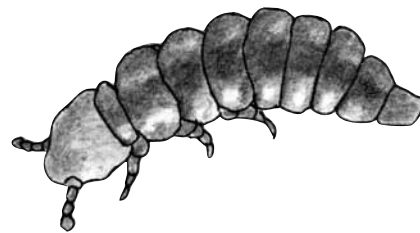
V opadu a půdě žije velké množství druhů brouků. Mezi nejpočetnější a nejznámější patří střevlíci (*Carabidae*) a drabčáci (*Staphylinidae*). Jsou to draví brouci, kteří pronásledují a loví celou řadu půdních bezobratlých. V půdě můžeme najít nejen dospělé, ale i jejich larvy, které jsou také dravé. Další významné čeledi brouků, jejichž larvy žijí v půdě, jsou kovařici (*Elateridae*) a listoroží brouci (*Scarabeidae*), mezi které patří hlavně chrobáci a chrousti. Larvy chrobáků žijí v exkrementech obratlovců, larvy chroustů (tento typ larvy se nazývá ponrava) a larvy kovaříků, nazývané drátovci, žijí v chodbičkách v půdě a živí se kořeny rostlin. Mohou být až 1 m hluboko.

Suchozemští stejnonožci (*Oniscidea*)

Stejnonožci patří mezi korýše, kteří obývají převážně vodní prostředí. Proto není překvapivé, že i když suchozemští stejnonožci dokázali osídlit suchou zem, jsou značně vlhkomilní. Žijí většinou v opadu, pod spadány mi větvemi, ve svrchních vrstvách půdy a jiných místech s dostatečnou vlhkostí. Některé druhy jsou poměrně velké, dorůstají až 20mm a relativně pestře zbarvené, ale jiné, žijící hlouběji v půdě, jsou drobné (2mm) a světlé. Jsou býložraví, živí se rostlinným opadem, někteří dokáží konzumovat i dřevní pletiva.

V CHKO Poodří žije okolo 10 druhů.

Chvostoskoci (*Collembola*)

Chvostoskoci jsou velmi početnou skupinou půdní fauny a to nejen počtem jedinců, ale i počtem druhů. Své jméno dostali podle vidličky na konci těla, kterou používají ke skákání. Skákat však mohou pouze druhy, které žijí na povrchu půdy či v opadu. Druhy, které žijí v hlubších vrstvách půdy, používají vidličku jako smyslový orgán - používají ji jako tykadla. Pomocí ní dokáží zachytit například závan vzduchu v chodbičkách žížal, který jim napoví, že se blíží nějaký živočich. Před hrozcím nebezpečím se skrývají do boční chodby. Druhy žijící na povrchu jsou většinou relativně velké (3-5mm) a pestře zbarvené. Naproti tomu půdní druhy jsou drobné (menší než 1mm) a bělavé. Chvostoskoci

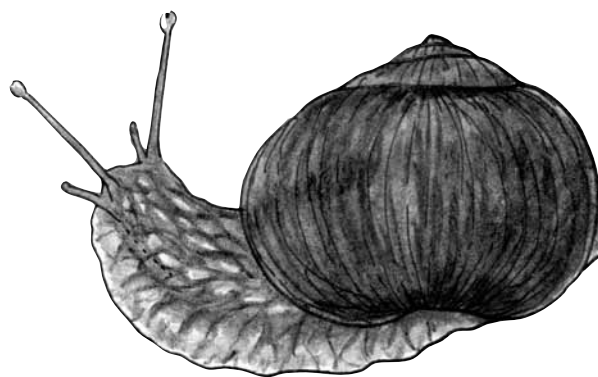

se živí opadem a jsou vzhledem ke své početnosti velmi významnou skupinou rozkladačů.

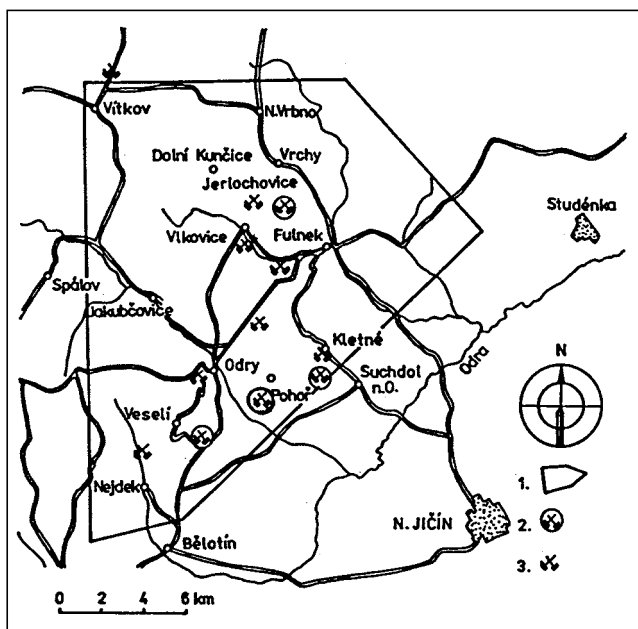
Píži (*Gastropoda*)

Většina půdních plžů žije v opadu či ve svrchních vrstvách půdy, některé až do hloubky 40cm! Za vlhkého počasí některé druhy opouštějí opad a mohou i vylézat na vegetaci. Menší druhy vykusují měkká pletiva v listovém opadu, jiné konzumují i tlející dřevo. Mezi plži je také několik dravých druhů, kteří pronásledují a loví drobné žížaly a jiné plže. Jedním takovým zástupcem je sklovatka (*Daudebardia*), která má velmi malou ulitku posazenou na konci těla, což jí umožňuje pronásledovat drobné žížaly v jejich chodbách.

Ivan H. Tuf, kresby: J. Zelený

Historie těžby rud

Při toulkách krásnou přírodou na Odersku a Fulnecku má pozorný návštěvník možnost objevit v lesích rozsáhlé terénní nerovnosti a místy narazí i na tajemný otvor do podzemí. Jedná se o pozůstatky prastarých důlních děl. Je již obtížné si představit, že zde kdysi zvonily v nitru země kylofy, mýhaly se hornické kahany a do hlubin šachet fářali horníci, aby tu tvrdou práci dobývali její bohatství. Přesto tomu tak bylo a dolování rud je známo z oblasti Nížkého Jeseníku z mnoha míst (lokality v revíru Fulnek - Odrý viz mapa).

Těženou rudou v této oblasti byl především galenit (dříve nazývaný leštěnec olovnatý - chemicky siřník olovnatý), zde obsahující navíc i stříbro nebo většinou druhotně vzniklý cerusit (uhličitan olovnatý). Okrajově se zde vyskytovala také měď, zlato a další rudy a kovy. V tomto čísle časopisu bychom vás, vážení čtenáři, chtěli v krátkosti seznámit s touto kdysi slav-

nou minulostí našeho kraje, především se způsoby jakými dávní havíři pracovali. Dnes jsou sice všechna stará hornická díla rozpadlá, zničená a z velké části zasypaná, ale i přesto o bohatství rud nám dodnes podává svědectví řada pomístních názvů. I když rozsahem těžby nikdy nedosáhlo zdejší dolování zdaleka takového významu jako např. bohaté stříbrnosné doly na Jihlavsku, Jáchymovsku či Kutné Hoře, přece jen mělo v historii našeho kraje svůj neopomenutelný význam.

Dolování na Fulnecku sahá hluboko do minulosti a osídlení na Kravařsku je dokládáno nálezy již ze starší doby kamenné, z vlastního Fulnecka spadají pak do mladší doby kamenné (přibližně 3 tis. let př. n.l.). Od té doby byla některá místa na Kravařsku obydlena již nepřetržitě. Nerosty a horniny byly předmětem zájmu člověka již od pravěku. Znalosti o jejich vlastnostech a využití se však teprve postupem času vyvíjely společně s rozvojem hornictví, hutnictví, stavitelství a dalších odvětví lidské činnosti.

V době železné zde byly čilé styky s Římany. Krajem procházela jedna z větví proslulé "Jantarové stezky" od Dunaje k Visle. Stopy podobné cesty

Horník v pracovním kroji (16. století)

Základní důlní díla období české báňské techniky - štoly a úklonné šachty

dálnic D 47. Tuto historickou teorii nám však může objektivně potvrdit až archeologický průzkum, který bude rovněž v rámci výstavby dálnice prováděn. Podle doposud nalezených předmětů lze předpokládat, že po osídlení keltským a germánským obsadili tuto krajinu v 5. nebo 6. století po Kristu Slované.

Ještě na počátku 13. století bylo Fulnecko pokryto rozsáhlými hvozdy, kde nebylo mnoho pevných osad a kde žili jen osamělí lovci, brtníci nebo rybáři. Na příhodných místech kolem "Jantarové stezky" postupně vznikaly první osady, které zároveň začínaly fungovat jako obchodní centra. V naší zájmové oblasti to byly pravděpodobně osady Vyhnánov (předchůdce dnešních Oder) a tzv. Starý Suchdol neboli také Suchý důl, který se podle starších historiků nacházel pravděpodobně někde v prostoru horní části dnešního Suchdolu nad Odrou zvané "Peklo" (pod přehradou u Kletné). Přímé písemné doklady o těchto osadách však chybí a nezbývá tedy nic jiného, než toto tvrzení potvrdit opět archeologickým průzkumem. Těžba kovů a rud byla i u slovanského osídlení běžná. Od nejstarších dob k nám s kupci ze všech koutů Evropy přicházely spolu se zbožím i informace a různé nové technické znalosti. Bylo tomu tak i v případě technologií dobývání kovů, které se zde dostaly pravděpodobně od Římanů. Je tedy velmi pravděpodobné, že s těžbou stříbra bylo započato již dávno před německou kolonizací ve 13. století.

Těžba byla tehdy velice primitivní. Většinou povrchovým pávováním nebo tzv. dolováním "do dne". Tak se nazývalo hloubení nehlubokých jam do cca 4-5 m, kterými se havíři dostávali k rudním žilám. Stále tak nad sebou viděli oblohu a na dno důlních děl jim dopadalo denní světlo. Na měkké a na povrchu zvětralé horniny byly používány motyky, kopáče a lopaty (rýče). Tvrdé horniny se rozrušovaly pomocí

ohně, který horníci rozdělali na dně jámy a po rozpálení horniny jej prudce ochladili vodou. Popraskalá skála se pak pomocí tzv. želízek a mlátku dále štípala a rozbíjela.

Rychlý rozvoj obchodu doprovázelo i peněžnictví. Vedle zlata se stříbro stalo hlavní surovinou pro ražbu prvních mincí. Zdejší těžba drahých kovů zde pravděpodobně též souvisí s obdobím činnosti olomoucké mincovny v 11. a 12. století. Její surovinovou základnu totiž logicky musela tvořit ložiska z nejbližšího okolí - především z Nížkého Jeseníku a Hrubého Jeseníku. Přejít od naturální směny (tzv. výměnný obchod) k peněžnímu hospodářství v celostátním měřítku počátkem 13. století měl za následek velký příliv zahraničních mincí do našich zemí. V prvé řadě to byly míšeňské brakteáty, výtvarně sice primitivní, ale s vysokým obsahem stříbra. Tyto peníze vytlačovaly z hospodářského života domácí denáry, které byly po výtvarné stránce vysoce hodnotné, avšak co se týče obsahu stříbra stále více znehodnocované. Jelikož tím vznikala králi hmotná škoda na mincovním regálu, rozhodl se Přemysl Otakar I. k mincovní reformě. V roce 1210 tak byly zavedeny brakteátové mince, které byly dlouhou dobu pouhou kopií míšeňského vzoru s podobou sedícího panovníka. Potřeba drahých kovů se zvyšovala a otvírala se stále nová ložiska. Tato ve 13. století slibně se rozvíjející těžba byla však náhle přerušena vpádem výbojných mongolských kmenů v roce 1241. V bitvě u Lehnice 9. dubna 1241 Tataři porazili křesťanské vojsko Jindřicha II. Pobožného a prohnali se Moravskou branou.

Řádění Mongolů mělo pro náš kraj kruté následky. Místní obyvatelstvo bylo zdecimováno, mnoho obcí lehlo popelem. Než se však zpustošená země stačila z těchto hrůz vzpamatovat, bylo tu po dvanácti letech plenění další. V souvislosti s bojem o rakouské dědictví se v r. 1253 přehnaly krajinou žoldácké tlupy Kumánů. Ti vpadli do země nepřipravené na náležitou obranu a pronikli až k Olomouci. Řádění

Dobývací metoda zvaná sázení ohněm

Kumánů se plně vyrovnalo vpádu Mongolů a místy jej snad i převýšilo. Mnoho obcí se z těchto ničivých nájezdů již nikdy nevzpamatovalo, a tak zanikla pravděpodobně i tržní ves Vyhnanov a "Starý Suchdol". Zničené doly v okolí rovněž zpustly.

Po vpádech Mongolů a Kumánů český král Přemysl Otakar II. udělil privilegia s řadou úlev, kterými se snažil na vypleněném území Moravy a Slezska znovu obnovit prosperitu své země. Ve 2. polovině 13. století zpustošené Fulnecko přešlo do majetku pánů z Lichtenburka a pod jejich správou došlo v kraji k velkým změnám. Vsi, dříve zakládáné na starém právu slovanském, dostaly tzv. právo hlubčické. Šlechta se tak snažila vylidněný kraj znovu osídlit, a to německými kolonisty. Tito noví osídlenci zde byli panstvem zvaní a podporováni řadou výhod, které jim měly usnadnit život v nové zemi. Noví osadníci měli proti svým sousedům sídlícím na starém právu slovanském tu výhodu, že jejich povinnosti byly přesně určeny a že je pán nemohl bez vážné příčiny "sehnati z půdy", kterou jim dal v dědičný nájem. Není tak divu, že i staré slovanské vsi toužily po výhodách německého (hlubčického) práva. Lichtenburkové na svém panství mimo jiné obnovili také dolování. Jejich dílo pak dokončili páni z Kravař. Kolonizace kraje byla skončena již ve 14. století. Právě v tomto období došlo také k osídlení Pohoře a Kletného německými horníky z Franska a Duryňska, kteří zde měli hledat ušlechtilé kovy - stříbro a zlato. Někteří badatelé uvádějí, že tyto hornické osady vznikly ještě na starém právu slovanském, tedy ještě před německou kolonizací. První dochovaná písemná zmínka o Pohoří je až z r. 1375 a o Kletném z r. 1396. Toto tvrzení mohou podpořit jen nálezy nástrojů tzv. malých želez v haldách a vývalech starých důlních děl u Pohoře, které se používaly ještě před zavedením střelného prachu. Domácí (slovanská) těžba nebyla na takové výši jako technologie kolonistů, jak nám dokazuje většina německých odborných termínů v hornickém názvosloví, avšak její využívání zřejmě neskončilo úplně s příchodem nových kolonistů. Stará slovanská těžba asi pokračovala i dále a kolonisté, kteří zde přicházeli se uplatňovali v již existujících důlních dílech, které technicky zdokonalili. Nakonec spolu obě hornické komunity splynuly.

Doly tehdy patřily přímo králi podle královského výsadního práva (privilegia). Nerostné bohatství se ve středověku považovalo za majetek panovníka. Jeho právo se nazývalo "Horní regál". Z titulu Horního regálu se král podílel na celkovém zisku z dolů. Souhrn jeho výhradních příjmů z dolování drahých kovů a z ražby mincí se říkalo "urbura". Výše urbury se v průběhu času měnila, postupně se však ustálila na 1/8 celkového zisku. Hornictví bylo cechovním městským řemeslem a zároveň nespádalo do pravomoci zemského práva. Hornictví mělo bezesporu vliv i na založení města Fulneku. Po roce 1270 odkryli tedy němečtí osadníci při tenkrát slovanské Pohoří a Kletné nová bohatá rudní ložiska (viz "Tollichova

kronika - Die Gemeinde Pohorsch"). Postupně pak byly vytěženy svrchní nejbohatší partie rudních žil a bylo nutno za rudou sestupovat stále do větších hloubek. S přibývajícím hloubkou docházelo postupně i k rozvoji dokonalejších technologií dobývání (těžby). Havíři "hory"

Těžba hornin pomocí tzv. hašplu

otvírali dvěma způsoby, a to buď shora (vertikálním způsobem) pokusnou šachticí, ze které se zpravidla po nalezení ložiska stávala hlavní těžební jáma, nebo se k rudním žilám dostávali směrem od úpatí kopce či z jeho svahu (horizontálním způsobem) raženou štolou, která sledovala hlavní tah žil a zároveň zpravidla umožňovala odvádění případné důlní vody. V těžební jámě se pak ve směru uložení rudních žil razily i v několika patrech nad sebou jednotlivé štoly, ze kterých se při větších délkách štol razily k povrchu další svislé šachtice sloužící jednak k vytahování (dopravě) vyrubané hmoty (rudy i hlušiny), ale také k dostatečnému provětrávání důlních děl. Pokud nebyly do štoly vyraženy tyto šachtice (tzv. větrky) a nemohlo tak docházet k přirozené cirkulaci vzduchu, používalo se umělé ventilace pomocí větracích strojů. Pokud se rudní žíly stáčely k povrchu, razily se nad úroveň štoly tzv. komíny, v opačném případě ve směru pod úroveň dna štoly se razila tzv. hloubení. Vedlejší žíly sledovaly odbočky a překopy. Při větších dobývkách vznikaly místy podzemní sály do kterých se z vytěženého přebytečného materiálu (zpravidla u břidlice) prováděly tzv. zakládky. K dopravě horniny ve štolě se používaly dřevěné necičky (troky), trakaře a později důlní vozíky zvané hunty (z německého der Hund - pes, v dolech se šetřilo kolomazí, a tak skřípot vozíků připomínal psí vytí). Šachticí (těžní jámou) se hornina vytahovala rumpály (vrátky nebo hašply) v bečkách, koších nebo kožených měšcích. Štoly byly dosti úzké - šířky jen okolo 80cm a vysoké max. 180cm a aby se havíři v těsných chodbách vyhlí byly ve stěnách v určitých vzdálenostech vyrubány výklenky. V podzemí si horníci svítili nejprve loučemi, pak hliněnými kahany a později otevřenými železnými kahany na lůj. Velkým problémem v hloubkách se stávala důlní voda. Ze všech zaplavovaných štol a šachet se voda odstraňovala nejprve tak, že se nosila štolou pod šachtu v dřevě-

Různé způsoby dopravy horníků do dolů

ných okovaných vědrech s užším hrdlem než dnem, kde se voda přelávala do kožených měchů a v nich dopravovala na povrch. Postupně se používaly dokonalejší a méně namáhavé způsoby jako například pomocí vytesaných žlabů přímo do dna štolý nebo systém dřevěných korýtek (shora krytých, aby do nich nenapadala hornina a nezastavovala vodu - obdoba potrubí), kterými se voda sváděla do sběrných jímek ve dně šachet a odtud se

čerpala buď ručními pístovými pumpami nebo později vodotěžnými stroji poháněnými žentoury. Také se razila tzv. dědičná štola, kterou se podkopala celá oblast a ta pak stahovala veškerou vodu ze všech výše založených důlních děl.

Ve starých dolech se používaly tři druhy strojů, a to na vytahování vytěžené hmoty, na dopravu havířů a na vhánění vzduchu. K vytahování hmoty se nejdříve používaly rumpály poháněné silou dvou mužů, později žentoury hnané koňmi. Nad vrátky či žentoury se stavěly šachetní boudy či jen přístřešky, aby do šachet nepršelo a aby jejich obsluha nebyla obtěžována nepříznivým počasím. Pokud byla hornina dost tvrdá a pevná, ponechávaly se štoly a šachty tak, jak byly vyraženy. V měkké hornině, kde hrozilo zřícení, se muselo "dřevit". Ve štolách se v určitých vzdálenostech zapouštěly silné dřevěné trámy zvané

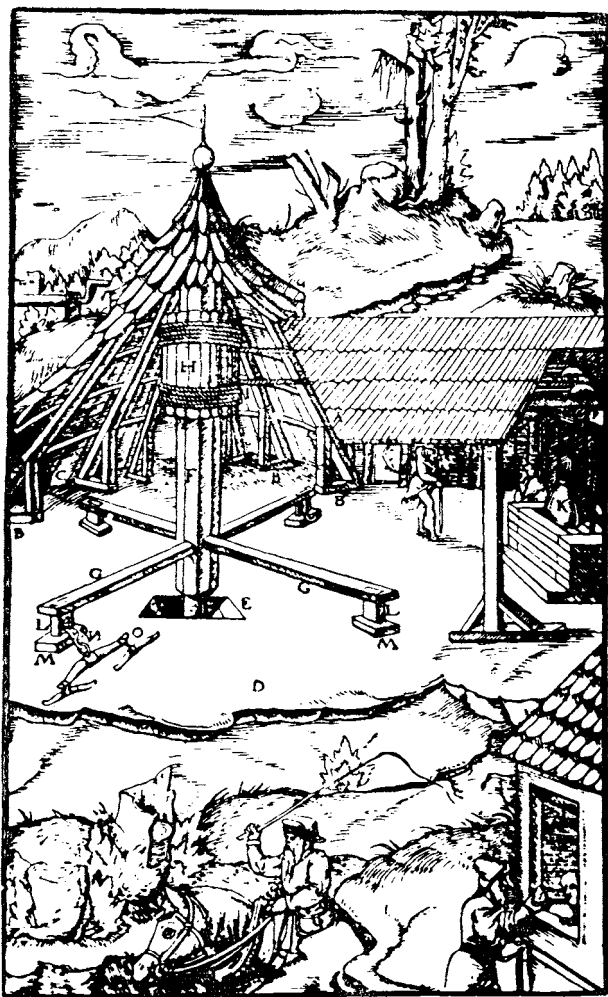
stojky a přes ně nahoře stropnice a dole pražce. Strop a stěny se pak pobíjely fošnami. Aby se trámy nepohnuly, zatloukaly se mezi ně a skálu dřevěné klíny. Šachtice se dřevily podobně.

Práce ve stříbrných dolech byla nesmírně namáhavá. Mechanizace v dolech byla v počátcích jen minimální. "Měkkou žílu" dobývali staří horníci pouhou motykou (kopáčem). Nejdříve nadloží, potom opatrně shazovali rudní žílu (rudu) do připravených neciček a nakonec dobývali podloží. Středně tvrdou horninu dobývali pomocí želízek, na něž tloukli mlátky. Na nejtvrďší horninu se používalo tzv. sázení ohně a následným poléváním vodou (před zavedením střelného prachu). Ke stěně se narovnalá hromada dříví, která se pomazala jílem a pak odspodu zapálila a vše se nechalo vyhořet. Po dobu hoření se pro kouř a plyny horníci v dole nezdržovali. Změkčená, žárem popraskaná skála se páčila sochorem nebo železnými tyčemi (pikami). Zbytek se rozbíjel kladivem a želízky. Nejdůležitějšími hornickými nástroji byla právě želízka (želízko je spolu s mlátkem symbolem hornictví). Želízka měla širokou čtverhrannou horní část, aby se na ně mohlo tlouci kladivem. Uprostřed byl otvor pro násadu a spodní část končila špicí, kterou se hornina štípala. Tehdejší horníci rozeznávali tři druhy želízek: první tzv. denní želízko (dlouhé 15cm, široké 4cm a silné 2cm) se používalo k běžné ražbě. Druhé železo o stejné šířce i síle, ale dvojnásobné délce (30cm) se nazývalo "zasekáček" a bylo určeno pro nejtvrďší horniny. Třetí tzv. "žumpovní

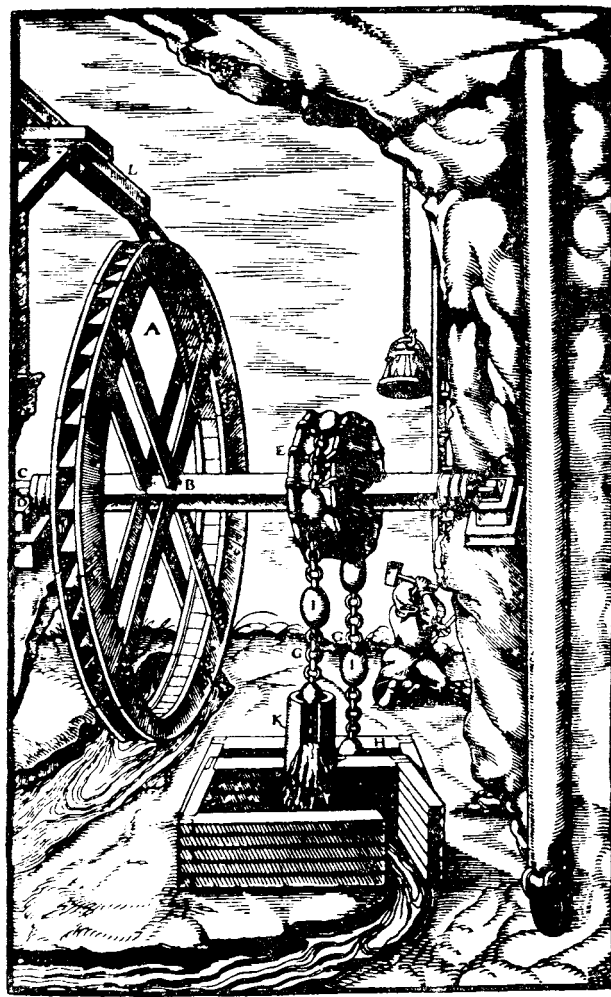

Méch s ruční obsluhou k vhánění větru do štolý

železo" (bylo dlouhé 30cm, široké 6 cm a silné 4 cm) se používalo na ražbu hloubení, do něhož se stahovala důlní voda. Želízko držel horník v levé ruce a pravou do něj tloukl kladivem. Kromě želízek na štěpení tvrdé skály se používaly železné klíny. Kladiva se rozlišovala podle velikosti a nazývala se takto: zásekový mlátek, mlátek, pucka, obouruční pucka - herlik čili palice. Na měkkou horninu pak

Žentour čili gepl na dobytčí zápřež

Vodotěžní stroj poháněný vodním kolem

sloužily špičák, kopáč a lopata. V pozdější době se podle možností užívalo na trhání skály i střelného prachu, který těžkou práci podstatně ulehčil. K přípravě náloží se používaly ruční vrtáky.

Horníci se podle profesí dělili na kopáče, rumpálníky, rozrážeče, vazače, třídiče, úpravníky, a také hutníky. Kromě těchto přímých profesí pracovali kolem dolů ještě jiní řemeslníci, např. kováři, řemenáři, provazníci apod. Havíři chodili oblečení v hrubých kalhotách a v haleně s kapucí. Přes hýždě nosili kolem pasu uvázanou koženou zástěru, aby nedocházelo k prodržení

kalhot o ostrou skálu. Obuti byli v pevných kožených botách. Do rubání se sestupovalo šachtou jednak po těžebním žebříku nebo rumpálem po laně v sedačce. U šikmých štol sjížděním na kůžích a pytlích po sklonu štoly s přidržováním se provazu.

Námezni horníci pracovali na tři směny. Směna trvala osm hodin, z toho sedm se pracovalo a hodina byla na přestávku. Pracovat dvě směny za sebou bylo povoleno jen výjimečně, neboť dělník na prodloužené směně nepodával již patřičný výkon. Začátek a konec směny byl oznamován velkým zvonem zvaným "campana" nebo tlučením do zavěšené železné tyče.

Petr Bartošík, Suchdol nad Odrou

Prameny:

- Drkal Stanislav (1959): in Vítkovsko č. 8*
Gebauer Josef, Štěpán Václav: Válečná kronika Opavska
Kowan Rudolf (1993): Pamětní kniha obce Kletné, edice Suchdol, sv. č. 9, Klub přátel Suchdolu nad Odrou
Novák Jaromír, Šeřčík Erich (1981): Tři neznámé prameny k dějinám hornictví na Fulnecku a Odersku v 16. století, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín č. 27
Sláma Jaroslav: Těžba stříbra v okolí města Jihlavy
Štěpán Václav (1980): K pokusům o dolování v oblasti Starého a Nového Jičína, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín č. 25
Štěpán Václav: Jak měšťané v 16. století získávali horní svobody, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
Tollich Adolf: Die Gemeinde Pohorsch
Turek Adolf (1940): Fulnecko, Musejní spolek Brno

Kresby:

podle J. Agricoly - Dvanáct knih o hornictví a hutnictví

Zvláště chráněná území přírody v Poodří

V minulých číslech POODŘÍ byl uveden přehled památných stromů. Nyní přinášíme stručný seznam zvláště chráněných území, kterými jsou podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace a přírodní památky. Každé toto tzv. maloplošné území má odlišný režim ochrany který je dán uvedeným zákonem. Dále samozřejmě vychází z konkrétních specifik území. Tyto bližší ochranné podmínky jsou proto pro každé území odlišné a jsou stanoveny vyhláškou, kterou jsou území zřizována.

Zvláště chráněná území v chráněné krajinné oblasti Poodří

1. Přírodní rezervace Polanský les

Komplex nejnižše položeného lužního lesa v CHKO Poodří se systémem periodicky zaplavovaných ramen Odry. Zřízen jako státní přírodní rezervace Ministerstvem kultury České socialistické republiky v roce 1970. Do kategorie přírodních rezervací převedena Vyhláškou MŽP ČR č. 395/1992 Sb.

Výměra: 59,17 ha

Katastrální území: Poruba - jih

2. Národní přírodní rezervace Polanská niva

Území, zahrnující meandrující tok Odry (v ochranném pásmu) s přirozenými břehovými porosty převážně keřových vrb, lužní les s množstvím periodických i trvalých tůň, louky, část jistebnické rybniční soustavy a odstavené rameno Odry (Polanecká tůň). Vyhlášena jako chráněný přírodní výtvar usnesením rady Národního výboru města Ostravy č. 995/69. Do kategorie národních přírodních rezervací převedena Vyhláškou MŽP ČR č. 395/1992 Sb.

Výměra: 122,30 ha

Katastrální území: Polanka nad Odrou

Tabule u meandru Odry v NPR Polanská niva

3. Přírodní rezervace Kotvice

Část rybniční soustavy u Nové Horky s rozsáhlým litorálem, podmáčenými lesy na terasovém svahu s prameništi, přecházejícími až do dubohabřin. Lokalita je význačná z ornitologického a botanického hlediska.

Zřízena jako státní přírodní rezervace Ministerstvem kultury České socialistické republiky v roce 1970. Do kategorie přírodních rezervací převedena Vyhláškou MŽP ČR č. 395/1992 Sb.

Výměra: 105,48 ha

Katastrální území: Nová Horka

Z přírodní rezervace Kotvice

4. Přírodní památka Pusté nivy

Dochovaný zbytek lužního výmladkového lesa s mohutnými "trsy" lip a periodickými tůňmi.

Výměra: 0,74 ha

Vyhlášeno: 1998

Katastrální území: Kunín

"Trsy" lip v přírodní památce Pusté nivy

5. Přírodní rezervace Koryta

Lesní porost na říční terase Odry, zčásti též v nivě. Lužní lesy svazu *Alnion incanae* (lužní lesy údolních poloh a okolí pramenišť s dominantní olší lepkavou a šedou). Na prameniště jsou vázána specifická rostlinná společenstva.

Výměra: 12,93 ha

Vyhlášeno: 1998

Katastrální území: Bartošovice

6. Přírodní památka Meandry Staré Odry

Staré meandrující a dnes z větší části zazemněné koryto Odry s množstvím periodických a trvalých tůní a pestrou dřevinnou skladbou bývalých břehových porostů. Celé území se nachází v inundaci Odry.

Výměra: 25,76 ha

Vyhlášeno: 1999

Katastrální území: Mankovice a Jeseník nad Odrou

7. Přírodní rezervace Rákosina

Přírodní rezervace se nachází v katastru Jistebníka mezi železniční tratí a rybníky Bezruč a Bažantí. Je to jedna z nejrozsáhlejších terestrických rákosin v chráněné krajinné oblasti Poodří s navazujícími mokřady, loukami, lesním porostem a rozptýlenou ze-

lení. Součástí rákosiny je několik otevřených vodních ploch s trvalou mělkou vodní hladinou. Území lemují z jižní a východní strany náhon Mlýnka s břehovými porosty tvrdého luhu.

Vodní plochy částečně zarůstají plovoucími vodními rostlinami, na ně navazují společenstva rákosin, vysokých bažinatých bylin a vysokých ostřic a dále pestrá luční společenstva mozaikovitého charakteru v závislosti na vodních a vláhových poměrech.

Zoologicky významná lokalita pro mokřadní druhy bezobratlých, pro obojživelníky, vodní ptactvo a ptactvo rákosin, bahňáky

Vyhlášeno: 2002

Výměra: 16,25 ha

Katastrální území: Jistebník

Pozn.: Bližší informace - POODŘÍ 1/2003

Okraj rákosiny ve stejnojmenné přírodní rezervaci u Jistebníka

8. Přírodní rezervace Bartošovický luh

Rezervace zahrnuje přirozeně meandrující tok Odry, ekosystém Horního Bartošovického rybníka s litorálními porosty a s přilehlými drobnými vodními plochami, mokřady a rákosinami, souvislý pás aluviálních luk se zvodněnými příkopami a se skupinami rozptýlené mimolesní zeleně, zalesněnou terasu s četnými prameništi a lesními mokřady a ovocný sad v terase s tradičními ovocnými odrůdami zdejšího regionu. Jednotlivé ekosystémy tvoří harmonicky a funkčně propojený krajinný celek se zachovalým režimem přirozených povrchových rozlivů Odry a se soustředěním zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Vyhlášeno: 2002

Výměra: 296,91 ha

Katastrální území: Bartošovice, Hukovice, Hladké Životice a Pustějov

9. Přírodní rezervace Bařiny

Část pravobřežní říční terasy Odry s porosty dubohabřin na svazích, s četnými prameništi a pod patou svahů lesními porosty střemchových jasenin, obohacených prvky karpatské květeny. Rovinná část území je protkána řadou potůčků, drobných mokřadů s vod-

ními plochami, na prosvětlených místech i s rákosinami. V severní části na jaseniny navazují bažinné olšiny se stálou vodní hladinou nad úrovní terénu, v okrajích s porosty vysokých ostřic. Vytváří harmonický celek se zachovalým režimem přirozených povrchových rozlivů vod a bohatým výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Vyhlášeno: 2002

Výměra: 42,20 ha

Katastrální území: Bernartice nad Odrou, Kunín

Zvláště chráněná území nad CHKO Poodří

10. Přírodní rezervace Suchá Dora

Lesní porost na severně orientovaných svazích nad Suchým potokem přibližně 800 m od obce Jakubčovice, poblíž silnice I. třídy vedoucí z Oder do Potštátu a Olomouce.

Přirozené květnaté bučiny kamenitých svahů charakteristické pro oblast Oderských vrchů představují z hlediska lesnického nejvýznamnější přírodní rezervaci okresu Nový Jičín. Území je odvodňováno Suchým potokem - pravostranným přítokem Odry.

Vyhlášeno: 1969

Výměra: 17,60 ha

Katastrální území: Dobešov, Jakubčovice nad Odrou

Pozn.: Bližší informace - viz POODŘÍ č. 3/2001, str. 24.

11. Přírodní památka Vrásový soubor u Klokočůvku

Skalní defilé západně od Klokočůvku, vpravo od silnice vedoucí ke Spálovskému mlýnu v údolí řeky

Odry. Přirozený odkryv v levém údolním svahu Odry je charakteristickou ukázkou vrásové stavby kulmských hornin v oblasti Nížkého Jeseníku.

Vyhlášeno: 1998

Výměra: 1,24 ha

Katastrální území: Klokočůvek

Pozn.: Bližší informace - samostatný příspěvek Přírodní památka Vrásový soubor u Klokočůvku v tomto čísle. Vložená příloha - pohlednice chráněného území.

12. Přírodní rezervace Smolenská luka

se nachází v bývalém okrese Olomouc ve Vojenském výcvikovém prostoru Libavá.

Jde o inundační území horního toku Smolenského potoka asi 2 km severozápadně od křižovatky Zelený kříž na silnici Kozlov-Potštát.

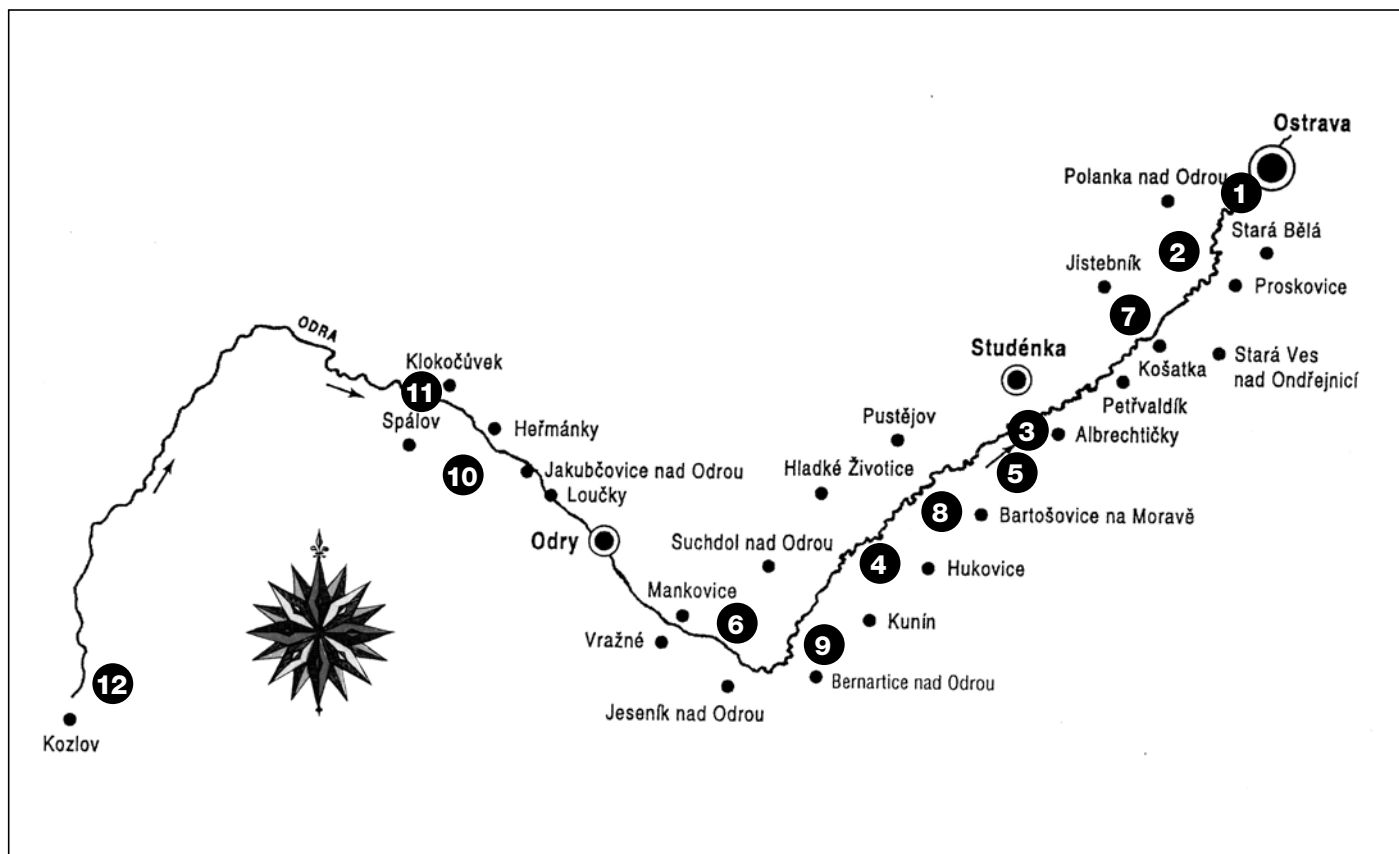
Předmětem ochrany jsou luční porosty ojedinělého fytoecologického a floristického významu s výskytem celé řady vzácných, ustupujících a ohrožených druhů rostlin a živočichů v regionu Oderských vrchů. Vyskytuje se zde široké spektrum vegetačních typů od mokřadních až po relativně suchomilná společenstva, výrazně převažují druhy rašelinných a mokřadních luk. Součástí přírodní rezervace jsou dva malé rybníky.

Vyhlášeno: 1993

Výměra: 10,53 ha

Katastrální území: Čermná u Města Libavé

Radim Jarošek

Přírodní památka Vrásový soubor u Klokočůvku

Skalní defilé západně od Klokočůvku, vpravo od silnice vedoucí ke Spálovskému mlýnu v údolí řeky Odry. Přirozený odkryv v levém údolním svahu Odry je charakteristickou ukázkou vrásové stavby kulmských hornin v oblasti Nížkého Jeseníku.

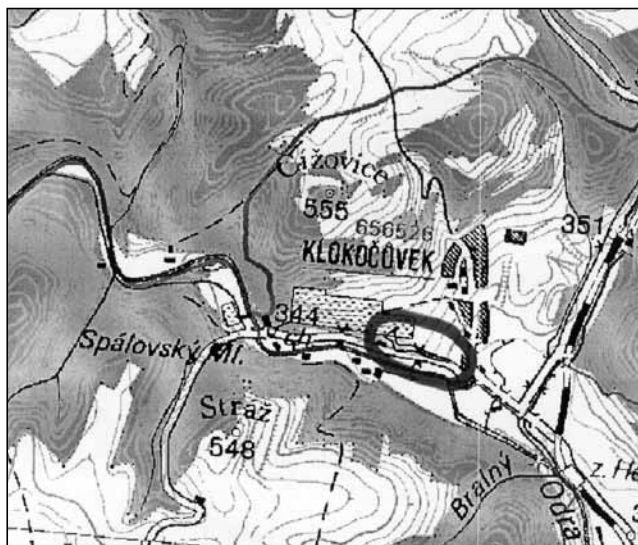
Katastrální území: Klokočůvek

Výměra: 1,24 ha

Ochranné pásmo: 0,63 ha

Nadmořská výška: 338-375 m

Vyhlášeno: 1998

Přírodní památka je součástí hradeckého - kyjovického souvrství moravskoslezského kulmu, které je převážně tvořeno drobnými, podřízeně siltovci a jílovitými břidlicemi. Ve skalním defilé je od západu k východu instruktivně vyvinut klidný vývoj sedimentace přes ohyby metrových rozměrů až po intenzivně zvrásněný komplex, kde je vyvinuto několik vrásových generací. Převážně do velikosti 1 cm jsou vyvinuty křemenné žilky na smykových plochách.

Chráněné území zaujímá téměř 400m dlouhý úsek levého údolního svahu Odry. Úpatí svahu tvoří strmé, až desetimetrové skalní stěny. Souvislé skalní defilé lze sledovat v délce zhruba 200m.

Souvrství je postiženo vrásovými deformacemi několika řádů. Základním prvkem stavby jsou rozsáhlé, kilometrové překocené vrásy. Na odkryvech je možno sledovat soubory s příkými, šikmými, překocnými, ležatými i ponořenými vrásami v rozměrech decimetrů až metrů. Intenzita vrásových deformací souvisí s mocností jednotlivých vrstev. V západní části odkryvu jsou vyvinuty mohutnější rytmy s lavicemi drob přes metr mocnými. Ty jsou uloženy téměř horizontálně. Směrem k východu klesá mocnost jednotlivých vrstev i rytů, provrásnění se stává detailnějším.

Ve východní části se intenzita vrásových deformací opět poněkud zklidňuje. Kromě vrásových deformací umožňují výchozy studium celého souboru strukturních prvků (puklinatost, dílčí zlomové struktury, kliváž aj.).

Lokalita se nachází v prostoru kontaktu tří společenstev - lužních lesů - primární vegetace zaplavovaných a podmáčených poloh svazu *Alnion incanae*, - květnatých mezofilních až slabě hygrolinických dubohabrových a dubolipových hájů svazu *Carpinion* - suťových lesů svazu *Tilio-Acerion* s měsíční vytrvalou (*Lunaria rediviva*).

V podrostu najdeme také některé regionálně ohrožené druhy, např. sasanku pryskyřníkovitou (*Anemonoides ranunculoides*) a dymnivku plnou (*Corydalis solida*).

Intenzivně provrásněné horniny hradecko-kyjovického souvrství.

Geomorfologické členění Poodří

Pohořská kra výrazné tektonické svahy spadající do Oderské brány, vpravo Kletné

Při čtení různé vlastivědné literatury se čtenáři často setkávají s geomorfologickými pojmy a jednotkami a občas jsou některé z nich používány nepřesně. Následující příspěvek je veden snahou vymezit konkrétněji jednotlivé pojmy geomorfologického názvosloví územních jednotek. Vymezení jednotlivých území je pouze přibližné (geomorfologické hranice jsou přírodní a samozřejmě nesledují katastrální hranice), pro základní orientaci je však dostačující.

Poodří, tedy území podél řeky Odry, se dle příslušnosti ke geomorfologickým jednotkám člení na dvě základní části - **Českou vysočinu** (oblast Nížkého Jeseníku) a **Karpaty**, přesněji Západní Karpaty (Moravská brána a Ostravská pánev).

Moravská brána

Patří k Západním Vněkarpatským sníženinám a jde o plochou pahorkatinu o rozměru 534 km² se středním sklonem 2°. Sníženina SV-JZ směru vznikla tektonickými procesy. Člení se na **Bečevskou bránu** (jihozápadní část) a **Oderskou bránu** (severovýchodní část), kam spadá i část Poodří.

Oderská brána

Plochá pahorkatina, která zaujímá plochu 380 km² a jejíž sklon činí 1,5°. Je tvořena především horninami pleistocenního zalednění (čtvrtohory) a sprašovými hlínami nebo povodňovými hlínami. Má plochý reliéf s rozsáhlými široce zaoblenými rozvodními hřbety a mělkými, často suchými údolními. Ústřední část tvoří široká niva Odry. Nejvyšším bodem je Lučická Stráž 339m n.m. v Běloušské pahorkatině.

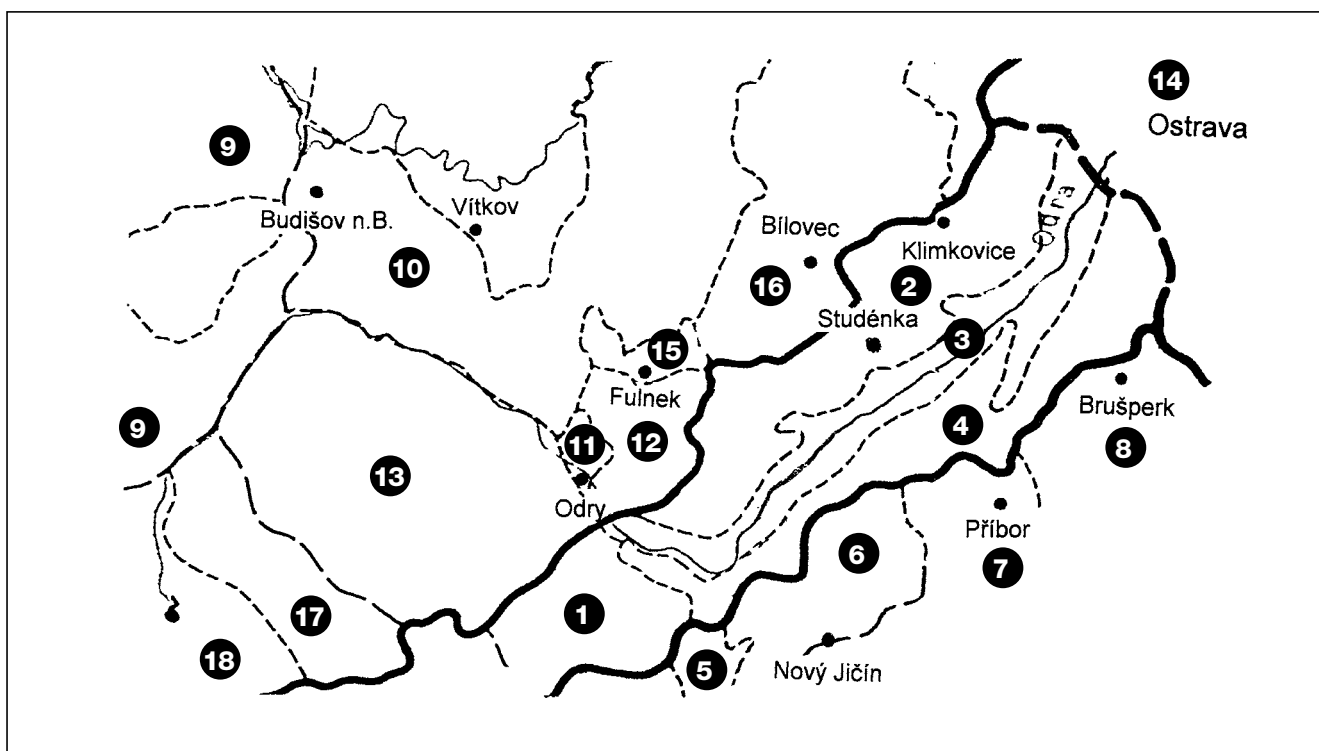
Oderská brána se dále člení na:

Běloušskou pahorkatinu (1) - plochá pahorkatina v jihozápadní části Oderské brány poblíž hlavního evropského rozvodí.

Klimkovicou pahorkatinu (2) - plochá pahorkatina v severozápadní části Oderské brány v prostoru na levém břehu Odry od Mankovic přes Suchdol nad Odrou, Studénku ke Klimkovicím, nejvýraznějším bodem je Životický vrch 284m n.m.

Oderskou nivu (3) - rovina na mladopleistocenních a holocenních sedimentech s meandrující Odrou, vytváří hlavní část chráněné krajinné oblasti Poodří.

Bartošovickou pahorkatinu (4) - plochá pahorkatina v jihovýchodní části Oderské brány, vytváří pás na pravém břehu Odry mezi Jeseníkem nad Odrou přes Bartošovice ke Staré Vsi nad Ondřejnicí, vý-

Málo členitý reliéf vrcholových plošin a rozvodních hřbetů (Tošovická vrchovina nedaleko Jestřábí)

znamnější body jsou Cihelňák 289 m n.m. a Bar-tošovický kopec 277 m n.m.

Na východ od Oderské brány se nachází **Podbeskydská pahorkatina**, přesněji její část **Příborská pahorkatina**. Jejimi částmi v rámci Poodří jsou: **Palačovská brázda** (5) - sníženina mezi Oderskou bránou a Valašskomeziříčskou kotlinou s mírně členitým reliéfem.

Novojičínská pahorkatina (6) - členitá pahorkatina s vyvělinami těšínitů. Nejvyšší bod Starojický kopec (496 m n.m.) **Libhošťská pahorkatina** (7) - plochá pahorkatina rovněž s vyvělinami těšínitů vytvářející místy výrazné odolné suky **Staříčská pahorkatina** (8) - členitá pahorkatina s vyvělinami těšínitů výrazné suky na odolnějších horninách.

Pro Nízký Jeseník jsou charakteristická neckovitá údolí s plochým dnem a strmými zalesněnými svahy (okolí Budišova nad Budišovkou)

Ostravská pánev (14) - rovina a plochá pahorkatina o výměře 486 km² se středním sklonem 1,4°, která je tvořena souvrstvími mořských třetihorních a čtvrtohorních sedimentů.

Nízký Jeseník (součást Jesenické podsoustavy, Krkonošsko-jesenické soustavy). Plochá vrchovina v Moravskoslezském kraji o výměře 2 894 km² složená převážně ze spodnokarbonských (prvohory) drob a břidlic. Zbytky zarovnaného plochého povrchu s ve-

směs strmými okrajovými svahy a hlubokými údolními. Nejvyšším bodem je Slunečná 800 m n.m. Člení se v rámci Poodří na:

Údolí Nízkého Jeseníku většinou ve svých horních částech pozvolna přecházejí do plošin (Lipná)

Domašovskou vrchovinu (9) - nachází se ve střední části Nízkého Jeseníku západně od Odry ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá, členitá vrchovina o ploše 479 km², nejvyšším bodem je Červená hora 749 m n.m. K Odře se přimyká její část - Libavská vrchovina (nejvyšší vrch - Dětrichovský kopec 691 m n.m.).

Vítkovskou vrchovinu - plochá vrchovina o ploše 988 km² s nejvyšším bodem Strážná 641 m n.m. Její části jsou:

Heřmanická vrchovina (10) - střední část Vítkovské vrchoviny severně od Odry v úseku Staré Oldřůvky - Jakubčovice nad Odrou, členitá vrchovina s nejvyšším bodem Horka 603 m n.m.

Oderská kotlina (11) - výrazná tektonická kotlina v okolí města Oder. Má obdélníkový tvar s rovinatým dnem protékáným Odrou a příkrými zalesněnými svahy, badenské a pleistocenní sedimenty.

Tošovická vrchovina (12) - plochá vrchovina mezi Oderskou a Fulneckou kotlinou (hlavně katastry Tošovic, Jestřábí, Pohoře a Kletné).

Potštátská vrchovina (13) - ohraničená přibližně obcemi Veselí u Oder - pravouhlý ohyb Odry ve VVP

Boční údolí "V" profilu s vhloubenými koryty potoků mají často větší spád (nad Spálovským mlýnem)

Odra v pramenní oblasti (Oderské vrchy) silně meandruje v dosti úzké nivě

V Oderské bráně pod Jeseníkem nad Odrou je niva podstatně širší a Odra v ní vytváří množství volných meandrů

Libavá - Vojnovice - Olšovec. Členitá vrchovina s nejvyšším bodem Strážná 641m n.m., u Potštátu skalní útvary.

Fulnecká kotlina (15) a Těškovická pahorkatina (16) se nalézají mimo Poodří.

Oderské vrchy - v jižní části Nízkého Jeseníku o ploše 174 km² - pramenní oblast Odry, vrchovina s nejvyšším bodem Fidlův kopec 680m n.m.

Jejími částmi jsou:

Boškovská vrchovina (17) - plochá vrchovina, jejíž osu tvoří přibližně Hrabůvka - Boškov až k toku Odry ve VVP Libavá.

Kozlovská vrchovina (18) - s pramenem Odry, členitá vrchovina táhnoucí se SZ-JV směrem od toku Bystřice přes pramenní oblast Odry až k okraji Moravské brány.

Vybrané použité pojmy:

Baden - část mladších třetihor (období přibližně mezi 13 - 16 mil. lety)

Brána - výrazná protáhlá sníženina reliéfu spojující sousední vhloubené jednotky většího rozsahu

Pahorkatiny - zaujímají největší podíl plochy, mají zvlněný reliéf a nachází se obvykle v nadmořských výškách do 600m n.m. Rozdělují se na ploché pahorkatiny - relativní výšková členitost 30 - 75m a členité pahorkatiny - členitost 75 - 150m.

Pleistocen - starší čtvrtohory, přibližně období 1,5 mil. let - 8 500 př. n. l.

Vrchoviny - mají členitý reliéf a dělí se na ploché vrchoviny s členitostí 150 - 200m a členité vrchoviny s členitostí 200 - 300m.

Radim Jarošek (text i foto)

Literatura:

kolektiv (1987): *Hory a nížiny - Zeměpisný lexikon ČSR, Academia Praha, 584 stran*

Na obzoru Podbeskydí a Moravskoslezské Beskydy - členitý karpatský reliéf

Porubská brána

Porubská brána patří k méně známým "branám" na severní Moravě. Jedná se o pohřbené údolí seвероjižního směru, které spojuje povodí Odry a Bečvy. Táhne od Jeseníku nad Odrou a Bernartic nad Odrou na severu, přes obec Porubu až k Hustopečím na jihu. Porubská brána je erozně denudační sníženina S-J směru délky přibližně 11 km a šířky kolem 2 km (stanoveno dle geomorfologických profilů). Geomorfologicky odpovídá Palačovské brázdě.

Pohřbené údolí je vyplněno místy 35 - 40 m mocným čtvrtohorním komplexem sedimentů. Na jeho bázi leží hrubé fluvialní štěrky o průměru valounů až 10 cm. Petrografické složení štěrku - beskydské pískovce, kulmské droby, lydity, rohovce, nordický materiál atd.- je důkazem toho, že v době pevninského zalednění v pleistocénu odtékaly tavné vody i vody beskydských a jesenických toků (Odry a jejích přítoků) směrem na jih do povodí Bečvy. Byla zde prokázána návaznost terasových systémů v zaledněné a nezaledněné části Evropy a Porubská brána tak významně přispěla k řešení vztahu alp-

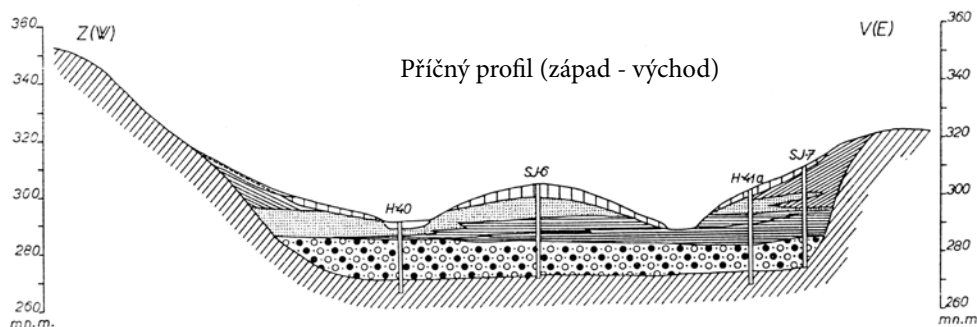
ského a kontinentálního zalednění ve čtvrtohorách (viz podélný profil). V nadloží štěrku leží poloha jílu, vápnatých jílu a pískovců sálského zalednění. Kwartérní komplex uzavírají sprašové hlíny, které kryjí uvedené podložní glacienní a fluvialní sedimenty. Hojně jsou rovněž nejmladší usazeniny holocénního stáří - hlavně různé typy svahových sedimentů a aluviální hlíny v nivách toků. Porubská brána je rovněž významnou hydrogeologickou strukturou, neboť bazální poloha štěrku je zvodnělá. Shromažďuje se zde infiltrovaná (prosakující) srážková voda i voda z místních povrchových toků, zejména z potoka Rybník. Na této struktuře je založeno prameniště Hůrka a vodárna v Bernarticích n.O.

Zajímavou geologickou lokalitou je vyústění Porubské brány v pravobřežním terasovém svahu Odry podél Malého lesa (Bernartický les) mezi Jeseníkem nad Odrou a Bernarticemi nad Odrou. Říční eroze způsobila seříznutí terasy a vytvoření strmého svahu s množstvím drobných morfologických tvarů. Na jeho utváření se kromě nejvýraznější eroze Odry uplatňovala zpětná eroze na pramenech, hloubkové vymílání drobnými toky, dešťový ron. Pestrá geologická stavba a podmáčení paty svahu zapříčinilo vznik četných sesuvů. Všechny tyto procesy postupně vytvořily dnešní dynamický a místy až nepřehledný reliéf. Probíhají doposud o čemž svědčí i drobné aktivní sesuvy.

V místech ohybu Odry (změna generelního směru toku k severovýchodu) na severozápadním okraji Malého lesa jsou boční erozí Odry v kolmém břehu odkryty předkvartérní sedimenty slezské jednotky (godulský vývoj, těšínský příkrov). Jsou to černošedé, místy jemně slídnaté jílovce veřovických vrstev (druhojory, sp. křída). Místy se nacházejí polohy šedých střednězrných pískovců. Dále po toku jsou odkryty další menší výchozy. Území patří k návrhům zvláště chráněných území přírody, především z důvodů geologických a hydrogeologických.

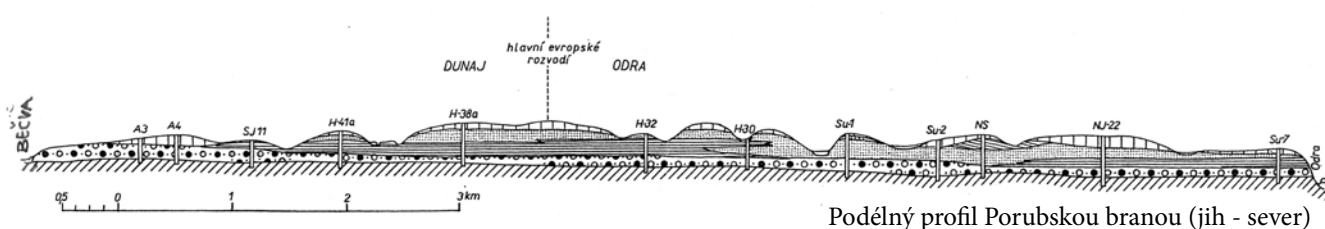
LEGENDA

	spraše a sprašové hlíny
	soliflukční sedimenty
	glacilakustrinní (ledovcovo-jezerní) písky
	glacilakustrinní jíly
	pískošterky hlavní terasy
	předkvartérní podloží

Ing. Jarmila Vašíčková,
Radim Jarošek

Literatura:
Macoun J. a kol. (1965):
Kvartér Ostravska
a Moravské brány,
ÚÚG Praha

Nové knihy

Poodří panoramatické - Petr Sikula

Po předchozích dvou knihách uměleckých panoramatických fotografií, věnovaných horským scenériím Jeseníků a Beskyd, sešel tentokrát fotograf-krajinář Petr Sikula podél toku jedné z nejvýznamnějších moravskoslezských řek - Odry - do nížin. Na téměř stu snímcích během své pouti zachytil v nejnovějším cyklu POODŘÍ PANORAMATICKÉ, zaměřeném především na jedinečnou CHKO Poodří, zvláštní poetiku této krajiny v proměnách času i prostoru, od jara do zimy a od pramene až na hranice Polska. Není mnoho podobných knih, věnovaných jedné řece, která svým proudem formuje přírodu, kulturu, život a dílo obyvatel svých břehů. Řece jako symbolu, inspiraci, tvůrkyňi, cestě ..., která přináší i odnáší, podle toho, kterým směrem se člověk dívá. A člověk-fotograf Petr Sikula se umí dívat mnoha směry. Proto také dovede zachytit zdánlivě nehmatné, nepostižitelné - ducha, podstatu. Tuto výpravnou publikaci, jako třetí v řadě nazvané Tady jsme doma, opět vydává ostravské vydavatelství MONTANEX, a.s., ve spolupráci se Společností přátel Poodří a Sdružením pro obnovu a rozvoj Moravy a Slezska, opět s textem v českém, anglickém, německém a polském jazyku. Také z jejích fotografií si zájemci mohou vybrat a objednat reprodukce ve formátech podle vlastního uvážení. Knihu, která bude na pultech v podzimních měsících, si je možno objednat na adrese: MONTANEX - distribuce, s.r.o., Výstavní 10, 709 00 Ostrava-Mariánské Hory (tel.: 596 621 161, fax: 596 627 848, e-mail: pavel.andrle@vsechnyknihy.cz <mailto:pavel.andrle@vsechnyknihy.cz>). Její cena je 400,- Kč za kus, balné 20,- Kč, poštovné dle poštovního ceníku. Při objednávce min. 5ks je sleva 5%, při zakoupení 21 - 100ks se poskytuje sleva 10%.

Za hmyzem pooderských luk

Edice POODŘÍ se rozrostla o další drobnou brožuru s názvem Za hmyzem pooderských luk. Jak je již

z názvu zřejmé, věnuje se hmyzím společenstvům obývajícím louky v CHKO Poodří. Kromě stručné informace o luční fauně jsou podrobněji představeny dva význačné druhy typické pro aluviální mokřadní louky - modrásek bahenní a saranče tlustá. Závěr je věnován nastínění vhodného hospodaření na loukách z důvodu ochrany hmyzí fauny a nechybí ani přehled souhrnných prací o hmyzu v Poodří. Brožurka volně navazuje na předchozí titul Na pooderských loukách, má 16 stran formátu A5, text doplňuje více než 20 barevných fotografií. Autorem textu a většiny fotografií je Petr Kočárek.

Zájemci ji mohou získat na Správě CHKO Poodří, ul. 2. května č. 1, Studénka, 742 13.

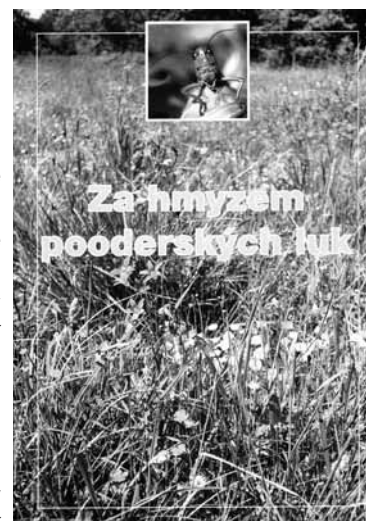
Chráněná území ČR - Olomoucko

V pořadí již šestý svazek této ojedinelé edice zahrnuje okresy Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk a chráněné krajinné oblasti Jeseníky a Litovelské Pomoraví. Obdobně jako u předchozích svazků je nosnou částí podrobný popis zvláště chráněných území včetně památných stromů, který je doplněn souhrnnými charakteristikami přírodních poměrů. Vydavatelem výpravné knihy se stovkami barevných fotografií a map je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno. Poodří je zastoupeno částí vojenského výcvikového prostoru Libavá. Na podzim se připravuje vydání dalších svazků edice mezi nimiž by nemělo chybět ani Ostravsko, kde bude zahrnuta zbývající část horní Odry a CHKO Poodří.

Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku Martin Janoška (kolektiv autorů)

Autor popisuje v úvodní stati historii větrných mlýnů u nás, jejich typologii podle stavebního materiálu i technického zařízení a mj. upozorňuje na dnešní návrat k využití větrné energie (větrné turbíny). V následné encyklopedicky podle lokalit řazené části pojednává o osudech a majitelích téměř stovky zcela či alespoň částečně dochovaných staveb, ale i zaniklých větrných mlýnů. Součástí knihy je bohatá obrazová dokumentace včetně barevné přílohy.

Z Poodří zde čtenáři najdou Spálov a Studénku. Cena 220,- Kč. Vydalo nakladatelství Libri v r. 2003.

Konference MORAVIAN hodnotí dílo Moravských bratří

Ve dnech 18.-19. října 2003 se uskuteční v Suchdole nad Odrou setkání, kde v sérii přednášek a referátů se zveřejní a zhodnotí nové poznatky o Moravanech, kteří na počátku 18. století emigrovali pro víru otců ze severní Moravy, aby obnovili Jednotu bratrskou v cizině a skrze ni vykonali práci, která se nesmazatelně zapsala do historie Moravy.

Konference v r.1996 zahajovala popularizační práci díla Moravanů připomenutím výročí 300 let od narození Davida Nitschmanna, prvního biskupa obnovené Jednoty bratrské. Druhá konference v r. 2001 připomenula několik výročí významných Moravanů: 300 let od narození Melchiora Zeisbergera, 300 let od narození Johana Münstera, 250 let od úmrtí Kristiana Davida a při té příležitosti byla otevřena I. část muzea Moravských bratří. Pro letošní konferenci bude hlavním tématem výročí 300let od narození Davida Nitschmanna-Syndika cejlonského misionáře a archíváře obnovené Jednoty bratrské. Moravian Historicko-vlastivědná společnost v Suchdole nad Odrou připravuje pro oba dny zajímavý program, zájemce, kteří chtějí přednést své referáty s novými poznatky o Moravanech prosíme, aby své příspěvky předem přihlásili. Podrobnosti o této akci budou publikovány během měsíce září, srdečně jste zváni.

Daniel Říčan

Ocenění Petru Lelekoví (a trochu i POODŘÍ)

V Rytířském sále Valdštejnského paláce, dnešního sídla Senátu Parlamentu České republiky, se 8. dubna 2003 sešlo téměř dvě stě novinářů, reportérů, televizních a rozhlasových pracovníků a zástupců neziskového sektoru. Důvodem setkání bylo slavnostní vyhlášení výsledků VI. ročníku novinářské soutěže "Média na pomoc památkám", kterou organizuje Syndikát novinářů ČR a občanské sdružení Pro Bohemia. V kategorii publicistika získal 3. cenu ing. Petr Lelek za příspěvky v časopise POODŘÍ.

REJSTŘÍKY ROČNÍKU 5/2002

Obecný rejstřík (číslo/strana)

Agenda 21 (1/42-45, 3/49-50, č. 4 - tématické číslo)
 Archeologie (2/12, 4/10-16)
 Architektura (4/27)
 Básně (1/38-39, 3/47, 4/9, 4/43)
 Dějiny (2/10, 2/12-18, 3/15-24, 4/10-16)
 Divadlo (1/48-49)
 Dřeviny (1/14-18, 1/47)
 Farnosti (2/28, 4/49)
 Geologie (3/11)
 Houby (3/7-8, 4/5-6)
 Květena (1/20-21, 2/7-8, 4/6-7)
 Lesy (1/4-8, 3/14)
 Mlýny (2/28-30, 3/28-29)
 Názvy obcí (2/11, 3/13)
 Obecní znak (2/11)
 Památky a jiné stavby (1/32-36, 1/45-46, 2/19-23, 3/25-27)
 Památné stromy (1/9-11, 4/42)
 Počasí (1/26-27)
 Pomístní názvy (2/24-25, 3/32-33)
 Pověsti (1/37-38, 3/42)
 Přírodní rezervace, přírodní památky (1/4-7, 2/38-

42, 3/51, 4/51)
 Region Poodří (2/47-49, 4/21, 4/23, 4/26, 4/46-47)
 Řemesla (3/48-49)
 Sady (1/19-20)
 Spolky, sdružení (1/19-20, 1/20-22, 1/25-26, 1/36, 1/48-49, 2/31-37, 3/39-42, č. 4 - Agenda 21, 4/44-45)
 Správa CHKO Poodří (1/40-42, 2/4-6, 3/46, 4/44-45)
 Studánky (1/25-26, 4/4-5)
 Školy (2/35-36, 3/30-31)
 Vodní toky (4/37-38)
 Zemědělství (3/4-6, 3/35-39)
 Zvířena (1/22-24, 2/42-43, 2/45-46, 3/45, 3/46, 4/8)
 Železnice (1/28-31, 4/39-40)

Místopisný rejstřík

Albrechtický (1/6, 3/6, 4/33)
 Bartošovice (1/6, 1/9, 1/19-20, 1/25-26, 2/47-49, 3/45, 4/22, 4/30)
 Bernartice nad Odrou (1/7, 1/9, 4/4-5)
 Blahutovice (4/25)

Heřmanice u Oder (1/10, 1/33, 1/37-38)
Heřmánky (1/10-11, 1/28, 4/10-16)
Hladké Životice (1/6-7, 1/33, 1/45-46, 2/49-50)
Hukovice (1/6)
Hynčice (1/28)
Jakubčovice nad Odrou (1/10, 1/28, 1/33, 4/8)
Jeseník nad Odrou (1/7, 1/9, 3/47-49, 4/34, 4/35, 4/49)
Jistebník (1/9, 3/51)
Kamenka (1/10)
Kateřinice (4/29)
Klokočov (1/28-29, 1/33)
Klokočůvek (1/11, 1/21, 1/28, 1/33)
Kujavy (4/29)
Kunín (1/6-7, 1/9, 1/47, 3/4-5, 4/30, 4/39-40)
Libavsko - Vojenský výcvikový prostor Libavá (1/21, 4/6-7)
Loučky nad Odrou (1/10, 1/28, 1/33)
Mankovice (1/9, 1/11, 1/28, 4/10)
Nová Horka (1/6, 1/9)
Odra (2/45-46, 4/8, 4/10-16)
Odry (1/22-24, 1/28, 1/33, 4/10-16, 4/24)
Petřvald (3/15-17, 3/28-31, 4/18, 4/20)
Petřvaldík (3/6, č. 3 - tématické číslo)
Polanka nad Odrou (1/5, 3/6)
Proskovice (4/32)
Pustějov (2/9-44 - tématické číslo)
Sedlnice (4/25, 4/31, 4/41-43)
Spálov (1/9, 1/20-21, 4/10-16, 4/49)
Stará Ves nad Ondřejnicí (4/27, 4/48-49)
Studénka (1/5-6, 1/9, 4/28, 4/32, 4/33)
Suchdol nad Odrou (1/7, 1/9, 1/28, 4/19, 4/27)
Šenov u Nového Jičína (4/4-5, 4/29)
Tošovice (1/10)
Trnávka (4/37-38)
Velké Albrechtice (4/31)
Vražné (1/28, 1/33, 4/28)

Jmenný rejstřík

Barvík Josef Jan (2/27)
Eichendorff Josef (4/41-43)
Eliáš František (1/32-36)
David Josef (2/27)
Gebel Ignác (2/27)
Goláš Ladislav (3/48-49)
Hrabovský Jaroslav (3/34)
Irmeler Pavel (2/27)
Liebischer Jan (2/27)
Pracný Maxmilián (2/26-27)
Štaffa František (2/27)

Autorský rejstřík

Bajtek Drahomír (2/31)

Balner Vít (3/7-8, 4/5-6)
Bartošek Zdeněk (2/35-36)
Číp Rudolf (3/39-41)
Dresler Lub. (2/34-35)
Dreslerová Jaromíra (1/14-18)
Duda Jaroslav (1/37-38)
Eliáš František (1/32-36)
Glogar Karel (3/47-48)
Graca Michal (3/7-8, 4/5-6)
Hamplová Vladislava (1/38-39, 1/41-42, 2/50-51, 3/47-49, 4/9, 4/37)
Herman Jaromír (2/28-30)
Houdek Ivan (1/45-46, 2/49-50)
Janečka Vladimír (3/35-38)
Jarošek Radim (4/8)
Kašinský Jan (3/45)
Kočárek Petr (2/42-43)
Košnovský Miroslav (1/4-9, 3/14, 4/14)
Kubrický Marek (1/47)
Kuchařík Lumír (1/42-45, 3/49-50)
Lehký Jiří (1/40-41, 2/45-46, 4/44-45)
Lelek Petr (1/10-11, 1/20-21, 1/28-29, 3/50-51)
Macek František (1/30-31)
Maděra Petr (1/14-18)
Medek Přemysl (2/31)
Mitáček Petr (1/30)
Moravec Tomáš (3/15-17)
Myška Vojtěch (3/10)
Neuschlová Šárka (2/38-42)
Novosad Bronislav (4/39-40)
Opler Jaroslav (3/41-42)
Petřvalský Vladimír (1/19-20, 1/25-26)
Románek Adam (1/48-49)
Rychtecká Petra (1/14-18)
Sedláčková Marie (2/7-8, 4/6-7)
Siuda Antonín (1/39, 3/47, 4/9)
Sobek Oldřich (4/41-43)
Sýkora Rostislav (3/38-39, 3/42)
Ševčík Jan (3/46)
Šimíček Michal (4/37-38)
Šula Hubert (2/28)
Šustek Petr (4/48)
Teichmann Bořivoj (2/12-23, 4/4-5)
Tomický Radovan (1/22-24)
Ullrich Josef (4/4-5)
Usvald Oldřich (2/47-49, 4/46-47)
Vašek František (3/4-6)
Wiltsch Květoslav (4/10-16)
Židek Dušan (1/26-27)

Fotografie a kresby míst s popiskami

(seřazeno dle čísel časopisů)

Přírodní rezervace Polanský les (1/4)
Dubohabřina u Petřvaldíku (1/6)
Stříbrná skála v návrhu přírodní rezervace Odra-Malý les (1/7)

Dub letní v Kuníně (1/9)
 Topol U Čurdy (1/10, 1/16)
 Platan v Bartošovicích (1/11)
 Památný strom řešetlák počistivý v Bartošovicích (1/14)
 Památný strom Dub u brodu v Heřmánkách (1/15)
 Bartošovický sad (1/19, 1/20)
 Studánka Cikánka (1/25)
 Studánka Dobiášova (1/26)
 Železniční zastávka Klokočov (1/30)
 Opravený kříž u Klokočůvku (1/32)
 Kaplička Valentinka (1/34, 1/35)
 Mariánská kaplička v Novém Vrbně (1/35)
 Čertův kámen (1/37, 1/38)
 Bývalá stodola u Odry v Hladkých Životicích (1/46)
 Údolí Odry u soutoku s Něčínským potokem (2/8)
 Pustějov - střed obce (2/11)
 Pustějov - původní kostel (2/13)
 Pustějov - bývalé fojtství (2/14)
 Pustějov - kaple Všech věrných dušiček (2/14)
 Pustějov - boží muka (2/15)
 Pustějov - kostel (2/17)
 Pustějov - kříž před kostelem (2/18)
 Pustějov - centrální hřbitovní kříž (2/19)
 Pustějov - kaplička P. Marie (2/20)
 Pustějov - kříž z r. 1889 (2/21)
 Pustějov - kaplička P. Marie za hospodářskou budovou (2/22)
 Pustějov - portál bývalého zámečku (2/23)
 Pustějov - bývalý vodní mlýn (2/28, 2/29, 2/30)
 Pustějov - Immaculata u bývalého vodního mlýna (2/30)
 Pustějov - jez na Husím potoce (2/30)
 Kaménka (2/39)
 Louky mezi Pustějovem a Butovicemi (2/40, 2/41)
 Petřvaldík - dům s pečovatelskou službou (3/10)
 Petřvaldík - okraj obce od jihozápadu (3/11)
 Odra (3/11, 3/12)
 Louky kolem Odry u Petřvaldíku (3/13)
 Petřvaldík - střed obce (3/13)
 Petřvaldík - kaple sv. Antonína (3/15)
 Petřvaldík - kříž před kaplí (3/16)
 Petřvaldík - bývalé fojtství (3/17)
 Petřvaldík - pohostinství Na Růžku (3/23)
 Petřvaldík - obchod (3/24)
 Petřvaldík - mlýn v Zimném dole (3/25)
 Petřvaldík - socha sv. Antonína (3/25)
 Petřvaldík - Blahetova kaplička (3/26)
 Petřvaldík - most přes Odru (3/27)
 Petřvaldík - škola (3/27)
 Petřvaldík - mlýn v Zimném dole (3/28-29)
 Petřvaldík - bývalá škola (3/31)
 Petřvaldík - památník obětím válek (3/33)
 Petřvaldík - hasičská zbrojnice (3/39)
 Petřvaldík - pohledy na obec (3/43)
 Petřvaldík - bývalá kaplička u mlýna v Zimném dole (3/43)
 Banerova studánka (4/4)

Babí Hrádky (4/11, 4/13)
 Trnávka (4/37-38)
 Vlečka do Panské cihelny v Kuníně (4/39-40)
 Eichendorffův dub při silnici Nová Horka-Skotnice (4/42)
 Zámek v Sedlnicích (4/43)

Mapy, plány

(seřazeno dle čísel časopisů)

Lesy v CHKO Poodří v současnosti (1/12-13)
 Sněženky v horním Poodří (1/20)
 Studánky v okolí Bartošovic 1/(25)
 Vlakem Nízkým Jeseníkem (1/29)
 Čertův kámen (1/37)
 Stodoly u Odry (1/45)
 Schematický plánek pravěkých nalezišť jantaru na Moravě (2/12)
 Pomístní názvy v katastru Pustějova (2/24-25)
 Kaménka a Mokřady Pustějovského potoka (2/38)
 Pustějov na mapě z roku 1931 (2/44)
 Výskyt bobra evropského v letech 2000 a 2001 (2/46)
 Lesy v katastru Petřvaldíku (3/14)
 Náhon na mlýn v Zimném dole v Petřvaldíku (3/29)
 Pomístní názvy v katastru Petřvaldíku (3/32-33)
 Petřvaldík na mapě z roku 1937 (3/44)
 Nálezy předmětů z Oderska - popis lokalit (4/12)
 Mapka Milíkova a Mlýnského údolí na Odersku (4/13)
 Lokalita 3 meze u Nové Vsi (4/15)
 Situační plánek lokality Vyhnanov (4/16)
 Plánek železniční vlečky do Panské cihelny v Kuníně (4/39, 4/40)

Opravy

Č. 2/2002 příspěvek Z činnosti regionu Poodří

V textu na str. 48, pravý sloupec, třetí odstavec odspodu došlo ke dvěma chybám - ve jménu třetího v kategorii hruškovice, kterým byl p. Josef Klos a dále místu jeho bydliště - Bernartice nad Odrou. Správný text - č. 3/2002 str. 51.

Č. 4/2002 příspěvek Banerova studánka, str. 5, 2. odstavec

Správné znění věty: Právě naopak, 24. července 1621 potřely stavovské oddíly krnovského knížete Jana Jiřího španělské a italské oddíly v bitvě u Nového Jičina.

A správné znění poslední věty poznámky č. 2: ... a po prohrané bitvě zbytek Španělů odtáhl do Uher.

Za uvedené chyby se čtenářům omlouváme.

